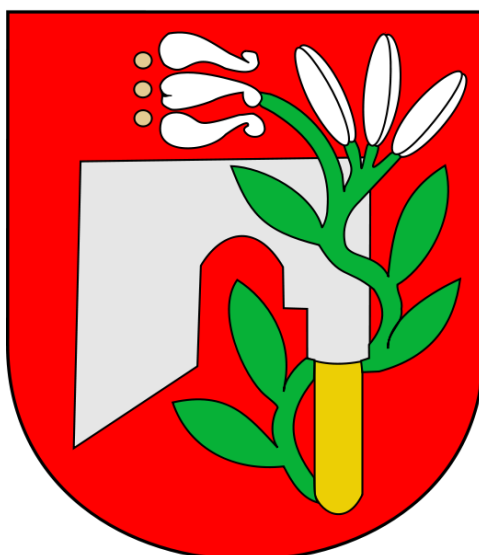

*ZAŁĄCZNIK
do Uchwały nr XXXIV/184/2017
Rady Gminy Michów
z dnia 27 listopada 2017 roku*

***PROGRAM REWITALIZACJI
GMINY MICHÓW
na lata 2017-2023***

ZESPÓŁ DS. OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI GMINY MICHÓW NA LATA 2017-2023

Za całość działań związanych z przygotowaniem Programu Rewitalizacji Gminy Michów, a także kontakty z instytucjami zewnętrznymi, zaangażowanymi w opracowanie Programu Rewitalizacji oraz koordynowanie prac Zespołów Zadaniowych odpowiadał Zespół w składzie:

- Artur Karpiński - Kierownik nadzorujący zespół,
- Magdalena Gomuła - zastępca Kierownika,
- Andrzej Trojak - członek
- Marian Wicha - członek
- Anna Jabłońska - członek
- Renata Żeleźnik - członek
- Marian Syta - członek
- Krystyna Pomorska - członek
- Małgorzata Kusyk - członek
- Elżbieta Rodak - członek
- Anna Koter - członek.

Koordinacja prac:

- 1) dr Mariusz W. Sienkiewicz
- 2) dr Teresa Szot-Gabryś

Spis treści

WPROWADZENIE	5
I. METODOLOGIA I ZAKRES PRZEDMIOTOWY	9
1. Metodologia opracowania Programu	9
2. Zakres przedmiotowy Programu Rewitalizacji	10
II. OPIS POWIĄZAŃ PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY	11
III. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	14
3.1 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych gminy Michów	17
IV. DIAGNOZA OBECNEJ SYTUACJI GMINY MICHÓW	20
4.1. Informacje ogólne o gminie Michów	20
4.1.1 Umiejscowienie i ogólna charakterystyka gminy	20
4.1.2 Rys historyczny Gminy Michów	21
4.1.3 Położenie administracyjno-geograficzne i sieć osadnicza	21
4.2. Sfera społeczna	22
4.2.1 Demografia	23
4.2.2 Rynek pracy	26
4.2.3 Bezrobocie	27
4.2.4 Kapitał społeczny	28
4.3 SFERA GOSPODARCZA	29
4.3.1 Przedsiębiorczość	29
4.3.2 Rolnictwo	31
4.3.3 Turystyka	32
4.4. SFERA ŚRODOWISKOWA	33
4.4.1 Środowisko przyrodnicze – zasoby naturalne	33
4.4.2 Tereny i obiekty przyrodnicze chronione	37
4.4.3 Stan i zagrożenia środowiska	39
4.4.4 Zasoby kulturowe - zabytki kultury materialnej	40
4.5. SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	41
4.5.1. Edukacja	41
4.5.2. Kultura	43
4.5.3. Sport i rekreacja	45
4.5.4. Ochrona zdrowia	46
4.5.5. Pomoc społeczna	46
4.5.6. Bezpieczeństwo publiczne	52
4.5.7. Komunikacja – infrastruktura drogowa	52
4.5.8 Infrastruktura ochrony środowiska	54
4.5.9. Infrastruktura energetyczna	55
4.5.10 Infrastruktura telekomunikacyjna	56
4.6. SFERA TECHNICZNA	57
4.6.1 Mieszkalnictwo	57
4.6.2 Stan techniczny budynków prywatnych i publicznych	58
V. PROBLEMY SPOŁECZNE WYKAZANE W STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MICHÓW	58
VI. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH I OBSZARU REWITALIZACJI	62

6.1. Metodyka przeprowadzenia procesu delimitacji obszarów zdegradowanych	62
6.2 Diagnoza sytuacji i analiza kluczowych czynników dla ujawnienia negatywnych zjawisk społecznych w poszczególnych sołectwach Gminy Michów	63
6.3. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych	76
6.4. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji	88
6.4.1 Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji określony w oparciu o diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych.....	90
6.4.2 Charakterystyka obszaru rewitalizacji	91
VII. WIZJA, MISJA I CELE REWITALIZACJI	95
7.1. Założenia programu rewitalizacji	95
7.2. Wizja i misja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji	95
7.3. Cele rewitalizacji oraz kierunkami działań	96
VIII. CHARAKTERYSTYKA PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	98
8.1. Lista planowanych podstawowych projektów/przedsięwzięć.....	98
8.2. Podsumowanie zbiorcze projektów rewitalizacyjnych	116
8.3. Wpływ projektów na aspekty problemowe	118
IX. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/ PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY	119
X. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	121
10.1. Źródła finansowania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023..	121
10.2 Plan rzeczowo-finansowy projektów rewitalizacyjnych w latach 2017-2023	125
XI. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PROCESIE OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI.....	130
XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.....	133
XIII. SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI.....	135
13.1 Wdrażanie Programu na poziomie operacyjnym	137
13.2 Aktualizacja Programu	138
13.3 Promocja i informowanie o Programie	139
XIV. SYSTEM MONITORINGU I OCENY	140
XV. ZAŁĄCZNIKI.....	146

WPROWADZENIE

Geneza procesu rozwoju rewitalizacji samorządów lokalnych wywodzi się między innymi z doświadczeń miast francuskich. W efekcie zachodzących dynamicznie zmian, w latach 70-tych, większość miast, których gospodarki związane były z monokulturą przemysłową, wyludniło się i straciło możliwości dalszego rozwoju. Budowane na potrzeby pracowników fabryk osiedla opustoszały, sklepy zbankrutowały, zaś miejscowa ludność zaczęła utrzymywać się z oszczędności, rent i emerytur, oraz coraz silniej z transferów pieniężnych członków rodziny, którzy wyemigrowali¹. Stało się to przyczynkiem do tworzenia koncepcji kompleksowego i celowego planowania procesu poprawy sytuacji społeczno - gospodarczej na terenach o największym stopniu zapóźnienia rozwojowego.

Pojęcie rewitalizacja w ostatnich latach było bardzo powszechnie używane, niekiedy wręcz nadużywane. Jednak dopiero po usankcjonowaniu tego pojęcia w polskim prawie nadano mu odpowiednią definicję. Kluczowa z tego punktu widzenia jest ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, która porządkuje kompleksowo zagadnienia związane z rewitalizacją, a także pozwala na wprowadzenie do polskiego porządku prawnego i ugruntowanie rewitalizacji jako ważnego elementu procesu rozwoju lokalnego.

Rewitalizacja to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji.

Obszar zdegradowany stanowi wydzielony obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. Ponadto na obszarze tym powinno wystąpić co najmniej jedno z następujących negatywnych zjawisk:

- gospodarczych – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw lub
- środowiskowych – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska, lub
- przestrzenno-funkcjonalnych – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku

---

1

R. Górniak, Rewitalizacja w nowym okresie programowania UE - szanse i zagrożenia,
www.samorzad.pap.pl/palio/html.run?_Instance=samorzad...pl.

dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub

- technicznych – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska².

Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań danego obszaru oraz wzmacnianie jego lokalnych potencjałów (w tym także kulturowych) i jest procesem wieloletnim, prowadzonym przez interesariuszy (m.in. przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, właściciele nieruchomości, organy władzy publicznej, etc.) tego procesu, w tym przede wszystkim we współpracy z lokalną społecznością. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są w sposób spójny: wewnątrz (poszczególne działania pomiędzy sobą) oraz zewnątrz (z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych i planistycznych).

Jednym z kluczowych elementów procesu rewitalizacji gminy jest oparcie go o **zasadę partnerstwa i partycypacji społecznej**. W procesie tym należy wykorzystać szereg instrumentów i technik partycypacyjnych, dla jak najszerszego włączenia lokalnej społeczności w podejmowane działania, zarówno na etapie planowania, jak też wdrażania programu.

Zgodnie z ustawą o rewitalizacji (art. 5. 1.) **partycypacja społeczna** obejmuje przygotowanie, prowadzenie i ocenę rewitalizacji w sposób zapewniający aktywny udział interesariuszy, w tym poprzez uczestnictwo w konsultacjach społecznych, o którym mowa w art. 7. **Interesariuszami rewitalizacji**, są w szczególności:

- mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz właściciele, użytkownicy wieczyści nieruchomości i podmioty zarządzające nieruchomościami znajdującymi się na tym obszarze, w tym spółdzielnie mieszkaniowe, wspólnoty mieszkaniowe i towarzystwa budownictwa społecznego;
- mieszkańcy gminy;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność gospodarczą;
- podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić na obszarze gminy działalność społeczną, w tym organizacje pozarządowe i grupy nieformalne;
- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne;
- organy władzy publicznej;
- podmioty realizujące na obszarze rewitalizacji uprawnienia Skarbu Państwa.

Podejmowane działania partycypacyjne polegają w szczególności na:

---

² Dz. U. 2015, poz. 1777.

- poznaniu potrzeb i oczekiwań interesariuszy oraz dążeniu do spójności planowanych działań z tymi potrzebami i oczekiwaniami;
- prowadzeniu, skierowanych do interesariuszy, działań edukacyjnych i informacyjnych o procesie rewitalizacji, w tym istocie, celach, zasadach prowadzenia rewitalizacji, wynikających z ustawy, oraz o przebiegu tego procesu;
- inicjowaniu, umożliwianiu i wspieraniu działań służących rozwijaniu dialogu między interesariuszami oraz ich integracji wokół rewitalizacji;
- zapewnieniu udziału interesariuszy w przygotowaniu dokumentów dotyczących rewitalizacji, w szczególności gminnego programu rewitalizacji;
- wspieraniu inicjatyw zmierzających do zwiększania udziału interesariuszy w przygotowaniu i realizacji gminnego programu rewitalizacji;
- zapewnieniu w czasie przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji możliwości wypowiedzenia się przez interesariuszy³.

Podstawowym narzędziem prowadzenia rewitalizacji jest **program rewitalizacji**. Stanowi on płaszczyznę koordynacji różnorodnych działań ukierunkowanych na realizację wizji i osiągnięcie celów rewitalizacji obszaru rewitalizacji. Program rewitalizacji jest niezwykle ważnym dokumentem. Musi on sprostać wymaganiom, jakie związane są z cechami rewitalizacji, jej wielowątkowością, kompleksowością, koniecznością zaangażowania mieszkańców i wielu innych podmiotów, skoordynowaniem pracy różnych ośrodków władzy. Program rewitalizacji porządkuje działania rewitalizacyjne i nadaje całemu procesowi niezbędne ramy formalne.

Kluczem do opracowania dobrego programu jest połączenie w jednym dokumencie trzech elementów:

- wizji obszaru rewitalizacji po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji,
- właściwie dobranych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które przyczyniają się do realizacji wizji,
- źródeł finansowania całego procesu.

Właściwie opracowany program rewitalizacji zapewnia szeroki udział wszystkich, których rewitalizacja dotyczy i którzy powinni w jej realizacji uczestniczyć, a właściwie dla jej kompleksowości ich zaangażowanie jest nieodzowne. Chodzi tu w szczególności o mieszkańców obszaru rewitalizacji, osoby i instytucje dysponujące tam nieruchomościami, miejscowych przedsiębiorców oraz wszystkie osoby i organizacje, które prowadzą, lub dopiero planują prowadzić działalność gospodarczą lub społeczną na obszarze rewitalizacji⁴.

Dobrze prowadzona rewitalizacja powinna kłaść nacisk na kompleksowe, zintegrowane podejście do działań rewitalizacyjnych. Podejmowana interwencja musi być wieloaspektową odpowiedzią na lokalnie występujący kryzys. Ma stanowić zespół działań stawiających sobie za cel pełne przywrócenie do życia konkretnego obszaru tak,

---

³ Dz. U. 2015, poz. 1777.

⁴ Za: Krajowe Centrum Wiedzy o Rewitalizacji, www.mr.gov.pl

aby poprawie uległa jakość życia jego mieszkańców. Jednym z celów interwencji jest pomoc w zakresie odzyskania przez słabsze grupy społeczne zdolności do ich reintegracji na rynku pracy i uczestnictwa w sferze konsumpcji, kultury i rekreacji⁵.

Realizacja podstawowego celu procesów rewitalizacji, jakim jest przywrócenie utraconych wartości społecznych, przestrzennych i gospodarczych w wyznaczonych obszarach miast, odbywa się poprzez wdrożenie szeregu instrumentów operacyjnych i strategicznych, w ramach kompleksowych programów odnowy, zwanych programami rewitalizacji.

Dofinansowanie dla projektów rewitalizacyjnych jest możliwe wyłącznie w przypadku projektów, które wynikają z obowiązującego (na dzień składania wniosku o dofinansowanie) programu rewitalizacji spełniającego wymagania tj. posiadającego określone cechy i elementy oraz znajdującego się w wykazie programów rewitalizacji prowadzonym przez właściwy urząd marszałkowski. W wykazie może znajdować się wyłącznie jeden aktualny program rewitalizacji z jednej gminy. Do wsparcia projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych 2014-2020 uprawnia:

- 1) Program rewitalizacji opracowany zgodnie z art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
lub
- 2) Gminny program rewitalizacji opracowany zgodnie z art. 14-24 ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. (Dz. U. z 2015 r., poz. 1777).

Niniejszy Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 został opracowany w oparciu o ustawę z dnia 8 marca 1990 roku. Stanowi on instrument, zarówno pozyskania dodatkowych funduszy na realizację przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak też narzędzie skutecznego zarządzania rozwojem lokalnym i integrowania różnych środowisk gminy Michów dla realizacji założonych celów i osiągnięcia wizji rozwoju.

Należy przy tym już na wstępie podkreślić, iż niniejszy Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 jest spójny z podstawowymi dokumentami strategicznymi szczebla lokalnego, regionalnego oraz krajowego, w szczególności zaś jego cele są zbieżne ze:

- Strategią „Europa 2020” - Program na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu,
- Strategią Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo,
- Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie,
- Strategią rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020.
- Programem Rozwoju Powiatu Lubartowskiego na lata 2015-2020.
- Strategią Rozwoju Gminy Michów na lata 2015-2030.

---

⁵ System wsparcia rewitalizacji, www.mr.gov.pl

I. METODOLOGIA I ZAKRES PRZEDMIOTOWY

1. Metodologia opracowania Programu

Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 opracowany został z wykorzystaniem modelu ekspercko-partycypacyjnego, polegającego na jak najszerszym włączeniu wszystkich interesariuszy w proces opracowania Programu, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających za koordynację tego procesu, prowadzenie analiz, konsultacji społecznych oraz opracowanie ostatecznej wersji Programu. Wybór takiego modelu został zdeterminowany koniecznością oparcia procesu rewitalizacji o zasadę partnerstwa i partycypacji społecznej.

Metodologię sporządzenia Programu Rewitalizacji warunkowały przede wszystkim *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 z późn. zm.), a także obowiązujące *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014–2020*, wydane przez Ministra Rozwoju w dniu 2 sierpnia 2016 roku.

Metodologia prac nad Programem Rewitalizacji Gminy Michów obejmowała następujące etapy prac:

- Podjęcie uchwały przez Radę Gminy Michów o przystąpieniu do prac nad opracowaniem Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023. Uchwała nr 29/162/2017.
- Powołanie Zarządzeniem nr 44/2017 Wójta Gminy Michów Zespołu ds. opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Michów;
- Zorganizowanie i przeprowadzenie pierwszego spotkania informacyjno-promocyjnego inaugurującego rozpoczęcie prac nad programem. Na spotkaniu tym mieszkańcy, radni, sołtysi zapoznali się założeniami idei rewitalizacji na obszarze lokalnym, zasadami i procesem opracowania programu rewitalizacji, przykładami przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz możliwościami pozyskania środków na projekty w latach 2014-2020.
- Przeprowadzenie diagnozy obecnej sytuacji w gminie Michów, w tym:
  - zgromadzenie danych statystycznych do diagnozy w podziale na ustalone jednostki referencyjne gminy (sołectwa gminy) we wszystkich sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej zarówno z Urzędu Gminy, jak i instytucji zewnętrznych;
  - przeprowadzenie badania ankietowego wśród mieszkańców gminy.
- Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie gminy na podstawie zebranych danych i materiałów oraz opinii mieszkańców i wykonanie wielokryteriowej analizy przestrzennej ustalonych wskaźników;
- Organizacja i przeprowadzenie kolejnego spotkania konsultacyjnego (konsultacji społecznych) w dniu 20 lipca 2017 roku poświęconego omówieniu diagnozy na potrzeby wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji na terenie Gminy Michów oraz wyznaczonych obszarów zdegradowanych;

- Przeprowadzenie naboru propozycji projektów rewitalizacyjnych poprzez składanie fiszek projektowych z propozycją projektu do realizacji na terenie zdegradowanych obszarów gminy w latach 2017-2023.
- Organizacja i przeprowadzenie kolejnego spotkania konsultacyjno-warsztatowego poświęconego sformułowaniu wizji, misji i celów rewitalizacji
- Opracowanie i zredagowanie projektu Programu Rewitalizacji Gminy Michów zgodnie z wypracowanymi i uzgodnionymi ustaleniami;
- Przeprowadzenie konsultacji społecznych pierwszego projektu Programu w formie otwartego spotkania z mieszkańcami i z Radą Gminy, przedstawicielami gminy, zaproszonymi gośćmi oraz poprzez zamieszczony na stronie internetowej gminy wraz z projektem Programu formularz zgłaszania uwag i zastrzeżeń oraz przedstawiania propozycji;
- Korekta oraz redakcja merytoryczna drugiego projektu Programu Rewitalizacji w oparciu o wniesione uwagi i propozycje zmian wniesionych podczas konsultacji społecznych;
- Przeprowadzenie procedury strategicznej oceny oddziaływania dokumentu na środowisko wraz z udziałem społeczeństwa na podstawie ustawy z dnia 03.10.2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199 poz. 1227 z późn. zm.).
- Uchwalenie Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 na sesji przez Radę Gminy.

Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 powstał w wyniku wspólnego zaangażowania i prac przedstawicieli wszystkich środowisk i sektorów gminy Michów, tj. mieszkańców, przedstawicieli samorządu, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, sektora prywatnego oraz ekspertów zewnętrznych. Szczegółowy opis działań partycypacyjnych oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych na poszczególnych etapach prac przedstawiono w rozdziale niniejszego dokumentu pn. „Mechanizmy włączenia różnych grup interesariuszy w proces rewitalizacji”.

2. Zakres przedmiotowy Programu Rewitalizacji

Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 składa się z trzech głównych części: części wprowadzającej, diagnostyczno-analitycznej oraz planistycznej. **Część wprowadzająca** zawiera ogólne informacje dotyczące istoty prowadzenia działań rewitalizacyjnych, definicji obszarów zdegradowanych oraz metodologii opracowania Programu.

Część diagnostyczno-analityczna obejmuje charakterystykę obecnej sytuacji Gminy Michów w sferze:

- społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej wraz ze skwantyfikowanymi danymi oraz ich analizą, celem identyfikacji problemów i delimitacji obszarów kryzysowych.

Część programowa zawiera w szczególności założenia procesu rewitalizacji zdegradowanych obszarów Gminy Michów w latach 2017-2023, tj.: wizję i misję, cele rewitalizacji, kierunki działań. Ponadto zostały tutaj wskazane kluczowe i uzupełniające projekty do realizacji oraz system ich wdrażania. Ważnym elementem jest również opracowany system monitoringu skuteczności działań wraz z systemem wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu oraz sposób ewaluacji i komunikacji społecznej dokumentu.

II. OPIS POWIĄZAŃ PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY

Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 jest zgodny i komplementarny z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy. W szczególności odnosi się to do celów oraz priorytetów rozwojowych. Do aktualnie obowiązujących dokumentów strategicznych i planistycznych gminy Michów należą:

- Strategia Rozwoju Gminy Michów na lata 2016-2030;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michów na lata 2017-2025;
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów;
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów.

Poniżej zaprezentowano obszary strategiczne, w których istnieją powiązania z celami Programu Rewitalizacji Gminy Michów:

Strategia Rozwoju Gminy Michów na lata 2016-2030

Celem generalnym (misją) Strategii Rozwoju Gminy Michów jest poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, w oparciu o potencjał, zasoby oraz aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców.

Dla realizacji celu generalnego Strategii Rozwoju Gminy Michów określono następujące cele strategiczne:

1. Cel strategiczny 1: Poprawa jakości infrastruktury technicznej i środowiska naturalnego oraz efektywna gospodarka przestrzenią publiczną
2. Cel strategiczny 2: Poprawa konkurencyjności gospodarczej poprzez rozwój przedsiębiorczości, efektywną promocję oraz lepsze wykorzystanie potencjału rolniczego gminy
3. Cel strategiczny 3: Wsparcie rozwoju edukacji publicznej i oświaty
4. Cel strategiczny 4: Poprawa sytuacji w sferze pomocy społecznej, wsparcie rodziny oraz ochrona i promocja zdrowia mieszkańców
5. Cel strategiczny 5: Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez rozwój kultury, turystyki oraz rekreacji i sportu

6. Cel strategiczny 6: Poprawa bezpieczeństwa obywateli

7. Cel strategiczny 7: Poprawa aktywności społecznej mieszkańców oraz efektywności działania instytucji lokalnych.

Poniższe cele Programu Rewitalizacji są spójne z wyżej wymienionym celem generalnym (misją) oraz wyznaczonymi 2 celami strategicznymi:

- *Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez* Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej
- Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami
- Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania
- Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska
- Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michów na lata 2017-2025

W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych określono wizję rozwoju społecznego Gminy Michów: „Gmina Michów dążąc do poprawy jakości życia swoich mieszkańców, przeciwdziała marginalizacji społecznej oraz eliminuje negatywne zjawiska, staje się społecznością wrażliwą, potrafiącą zaspokoić potrzeby społeczności lokalnej”.

Strategia zawiera także następujące cele strategiczne:

- Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami.
- Wspieranie rodzin, wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży.
- Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania.
- Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych.

Poniższe cele rewitalizacji Programu Rewitalizacji są spójne z wyżej wymienioną wizją oraz wyznaczonymi celami strategicznymi:

- Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej
- Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami
- Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania
- Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska
- Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów określa politykę przestrzenną prowadzoną przez samorząd gminy. Zawarte w studium kierunki rozwoju wynikające z warunków naturalnych, dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu, stanu środowiska oraz istniejących praw własności, umożliwiają koordynację działań związanych z zagospodarowaniem terenów.

Studium dostarcza informacji umożliwiających organowi samorządowemu prowadzenie polityki ofertowej i promocyjnej oraz działań stymulujących pożądane zachowanie podmiotów gospodarujących, a także określa problemy w dziedzinie gospodarki przestrzennej wymagające rozwiązania na szczeblu lokalnym lub włączenia ich do programów wojewódzkich i centralnych. Zawiera wypracowane cele, kierunki i zasady zamierzeń rozwojowych i zapewnia uwzględnienie interesów publicznych. Stanowi część ogólnej polityki Gminy. W zakresie, w szczególności przedsięwzięć nastawionych na rozwój gospodarczy, przestrzenny i infrastrukturalny, stanowi integralną część polityki rozwoju lokalnego gminy.

Zaplanowane w Programie Rewitalizacji Gminy Michów cele rozwojowe są spójne z kierunkami polityki zagospodarowania przestrzennego określonymi w Studium. **W szczególności w obszarze rozwoju przestrzeni publicznej, rozbudowy infrastruktury drogowej i poprawa układu komunikacyjnego, rozwoju turystyki i ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, dbałości o estetykę krajobrazu, zagospodarowania terenów zielonych, poprawa jakości infrastruktury społecznej.** Poniższe cele rewitalizacji Programu Rewitalizacji są spójne z wyżej wymienionymi kierunkami polityki przestrzennej:

- Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej
- Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami
- Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania
- Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska
- Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Aktualnie w gminie Michów, są 2 obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, a mianowicie:

- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów zatwierdzony Uchwałą Nr XLII/255/2006 Rady Gminy Michów z dnia 26 lipca 2006 r.
- Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów "Dolesienia" zatwierdzony Uchwałą Nr XLII/257/2006 Rady Gminy Michów z dnia 26 lipca 2006 r.

W granicach obszaru rewitalizacji obowiązuje Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów zatwierdzony Uchwałą Nr XLII/255/2006 Rady Gminy Michów z dnia 26 lipca 2006 r.

Zaplanowane do realizacji projekty rewitalizacyjne określone w Programie Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 będą zgodne z zapisami obowiązującego Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Michów.

III. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH ORAZ SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Zasadniczym punktem wyjścia w procesie opracowania Programu Rewitalizacji jest przeprowadzenie diagnozy i dokonanie analizy czynników i zjawisk kryzysowych oraz na tej podstawie określenie skali i charakteru potrzeb rewitalizacyjnych. Pozwala między innymi to na dokonanie bardziej szczegółowego opisu rzeczywistości, uwzględniającego wszystkie dziedziny działalności, które ze względu na pewne niedociągnięcia wymagają działań naprawczych.

Diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych Gminy przeprowadzono podczas warsztatów strategicznych, w których wzięli udział przedstawiciele społeczności lokalnej Gminy Michów. Wzięto także pod uwagę wyniki badania ankietowego.

Zidentyfikowane czynniki i zjawiska kryzysowe zostały odniesione do poszczególnych sfer życia społeczno-gospodarczego, które są szczegółowo analizowane w dalszych częściach niniejszego programu.

Identyfikacja czynników i zjawisk kryzysowych

SFERA SPOŁECZNA:

- brak szkoleń tematycznych dla osób starszych
- bardzo ubogi księgozbiór bibliotek szkolnych
- zbyt stare pomoce dydaktyczne dla szkoły podstawowej i gimnazjalnej
- małe zaangażowanie szkoły w promowaniu kultury ludowej wśród dzieci i młodzieży
- brak gminnego domu kultury i całego zaplecza działalności z nim związanej
- zbyt mała liczba organizacji zajmujących się promocją kultury
- słaba oferta kulturalna regionu
- duży odsetek niewykorzystanych terenów rekreacyjnych

- brak wykorzystania lokalnego potencjału krajobrazowego
- niska aktywność społeczna mieszkańców
- brak lokalnych inicjatyw społecznych
- duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej
- przyznanie pomocy powinno być poprzedzone rzetelną analizą potrzeb mieszkańców oraz ich statusu majątkowego
- brak zajęć promujących zdrowy tryb życia dla mieszkańców gminy w różnych grupach wiekowych
- niska świadomość mieszkańców odnośnie sposobów zdrowego odżywiania się
- słaba profilaktyka prozdrowotna
- brak stałej, bezpłatnej opieki prawnej w gminie
- brak żłobków oraz ograniczona dostępność do przedszkola w dni wolne (tj. ferie, wakacje)
- brak zajęć i miejsc odpowiednich dla dzieci w małych wioskach, szczególnie w okresie wakacyjnym
- brak nowych miejsc pracy
- odpływ młodych, wykształconych ludzi.

SFERA GOSPODARCZA

- brak terenów inwestycyjnych
- słaby poziom pozyskiwania nowych terenów inwestycyjnych
- brak inwestorów tworzących nowe miejsca pracy
- braki mocy sieci energetycznej (problemy z zasilaniem dużych zakładów pracy)
- brak lokalnego, dobrze wyposażonego placu targowego
- słaba promocja produktów lokalnych
- brak programów wsparcia dla nowych przedsiębiorców
- niska opłacalność produktów rolnych
- wysoki odsetek małych gospodarstw rolnych

SFERA ŚRODOWISKOWA

- zanieczyszczanie lasów poprzez dzikie wysypiska śmieci
- słaby stan rowów melioracyjnych
- brak remontu urządzeń melioracyjnych w miejscowości Anielówka i Giżyce
- duże zanieczyszczenie ścieżek przydrożnych
- występowanie terenów zalewowych (łąki)
- brak zbiorników retencyjnych
- brak wystarczającej ilości koszy na śmieci
- niski poziom oznakowania miejscowości i ulic gminy
- słabe oznakowanie i opis pomników przyrody
- brak wolnych przestrzeni do zadrzewienia
- brak planowej gospodarki terenami zieleni

- mała ilość zabiegów konserwatorskich związanych z pielęgnacją starych okazów
- mała liczba nasadzeń drzew oraz krzewów ozdobnych na obszarze całej gminy
- brak wykorzystania naturalnego potencjału krajobrazowego

SFERA PRZESRZENNO-FUNKCJONALNA

- utrudniony wyjazd ze szkoły w Rudnie
- zły stan techniczny i słabe wyposażenie świetlicy w Węgielcach
- słaby stan nawierzchni drogi i brak chodników w Michowie
- zbyt mała ilość parkingów
- brak drogi powiatowej Gawłówka – Sobolew
- potrzeba modernizacji gminnych dróg w miejscowościach Podlodówek i Gawłówka
- brak zagospodarowanych terenów rekreacyjnych (zalew, basen kąpielowy, ścieżki rowerowe, siłownia na świeżym powietrzu)
- brak ścieżek rowerowych
- zły stan techniczny ośrodka zdrowia w Rudnie
- brak podstacji pogotowia ratunkowego w Michowie
- brak rozwiązania problemu zamiany działek na kopalnię piasku w Gołębiu
- nieuregulowany stan prawny i notarialny działek przeznaczonych na drogę Trzemuśnię - Gołąb połączoną z drogą wojewódzką 809
- potrzeba uzupełnienia brakujących chodników na terenie całej gminy
- słabe skomunikowanie małych miejscowości
- brak kursów busów i autobusów w niedziele i święta
- niezadbane przystanki autobusowe
- brak przystanku autobusowego na wysokości stacji ORLEN
- brak dofinansowania do kursów autobusowych do małych miejscowości
- brak odpowiedniego zagospodarowania budynku po internacie
- brak adaptacji szkół zlikwidowanych na potrzeby społeczności lokalnej, np.: dom kultury, świetlica, mieszkania socjalne
- konieczność modernizacji świetlicy we wsi Węgielce
- potrzeba budowy placów zabaw w Węgielce i w Elżbietowie
- konieczność modernizacji budynku oraz ogrodzenia świetlicy w Elżbietowie
- konieczność remontu dachów szkół w Michowie i Rudnie, a następnie dostosowanie nowego pokrycia pod fotowoltaikę
- brak budynku „CENTRUM KULTURY”.

SFERA TECHNICZNA

- mała możliwość pozyskania lokali socjalnych
- przeznaczenie lokali socjalnych dla młodych małżeństw
- brak mieszkalnych lokali do wynajęcia, przez co mieszkańcy osiedlają się w gminach sąsiednich

- bardzo mała liczba działek budowlanych i związana z tym wysoka cena ich zakupu
- brak wyznaczonych terenów pod inwestycje, m.in.: mieszkalne
- brak zewnętrznych inwestorów budujących mieszkania pod wynajem
- potrzeba termomodernizacji budynków oświatowych
- konieczność modernizacji instalacji grzewczych oraz elewacji zewnętrznych w Urzędzie Gminy
- termomodernizacja budynków OSP oraz poprawa ich zewnętrznej estetyki
- konieczność modernizacji oddziału przedszkolnego
- brak zagospodarowania obiektu pozostałego po dawnym SKR. Obecnie użytkowany jest przez młodzież jako świetlica i miejsce spotkań;
- niski poziom energooszczędności budynków mieszkalnych;
- słaby stan obiektów publicznych, słaba energooszczędność budynków;
- słaby stan techniczny i wyposażenie świetlicy wiejskiej;
- pokrycia azbestowe na świetlicach wiejskich;
- słaby stan technicznych obiektów sakralnych stanowiących zabytki;
- konieczność termomodernizacji przedszkola i remizy;
- modernizacja basenu przy szkole;
- potrzeba modernizacji stacji uzdatniania wody;
- zły stan techniczny ośrodka zdrowia;
- niszczący budynek po byłej szkole podstawowej.

3.1 Skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych gminy Michów

Rozwój kapitału ludzkiego i aktywne społeczeństwo obywatelskie jest podstawową siłą napędową w procesie rewitalizacji danego obszaru lokalnego. Jednym z głównych celów strategicznych powinno być **wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców**. Może się to stać poprzez na przykład organizowanie lokalnych przedsięwzięć kulturalnych związanych z tradycjami tego obszaru. Powinny się również rozwijać inicjatywy lokalne na rzecz odnowy miejsc ważnych historycznie. Aktywność kulturalna mieszkańców jest możliwa jeśli będą tworzone i będą się rozwijać ośrodki kulturalne i infrastruktura kultury, szczególnie na terenach wiejskich.

Dla potrzeb organizacji zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz poprawy atrakcyjności oferty spędzania czasu wolnego należy zwiększyć wykorzystanie istniejącej infrastruktury oświatowej, dzięki czemu wzrośnie dostępność oferty dla mieszkańców, bez kreowania dodatkowych kosztów. Dostępność budynków oświatowych zwiększy możliwości realizacji programów profilaktyki zdrowotnej, rozwoju sportu, promocji zdrowego stylu życia, wsparcia funkcjonowania rodziny oraz przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.

Słabo jest rozwinięta infrastruktura turystyczna, sportowa i rekreacyjna, co wpływa ujemnie na jakość życia mieszkańców, zniechęca ludzi z zewnątrz do osiedlania

się na terenie Gminy, oraz potencjalnych inwestorów do inwestowania, a także nie pozwala na wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów gminy dla rozwoju turystyki. Słabo rozwinięta infrastruktura kulturalna i sportowa wpływa negatywnie na poziom rozwoju psychofizycznego młodzieży oraz przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym. W związku z tym należy zwrócić szczególną uwagę na stan i zasoby infrastruktury społecznej, sportowej i rekreacyjno-turystycznej. Podjąć próby jej rozwoju, rozbudowy, budowy nowych placówek oraz unowocześniania istniejących obiektów. Rozwój infrastruktury społecznej, sportowej oraz rekreacyjno-turystycznej wpłynie z korzyścią nie tylko poprawę warunków życia mieszkańców, rozwój społeczny, ale również na podniesienie atrakcyjności terenu Gminy, poprawę możliwości korzystania z wypoczynku i rekreacji przez samych mieszkańców i osób przyjeżdżających z zewnątrz.

Dużym problemem mieszkańców Gminy Michów jest brak atrakcyjnych miejsc pracy, który jest podstawową przyczyną utrudniającą poprawę warunków życia lokalnej społeczności, zniechęca mieszkańców do osiedlania się na terenie Gminy oraz stanowi barierę w jej rozwoju. Dlatego rozwój gospodarczy Gminy i oraz stworzenie atrakcyjnych miejsc pracy powinien być jednym z priorytetów rozwojowych. Ważne jest przy tym także wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw działających na terenie Gminy Michów oraz lokalnej społeczności w zakresie rozwoju zawodowego, podnoszenia poziomu wiedzy i kwalifikacji, podejmowania inicjatyw przedsiębiorczości. W celu rozwoju gospodarczego Gminy należy wykorzystać jej potencjał turystyczny, kulturowy, historyczny i przyrodniczy, a także stworzyć warunki dla rozwoju i wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, które mogłyby zaoferować mieszkańcom atrakcyjne miejsca pracy. Cel ten zostanie osiągnięty w szczególności poprzez promocję Gminy jako obszaru gospodarczego, stworzenie ośrodków i instytucji wspierających przedsiębiorczość lokalną. Niezbędne w tym zakresie będzie tworzenie centrów i punktów informacji turystycznej, centrum obsługi inwestora oraz organizowanie cyklicznych imprez kulturalnych w oparciu o istniejący potencjał i dziedzictwo.

Współcześnie atrakcyjność gospodarcza, inwestycyjna, w tym turystyczna obszaru opiera się o zbudowanie i promocję lokalnej marki. Istotne działania i przedsięwzięcia na terenie Gminy powinny być spójne, mieć jasno sformułowane cele, i logiczny system wdrażania w pod szyldem jednej marki lokalnej. Można do tego doprowadzić m. in. poprzez udział w imprezach targowych, misjach itp., stworzenie portalu internetowego promującego lokalne atrakcje, jak również stworzenie lokalnych map, przewodników i folderów i wydawnictw okolicznościowych.

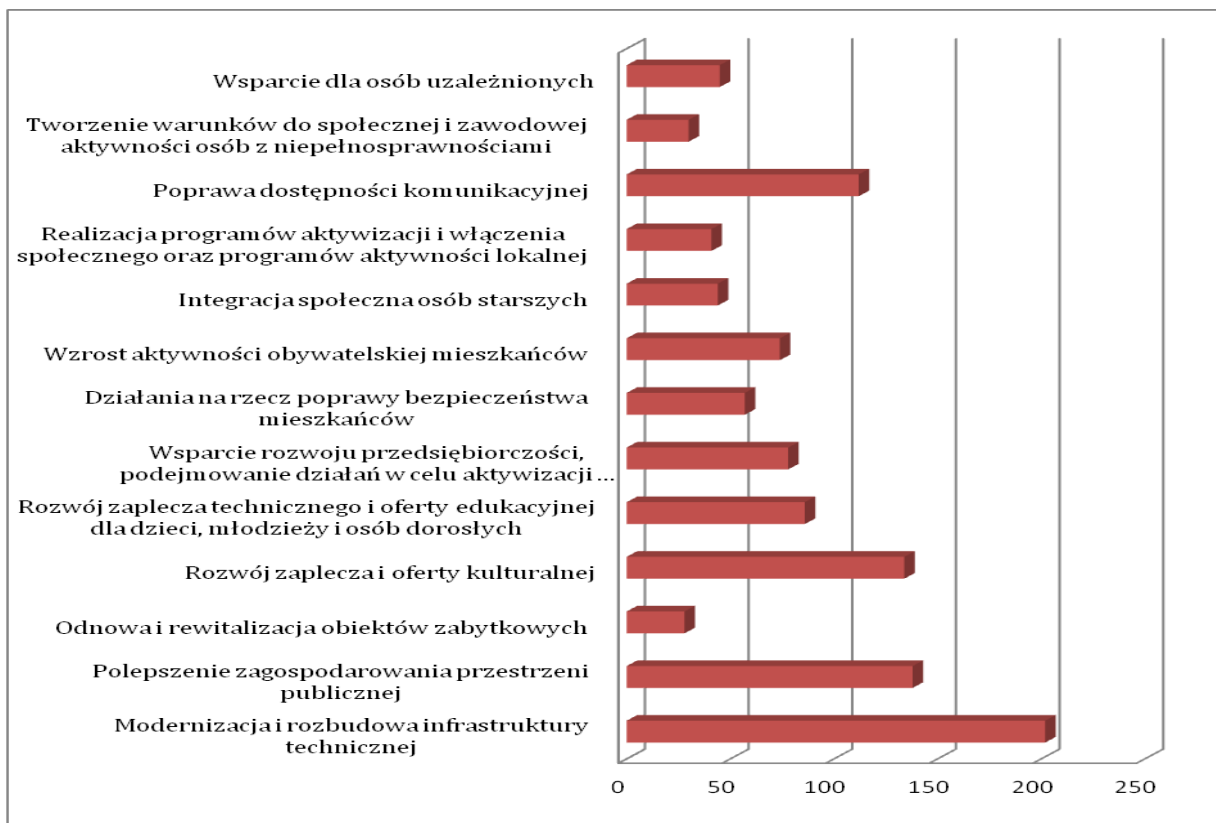
Gmina Michów dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą ilościowo infrastrukturą techniczną, jednakże jej stan techniczny oraz potencjał i możliwości zaspokojenia potrzeb społeczności gminy są niewystarczające.

Rozwój infrastruktury drogowej na obszarze Gminy warunkuje poprawę dostępności komunikacyjnej i ma bezpośredni związek z decyzjami inwestycyjnymi, zarówno w zakresie lokalizacji przedsiębiorstw produkcyjnych, usługowych i handlowych jak i zabudowy mieszkaniowej. Nakłady inwestycyjne na budowę infrastruktury drogowej spowodują przyrost wpływów budżetowych w podatku od

nieruchomości i udziałów w podatku dochodowym, ograniczą wydatki na ich utrzymanie, będą stymulowały rozwój lokalnego rynku pracy i przyrost stałych mieszkańców Gminy. Inwestycje w infrastrukturę drogową umożliwią zewnętrzną i wewnętrzną spójność komunikacyjną obszaru Gminy, poprawią funkcjonalność transportu publicznego (dogodny dojazd do pracy, szkół i uczelni), umożliwią optymalne wykorzystanie zasobów Gminy (m.in. elastyczne wykorzystanie budynków oświatowych, infrastruktury społecznej), poprawią jakość warunków życia mieszkańców i będą korzystnie oddziaływać na ochronę środowiska naturalnego (m.in. komunikacja publiczna, ograniczenie emisji pyłów i hałasu).

Wskazując na skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych należy zaprezentować także wyniki badania ankietowego, które odbyło się w pierwszej fazie procesu opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Michów. W końcowej merytorycznej części ankiety mieszkańcy mieli za zadanie udzielić odpowiedzi na pytanie: Jakie efekty powinny zostać osiągnięte dzięki przeprowadzeniu rewitalizacji w Gminie Michów? Ankietowani mogli wybrać maksymalnie cztery najważniejsze dla nich obszary. W opinii mieszkańców kluczowe znacznie dla poprawy jakości i warunków życia ma rozwój infrastruktury technicznej, polepszenie zagospodarowania przestrzeni publicznej, rozwój zaplecza i oferty kulturalnej oraz poprawa dostępności komunikacyjnej. Poniżej przedstawiono zbiorcze dane dotyczące udzielonych odpowiedzi.

Wykres 1. Oczekiwania mieszkańców gminy Michów w zakresie realizacji procesu rewitalizacji.

Źródło: Opracowanie własne np. wyników badania ankietowego

Oprócz wyżej wymienionych czynników ankietowani przedstawili inne oczekiwane efekty działań rewitalizacyjnych:

- budowa kanalizacji, dróg i ścieżek rowerowych
- rozwój atrakcji dla dzieci i młodzieży w okresie ferii i wakacji
- stworzenie domu kultury
- wzrost integracji społecznej
- zwiększenie liczby inwestorów w gminie
- zmniejszenie się poziomu uzależnień i patologii społecznych na terenie gminy.

IV. DIAGNOZA OBECNEJ SYTUACJI GMINY MICHÓW

Niniejsza część Programu Rewitalizacji Gminy Michów zawiera analizę podstawowych sfer życia społeczno-gospodarczego dla całego obszaru gminy Michów, tj. sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. W drugiej części została zawarta pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji.

4.1. Informacje ogólne o gminie Michów

4.1.1 Umiejscowienie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Michów to gmina wiejska położona w północnej części województwa lubelskiego, ok. 50 km na północ od Lublina. Gmina Michów jest jedną z 13 gmin powiatu lubartowskiego. Sąsiaduje z gminami: od wschodu z gminą Firlej, od północy z gminą Kock i Jeziorzany, od zachodu z gminą Baranów z powiatu puławskiego oraz z gminą Ułęż z powiatu ryckiego, a od południa z gminą Kamionka i Abramów. Poniższe mapy przedstawiają położenie gminy Michów na tle województwa lubelskiego oraz gmin powiatu lubartowskiego.

Mapa 1. Położenie gminy Michów na tle województwa lubelskiego oraz powiatu lubartowskiego.

Źródło: www.wikipedia.pl

Całkowita powierzchnia gminy Michów wynosi 136,0 km². Największą powierzchnię zajmują użytki rolne - 77,3 %, następnie lasy - 18,1 %, tereny zabudowy - 2,3 %, nieużytki - 0,9 %, a wody - 0,5 %.

4.1.2 Rys historyczny Gminy Michów

Początki Michowa sięgają średniowiecza, kiedy to funkcjonował jako śródleśna osada (niektóre źródła wymieniają datę jego lokacji na rok 1494 lub 1499). Pewne jest, że w I poł. XVI występuje już jako miasto. Pierwszymi właścicielami byli Michowscy herbu Gryfita. To im Michów zawdzięcza prawa miejskie w roku 1531, kościół, szpital i szkołę. Michowscy z Michowa byli blisko związani z ojcem poezji polskiej Janem z Czarnolasu, za sprawą ożenku Wojciecha z Krystyną - córką poety. Po okresie krótkiej prosperity, zawieruchy wojenne XVII w. w Rzeczypospolitej nie ominęły również Michowa, który został spalony najprawdopodobniej przez wojska J.Rakoczego. Po śmierci ostatniego z Michowskich - Franciszka w 1732 r., osada przeszła w posiadanie Ewy Szaniawskiej, Kasztelanki Lubelskiej, a następnie drogą darowizny lub sprzedaży w ręce oo. jezuitów z Lublina. Dzięki nowym właścicielom Michów otrzymał w 1745 roku prawa miejskie tzw. magdeburskie z rąk króla Augusta. Oznaczało to otrzymanie przywileju na 5 jarmarków i herbu. Był to topór św. Józefa w lilii z napisem „*plectit et aedificat*” (ukarał i buduje). Po kasacji zakonu w 1773 r. Michów przeszedł w posiadanie Anny z Sapiachów Jabłonowskiej, potem Ignacego Potockiego, by na początku XIX w stać się własnością rodziny Piotrowskich. Położony z dala od większych miast, pozbawiony dróg bitych, bez rozwiniętego przemysłu, miał Michów typowo rolniczy charakter. Jedyne co go wyróżniało spośród podobnych miasteczek Lubelszczyzny, to ożywiony handel i w miarę rozwinięte rzemiosło. W 1869 r. Michów stracił prawa miejskie i został przydzielony do gminy Chudowola, której siedziba pozostała w Michowie. Pierwszym wójtem nowej gminy został Tomasz Jankowski z Ostrowa, a pisarzem Mateusz Szczygieł - michowianin. Oprócz Michowa gminę Chudowola tworzyły wsie: Węgielce, Ostrów, Katarzyn, Mejnierzyn, Meszno, Rudzienko. W 1865 r. zaborcy założyli w Michowie sąd gminny, który działał do 1921 r. Burzliwe i tragiczne wydarzenia obu wojen w XX wieku nie ominęły Michowa. Zbrodnicza ideologia faszystowska unicestwiła prawie połowę mieszkańców Michowa, głównie pochodzenia żydowskiego a wraz z nimi zniknęła synagoga, łaźnia a nawet kirkut.

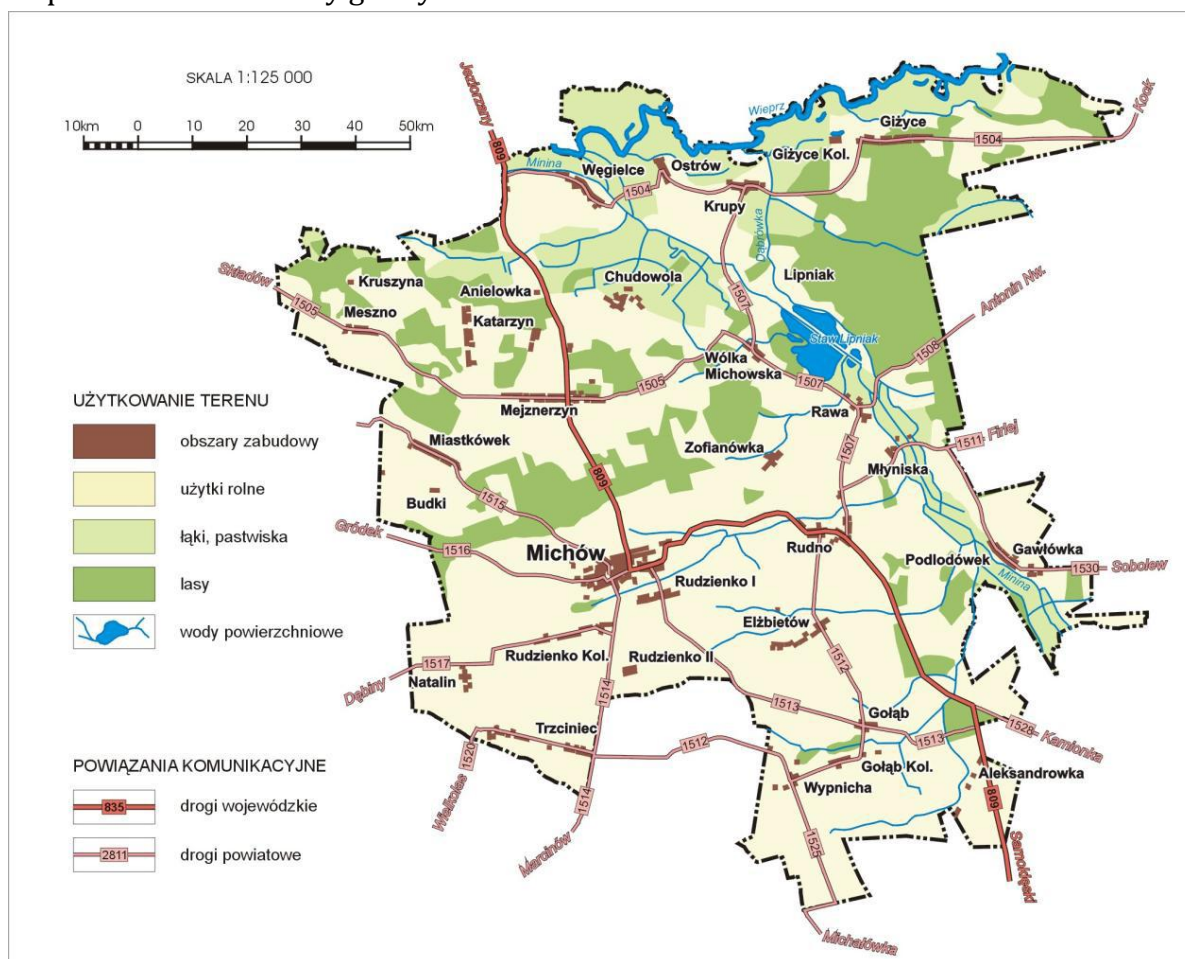
4.1.3 Położenie administracyjno-geograficzne i sieć osadnicza

Gmina Michów położona jest w zachodniej części powiatu lubartowskiego. Pod względem fizjograficznym (wg J. Kondrackiego) obszar gminy Michów położony jest w środkowej części mezoregionu Wysoczyzna Lubartowska zajmującej południowy fragment Niziny Południowopodlaskiej, stanowiącej wschodnią część prowincji Nizin Środkowopolskich. Wysoczyzna po stronie południowej graniczy bezpośrednio

z lessową krawędzią Wyżyny Lubelskiej, natomiast od północy przylega do pradoliny dolnego odcinka Wieprza.

Siedzibą gminy jest Michów, odległy od Lublina o około 50 km. **Powierzchnia gminy wynosi 136,00 km²**. W jej skład wchodzi **29 sołectw**: Aleksandrówka, Anielówka, Budki, Chudowola, Elżbietów, Gołąb, Gołąb Kolonia, Giżyce, Gawłówka, Katarzyn I, Katarzyn II, Krupy, Michów, Mejnierzyn, Meszno, Miastków, Młyniska, Natalin, Ostrów, Podlodówek, Rawa, Rudno, Rudzienko I, Rudzienko II, Rudzienko Kolonia, Trzciniac, Wypchnia, Węgielce, Zofianówka. Sieć osadnicza w gminie jest dość rozproszona.

Mapa 2. Układ osadniczy gminy Michów.

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Michów na lata 2015-2030.

4.2. Sfera społeczna

Sfera społeczna w procesie rewitalizacji gminy ma szczególne znaczenie. Dlatego też przeprowadza się ją w wymiarze pogłębionym. Jest to konieczne dla określenia potrzeb podjęcia wyprzedzających działań dotyczących rozwiązywania problemów społecznych oraz pobudzających aktywność lokalną. Podejście takie ma na celu podniesienie skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz gotowości

i świadomości mieszkańców, co do możliwości partycypacyjnego współdecydowania o obszarze objętym programem rewitalizacji⁶

4.2.1 Demografia

Liczba i struktura ludności

Zgodnie z danymi GUS w dniu 31 grudnia 2016 roku teren gminy Michów zamieszkiwało 6020 osób, co stanowiło 6,74 % ludności powiatu lubartowskiego i 0,29 % ludności województwa lubelskiego. Pod względem płci, niewielką przewagę stanowiły kobiety (tj. 50,67 % w 2016 r.)

Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi w gminie Michów 45 osób i jest znacznie niższa niż w powiecie lubartowskim (69 osób), województwie lubelskim (85 osób) i Polsce (123 osoby). Pod względem liczby ludności Gmina zajmuje 6-tą lokatę w powiecie. Liczbę ludności oraz gęstość zaludnienia w Gminie, na tle powiatu i województwa i kraju, wg stanu na dzień 31 grudnia 2016 roku przedstawia tabela nr 1.

Tabela 1. Liczba ludności i gęstość zaludnienia w gminie Michów na tle powiatu, województwa i kraju wg stanu na dzień 31.12.2016 r.

Wyszczególnienie	Liczba ludności oraz gęstość zaludnienia w gminie Michów na tle powiatu, województwa i kraju wg stanu na 31.12.2016 r.			
	Gmina Michów	Powiat Lubartowski	Województwo Lubelskie	Polska
powierzchnia w km ²	136	1289	25122	312679
liczba ludności	6020	89 326	2133340	38432992
osoby/1km ²	45	69	85	123

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

W analizowanym okresie lat 2010 – 2016 zmiany w liczbie ludności gminy Michów były znaczne. W porównaniu do roku 2010 liczba ludności Gminy wg faktycznego miejsca zamieszkania zmniejszyła się o 179 osób. W dużym stopniu uległa zmianie liczba mężczyzn - spadek o 3,6 % (111 osób). Liczba kobiet w analizowanym okresie zmniejszyła się o 2,18 % (68 osób) i wyniosła w 2016 roku 3050 osób. Dane liczbowe dotyczące ludności Gminy w latach 2010 – 2016 przedstawia tabela nr 2.

⁶ Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, Ministerstwo Rozwoju, Warszawa 2016, s. 26.

Tabela 2. Ludność w gminie Michów wg faktycznego miejsca zamieszkania, ogółem i w podziale na płeć w latach 2010-2016.

Wyszczególnienie	Ludność faktycznie zamieszkała w gminie Michów (osoby) z podziałem na płeć w latach 2008-2014						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ogółem	6199	6155	6123	6140	6074	6059	6020
kobiety	3118	3098	3100	3119	3073	3070	3050
mężczyźni	3081	3057	3023	3021	3001	2989	2970

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl.

Negatywnym zjawiskiem jest utrzymujący się od lat, ujemny przyrost naturalny. W latach 2010 – 2016 obserwujemy spadek wartości wskaźnika urodzeń w gminie. Ruch naturalny ludności oraz saldo migracji w gminie Michów w analizowanym okresie przedstawia tabela nr 3.

Tabela 3. Ruch naturalny ludności oraz saldo migracji ludności, w wartościach bezwzględnych, w gminie Michów w latach 2010-2016.

Wyszczególnienie	Ruch naturalny, saldo migracji ludności w gminie Michów						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
zgony	84	93	88	84	83	88	81
przyrost naturalny	-28	-24	-23	-12	-39	-33	-33
urodzenia żywe	56	69	65	72	44	56	48
małżeństwa zawarte w ciągu roku	34	29	31	24	33	22	23
saldo migracji gminnych wewnętrznych	-17	-20	-14	-8	-30	-28	-22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Utrzymujący się ujemny przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji, wpłynie negatywnie na spadek liczby mieszkańców gminy Michów w kolejnych latach. Efektem spadku liczby ludności gminy Michów będzie przede wszystkim spadek dynamiki jej rozwoju poprzez stagnację w rozwoju mieszkalnictwa i przedsiębiorczości. W konsekwencji spadek liczby ludności wpłynie na spadek dochodów własnych gminy m. in. z tytułu podatku od nieruchomości, podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych.

Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w latach 2010 – 2016 spadła w Gminie o 165 osób i wynosiła w 2016 roku 1064 osoby, a w wieku poprodukcyjnym – spadła w stosunku do roku bazowego o 1,66 % (spadek o 22 osoby).

Liczba ludności w wieku produkcyjnym w omawianym okresie wrosła o 8 osób (wzrost o 0,22 %). Jednakże w porównaniu do lat 2013-2015 nastąpił spadek liczby osób z tej kategorii. Szczegółowe dane dotyczące dynamiki zmian liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych w gminie Michów w latach 2010 – 2016 przedstawia tabela nr 4.

Tabela 4. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym gminy Michów w latach 2010-2016.

Wyszczególnienie	Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Michów w latach 2010-2016						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ludność ogółem	6199	6155	6123	6140	6074	6059	6020
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	1229	1204	1171	1119	1092	1088	1064
Ludność w wieku produkcyjnym	3647	3634	3623	3702	3684	3683	3655
Ludność w wieku poprodukcyjnym	1323	1317	1329	1319	1298	1288	1301

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl.

Generalnie niekorzystna sytuacja demograficzna w Gminie wynika z odpływu młodych ludzi z tego terenu, którzy decydują się na zamieszkanie poza Gminą. Przyczyną są zapewne słabe perspektywy znalezienia pracy. Dlatego też należy podjąć skuteczne działania dla zwiększenia atrakcyjności społeczno-gospodarczej Gminy. Na obszarze Gminy zauważalny jest także trend starzenia się społeczeństwa.

Szczegółowe dane prezentujące wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Michów w latach 2010-2016 przedstawia tabela nr 5.

Tabela 5. Wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Michów w latach 2010-2016.

Wyszczególnienie	Wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Michów w latach 2010-2016 (%)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	69,97	69,37	69,00	65,85	64,87	64,5	64,7
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	107,64	109,38	113,49	117,87	118,86	118,4	122,3
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	36,27	36,24	36,68	35,62	35,23	35,0	35,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Analiza ludności gminy Michów w kontekście ekonomicznych grup wieku pozwala zauważyć, że społeczeństwo na terenie Gminy starzeje się, tak jak obserwuje się to w skali kraju i Europy. Zmiana struktury wiekowej mieszkańców gminy może pociągnąć za sobą problemy społeczne tj. spadek zapotrzebowania na usługi przedszkolne w kolejnych latach w związku ze spadkiem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, a także spadek liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych. Wzrost liczebności osób w wieku poprodukcyjnym najprawdopodobniej pociągną za sobą nasilenie się problemów społecznych dotyczących osoby starsze oraz wzrost wydatków w Gminie w zakresie opieki społecznej. Gmina powinna dążyć do rozwoju usług skierowanych do starszych grup wiekowych oraz rozwoju działalności z zakresu opieki zdrowotnej i socjalnej.

4.2.2. Rynek pracy

Ze względu na rolniczy charakter gminy podstawowym źródłem dochodów jej mieszkańców jest praca w indywidualnych gospodarstwach. Gmina należy do obszarów, w których sytuacja społeczno-ekonomiczna ludności jest zdeterminowaną gospodarką rolną, stanowiącą wiodącą funkcję rozwojową i dającą źródła utrzymania.

Gmina posiada mało sprzyjające warunki zewnętrzne do rozwoju przedsiębiorczości. Obecnie rozwój przedsiębiorczości opiera się głównie na wykorzystaniu własnych potencjałów i zasobów gminy. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw na terenie gminy jest słabo rozwinięty. Tylko kilka procent ludności znajduje zatrudnienie w następujących zakładach i instytucjach zarejestrowanych w gminie: Spółdzielnia Mleczarska „Michowianka”, Piekarnia, Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna, Usługi Transportowe- Radosław Piskorski, Urząd Gminy.

Szczegółowe dane dotyczące liczby i struktury pracujących w gminie Michów na przestrzeni lat 2010-2016 prezentuje tabela nr 6.

Tabela 6. Liczba i struktura pracujących w podziale na płeć w gminie Michów w latach 2010-2016⁷.

Wyszczególnienie	Liczba osób pracujących w latach 2010-2016						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ogółem	456	497	502	474	508	495	506
mężczyźni	189	198	203	184	222	201	207
kobiety	267	299	299	290	286	294	299

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

4.2.3. Bezrobocie

Według stanu na 31.12.2016 rok bezrobociem objętych było 401 mieszkańców gminy Michów, w tym 206 kobiet. W porównaniu do roku 2010, w roku 2016 bezrobocie uległo zmniejszeniu. Szczególnie zauważalny spadek bezrobocia notuje się od 2013 roku. Niewątpliwie spowodowane jest to po części zmniejszaniem się ogólnej stopy bezrobocia w Polsce oraz poprawą sytuacji gospodarczej i zwiększeniem aktywności zawodowej osób bezrobotnych. Dane liczbowe dotyczące rejestrowanego bezrobocia w latach 2010-2016 w gminie Michów w podziale na płeć oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym prezentuje tabela nr 7.

Tabela 7. Liczba i struktura bezrobotnych oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Michów w latach 2010-2016.

Wyszczególnienie	Liczba i struktura bezrobotnych oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Michów w latach 2010-2016						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bezrobotni zarejestrowani							
ogółem	410	429	461	485	454	410	401
mężczyźni	196	191	227	237	220	197	195
kobiety	214	238	234	248	234	213	206
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym							
ogółem	11,2	11,8	12,7	13,1	12,3	11,1	11,0
mężczyźni	9,8	9,5	11,5	11,8	11,0	12,6	12,3
kobiety	13,1	14,6	14,3	14,6	13,9	9,9	9,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

⁷ Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

4.2.4. Kapitał społeczny

Organizacje pozarządowe

Oprócz sektora prywatnego i publicznego bardzo dużą rolę w oddziaływaniu na rzecz mieszkańców oraz integracji i aktywizacji społecznej odgrywają organizacje pozarządowe. Fakt, iż działają one w interesie publicznym sprawia, że ich współpraca z gminą zwiększa skuteczność podejmowanych działań. Pod pojęciem organizacji pozarządowych rozumie się podmioty utworzone do realizacji powszechnie użytecznych celów, przy czym forma tych podmiotów, zasady ich powstawania i funkcjonowania ujęte są w ramach obowiązującego prawa. Obecnie obowiązujące przepisy dopuszczają dwie formy organizacyjne: stowarzyszenia i fundacje.

Aktywność społeczna mieszkańców wyraża się m. in. poprzez podejmowanie inicjatywy w kwestii zakładania fundacji i stowarzyszeń. W 2016 roku liczba organizacji społecznych działających na obszarze gminy Michów wynosiła 9, 6 organizacji więcej niż w 2010 roku. W roku 2016 liczba organizacji nieznacznie wzrosła, co oznacza że mieszkańcy chcą działać na rzecz lokalnej społeczności i są otwarci na współpracę.

Tabela 8. Organizacje działające na terenie gminy Michów

Lp.	Nazwa organizacji	Działania	Nr KRS
1.	Towarzystwo Przyjaciół Michowa	Towarzystwo ma na celu rozwój duchowy i społeczny człowieka, podnoszenie poziomu kulturalnego i estetycznego środowiska, wdrożenie zamiłowania do badań przeszłości Michowa i okolic. Dbalność o estetykę Michowa i regionu.	KRS: 0000498946
2.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Małe Mazowsze”	Stowarzyszenie działa na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.	KRS: 0000316946
3.	Stowarzyszenie Sympatyków Ziemi Michowskiej	Celem Stowarzyszenia jest stworzenie warunków i form wszystkim sympatykom Ziemi Michowskiej, dla realizacji i zamierzeń ich działań związanych z ideą „małych ojczyzn”, dla rozwoju dobrze rozumianego patriotyzmu lokalnego. Pobudzenie inicjatyw społecznych mających na celu rozwój osobowości indywidualnych i dobro wspólne mieszkańców Michowa i okolic.	KRS: 0000309872
4.	Stowarzyszenie Ekologiczno-Społeczne „Zielona Swoboda”	Działania na rzecz ochrony przyrody, poszanowania praw ludzi i zwierząt, zapobieganie degradacji środowiska naturalnego, wszechstronne propagowanie informacji, metod	KRS: 0000200232

		i technik w zakresie działalności ekologiczno-społecznej, promocja i popieranie alternatywnych źródeł energii.	
5.	Stowarzyszenie Budownictwa Drewnianego, Rozwiązań Ekologicznych i Prospołecznych	Promowanie i propagowanie idei budownictwa drewnianego i ekologicznego, rozwiązań ekologicznych i prospołecznych.	KRS:0000354554
6.	Gminny Ludowy Klub Sportowy z siedzibą w Michowie	Rozwijanie kultury fizycznej ze szczególnym uwzględnieniem sportu masowego w środowisku lokalnym.	KRS: 0000056058
7.	Ochotnicza Straż Pożarna w Chudowoli	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS:0000425304
8.	Ochotnicza Straż Pożarna w Michowie	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS:0000423407
9.	Ochotnicza Straż Pożarna w Elżbietowie	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS:0000425387

Źródło: www.mojepanstwo.pl

4.3 SFERA GOSPODARCZA

4.3.1. Przedsiębiorczość

Wg stanu na 31.12.2016 roku w systemie REGON w gminie Michów zarejestrowanych było 287 podmiotów gospodarki narodowej tj. 4,8% wszystkich podmiotów Powiatu Lubartowskiego. Pod względem liczby podmiotów Gmina zajmuje 5 lokatę w Powiecie, w grupie gmin wiejskich, gmin miejskich i miejsko-wiejskich.

Przeważająca liczba firm (274 firm) w gminie Michów działa w sektorze prywatnym, w tym największy odsetek stanowią osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą (86,4 %). Status spółki prawa handlowego

posiadają 3 podmioty, spółdzielni – 4 podmioty, zaś stowarzyszenia stanowiły 3,4 % wszystkich podmiotów (9 organizacji).

Analiza liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Michów w latach 2010-2016 z danymi dla powiatu i województwa wykazuje, że dynamika wzrostu liczby firm jest niestety niższa niż w otoczeniu gospodarczym Gminy. W gminie Michów, tak jak i w innych gminach w kraju, dominują mikroprzedsiębiorstwa. W latach 2010-2016 liczba zarejestrowanych firm w gminie Michów zwiększyła się o 7 podmiotów, w porównaniu do roku bazowego. Świadczy to o tym, iż pomimo ujemnego przyrostu naturalnego wzrasta aktywność gospodarcza. Stanowi to pozytywny sygnał dla dalszego rozwoju gospodarczego gminy.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON w okresie 2010-2016 zawiera tabela nr 8.

Tabela 8. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Michów w systemie REGON oraz dynamika zmian w latach 2010-2016.

Wyszczególnienie	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (stan w dniu 31 XII)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
ogółem	281	275	278	288	278	285	287
sektor publiczny	14	14	13	13	13	13	13
sektor prywatny	267	261	265	275	265	272	274

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 9. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w podziale na sekcje PKD, w gminie Michów w latach 2010-2016.

Wyszczególnienie	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (stan w dniu 31 XII)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	15	14	15	14	13	12	13
Górnictwo i wydobywanie	1	1	1	2	1	1	1
Przetwórstwo przemysłowe	26	23	24	25	26	28	27
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	1	0	0	0	0	0
Budownictwo	43	46	46	50	49	54	57
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	95	93	93	96	92	91	89
Transport i gospodarka magazynowa	23	25	26	25	24	23	23
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami	9	9	9	9	8	7	7

gastronomicznymi							
Informacja i komunikacja	2	2	1	2	2	2	2
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	9	7	7	7	7	8	9
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	2	2	3	3	3	2	2
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	12	9	10	11	11	13	13
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3	5	5	3	1	3	3
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	3	3	5	5	5	5	5
Edukacja	11	11	11	11	11	11	10
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	6	7	6	6	6	6	6
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	7	4	4	5	6	6	7
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	-	-	-	-	-	13	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Najliczniej reprezentowaną dziedziną działalności jest handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa sprzętu, w której działa ok. 89 podmiotów, choć ich liczba w ostatnim roku zmniejszyła się. Jednostki prowadzą działalność gospodarczą również w budownictwie, w transporcie i łączności, a także w sekcji ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Na terenie Gminy występują również przedsiębiorstwa świadczące usługi hotelarskie i gastronomiczne, administracyjne oraz pośrednictwa finansowego.

4.3.2. Rolnictwo

Spośród 1557 gospodarstw rolnych funkcjonujących na obszarze Gminy (dane Powszechnego Spisu Rolnego, 2010 rok), działalność rolniczą prowadzi 1344 o łącznej powierzchni 8 251,97 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 6,13 ha.

W gminie Michów dominują, tak jak w większości gmin w Polsce, gospodarstwa małe o powierzchni do 5 ha. Jest ich łącznie 1037 i zajmują powierzchnię 2 506,3 ha. Drugą pod względem wielkości grupą, są gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha. Jest ich 376, co stanowi 24,1 % wszystkich gospodarstw. Tabela nr 10 przedstawia dane

dotyczące liczby i wielkości gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 roku.

Tabela 10. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w gminie Michów w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych		
	liczba gospodarstw	łącna powierzchnia (w ha)	średnia wielkość gospodarstwa (użytki rolne w ha)
Gospodarstwa rolne ogółem, w tym:	1344	8251,97	6,13
poniżej 1 ha	251	217,35	-
1 do 5 ha	578	2089,06	-
5-10 ha	371	3145,47	-
10-15 ha	99	1362,64	-
powyżej 15 ha	45	1437,45	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Gleby w gminie charakteryzują się generalnie średnią żyznością. Przeważają tutaj gleby biellicowe i pseudobiellicowe oraz gleby rdzawe wyługowane. W dolinach i obniżeniach terenu występują gleby hydromorficzne glejowe, murszowomineralne, torfowe, murszowo-torfowe oraz mady rzeczne. Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt. W uprawach dominują zboża i ziemniaki. Domeną gminy jest także hodowla żywca wieprzowego i krów mlecznych.

Analiza struktury hodowli zwierząt gospodarskich wskazuje na to, że gospodarstwa z obszaru gminy Michów specjalizują się w hodowli drobiu.

Na terenie gminy działa Spółdzielnia Mleczarka „Michowianka”, Gmina Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” oraz Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna.

4.3.3. Turystyka

Czynnikami warunkującym konkurencyjność regionu obok atrakcyjnej lokalizacji są: stan środowiska naturalnego oraz jego atrakcyjność turystyczna. Czynniki te wpływają na jakość życia mieszkańców regionu oraz na napływ podmiotów gospodarczych i kapitału spoza niego.

Największym potencjałem turystycznym gminy jest fakt położenia na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Pradolina Wieprza”. Kompleksy leśne i łąkowe gminy, dolina Wieprza oraz liczne stawy stanowią dobrą podstawę do rozwoju różnych

form turystyki w gminie. Rozwój sektora turystyki może być jedną z form wzmocnienia lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Niestety, pomimo bogatych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, gmina Michów wciąż postrzegana jest jako obszar mało atrakcyjny i przyjazny dla turystów.

Do głównych czynników ograniczających rozwój sektora turystyki w gminie należy zaliczyć:

- brak podstawowej infrastruktury, w tym przede wszystkim bazy gastronomicznej i noclegowej, niezbędnej do stworzenia kompleksowej oferty turystycznej i zapewnienia zadawalającej jakości usług,
- brak atrakcyjnej oferty turystycznej zdolnej przyciągnąć i zatrzymać na dłużej turystów,
- brak ścieżek rowerowych oraz szlaków turystycznych,
- brak aktywności ze mieszkańców w tworzeniu lokalnych produktów turystycznych i promowaniu ich na zewnątrz,
- brak aktywności w zakresie promowania walorów turystycznych gminy.

Szansę dla rozwoju turystyki w gminie stanowi Obszar Chronionego Krajobrazu "Pradolina Wieprza". Występuje tu kompleks obszarów leśnych i duża powierzchnia stawów "Lipniak" z rzadko spotykaną roślinnością. Obszary te nieskażone przemysłem są dobrym terenem do wypoczynku weekendowego. Położone w północnej części gminy wsie: Giżyce, Giżyce Kolonia, Krupy, Lipniak i Ostrów posiadają wszelkie walory do przekształcenia się we wsie letniskowo-agroturystyczne (lasy, czyste powietrze, bliskość rzeki i tanie grunty). Na terenie gminy Michów na uwagę zasługują, także zabytki sakralne oraz zabytki architektury, które mogłyby stać się dodatkowym atutem oferty turystycznej.

4.4. SFERA ŚRODOWISKOWA

4.4.1. Środowisko przyrodnicze – zasoby naturalne

Klimat

Gmina Michów znajduje się w obszarze lubartowsko-parczewskiej dzielnicy klimatycznej, wyróżniającej się spośród innych wyodrębnionych w regionie lubelskim dziedzin, wysoką średnią roczną wilgotnością względną (68-70%), znacznym parowaniem potencjalnym (860-920 mm) i dużymi prędkościami wiatru (3,0-3,5 m/sek). Klimat tej części województwa kształtowany jest głównie masami powietrza pochodzenia polarnego (90% wszystkich mas w tym regionie). Analizowany teren cechuje się niekorzystną –zbyt małą ilością opadów 550 –600mm rocznie. Liczba dni w ciągu roku z pokrywą śnieżną dochodzi do 70. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,5°C. Najcieplejszym miesiącem jest przeciętnie lipiec z temperaturą przekraczającą 18,5°C, a najchłodniejszym styczeń –4,2°C

Gleby

Według podziału zaproponowanego przez IUNG gmina położona jest w nizinno - północnym rejonie Lubelszczyzny, na terenie Małego Mazowsza (rejon przyrodniczo - rolniczy) i obszarze Wysoczyzny Lubartowskiej. Teren ten charakteryzuje się zdecydowaną przewagą osadów lodowcowych, wodno-lodowcowych i wodnych, które były podstawą tworzenia się z reguły ubogich gleb.

Pod względem typologicznym przeważają tutaj gleby bielcowe i pseudobielcowe oraz gleby rdzawe wyługowane. W dolinach i obniżeniach terenu występują gleby hydromorficzne glejowe, murszowo-mineralne, torfowe, murszowo-torfowe oraz mady rzeczne. Na terenie gminy przeważają grunty klas III, IV i V klasy bonitacyjnej, udział gleb klasy II jest znikomy, klasa I nie występuje.

Na gruntach ornych przeważają gleby brunatne wyługowane wykształcone z piasków (od luźnych do gliniastych lekkich) całkowitych lub niecałkowitych, które zalegają średnio głęboko i głęboko na glinach. Są to gleby lekkie i bardzo lekkie do uprawy mechanicznej, a wytworzone z piasków luźnych są stale suche i rolnicze ich użytkowanie staje się nieekonomiczne.

Użytkowanie gruntów

Gmina Michów jest gminą wiejską o charakterze rolniczym. Uproszczoną strukturę użytkowania gruntów na terenie gminy Michów, na podstawie danych pochodzących z GUS przedstawiono w tabeli 11.

Tabela 11. Struktura użytkowania gruntów na terenie gminy Michów.

Rodzaje gruntów	Powierzchnia geodezyjna [ha]	Udział w ogólnej powierzchni [%]
1	2	3
Powierzchnia ogólna	13599	100,00
Użytki rolne	10524	77,38
grunty orne	7423	54,58
sady	160	1,17
łąki trwałe	1909	14,03
pastwiska trwałe	544	4,00
grunty rolne zabudowane	283	2,08
grunty pod stawami	130	0,96
grunty pod rowami	75	0,56
Użytki leśne	2465	18,13
lasy	2462	18,11
grunty zadrzewione i zakrzewione	3	0,02
Grunty zabudowane i zurbanizowane	325	2,39
tereny mieszkalne	2	0,01

tereny przemysłowe	1	0,00
inne tereny zabudowane	3	0,03
zurbanizowane tereny niezabudowane	0	0,00
tereny rekreacyjne wypoczynkowe	0	0,00
drogi	319	2,35
kolejowe	0	0,00
inne	0	0,00
użytki kopalne	0	0,00
Wody	81	0,60
powierzchniowe płynące	81	0,60
powierzchniowe stojące	0	0,00
Tereny inne	204	1,50
użytki ekologiczne	0	0,00
nieużytki	130	0,96
tereny różne	74	0,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL.

Lasy

Ogólna powierzchnia gruntów leśnych na terenie gminy Michów wynosi: 2872 ha, w tym lasy zajmują 2848 ha. Wskaźnik lesistości wynosi 20,9 %. Tabela nr 2 przedstawia powierzchnię i strukturę użytkowania gruntów leśnych w gminie Michów w 2014 roku na tle innych gmin powiatu lubartowskiego.

Lasy w gminie Michów charakteryzują się różnorodnością siedliskową i stanowią istotny element systemu ekologicznego. Około 34 % powierzchni lasów należy do Skarbu Państwa i zarządzane jest przez Nadleśnictwo Lubartów. Pozostała ich część znajduje się w rękach prywatnych. Największe kompleksy leśne zachowały się w miejscowościach Lipniak, Giżyce i Michów. Przeważającym typem siedliskowym w lasach państwowych jest las mieszany świeży, a następnie bór mieszany świeży.

Zasoby wodne - wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe

Gmina Michów leży w obrębie zlewni Z-III rzeki Wieprz. Główną sieć rzeczną tworzy Wieprz wraz z dopływem Minina. Charakterystycznym elementem krajobrazu są zbiorniki wód stojących: liczne starorzecza w dolinie Wieprza, torfianki, zespół stawów "Lipniak" o powierzchni 123 ha oraz duża ilość niewielkich stawów prywatnych.

Wieprz płynący wzdłuż północnej granicy gminy stanowi jej najważniejszy element hydrograficzny. Długość rzeki w gminie wynosi 21,3 km przy długości doliny 12,5 km, co daje współczynnik krętości 1,7. W pobliżu Drewnika Wieprz przyjmuje Mininę, w okolicy miejscowości Krupy wpada do niego Dąbrówka.

Minina jest lewostronnym dopływem rzeki Wieprz i wpada do niego w 46 km w gminie Jeziorzany. Płynie na pograniczu pasa Wyżyn Środkowopolskich i Krainy Wielkich Dolin. Większa część zlewni rzeki znajduje się w obrębie Niziny Mazowiecko – Podlaskiej, a jedynie jej południowy fragment leży na Wyżynie Lubelskiej. Południowy

odcinek od granicy gminy Michów do stawów Lipniak, jest uregulowany. Na tym odcinku rzeka przyjmuje dwa dopływy: ciek z Gołębia i ciek z Michowa. Na rzece Mininie zlokalizowany jest duży kompleks stawowy „Lipniak” o pow. 123 ha.

Tabela 12. Stawy rybne na terenie gminy Michów.

Nazwa	Miejscowość	Powierzchnia
Węgielce I	Węgielce	0,14
Węgielce II	Węgielce	2,44
Stawy Lipniak	Lipniak	123,30
Chudowola	Chudowola	0,86
Młyniska	Młyniska	0,15
Toboła	Michów	0,80

Źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Michów.

Wody podziemne

Użytkowane poziomy wodonośne występują w utworach kredowych, trzeciorzędowych i czwartorzędowych. Pod względem zasobów wód podziemnych gmina położona jest w IX regionie hydrogeologicznym lubelsko - podlaskim, na obszarze górnokredowego głównego zbiornika wód podziemnych (GZWP-406) „Niecka Lubelska” o module zasobów dyspozycyjnych 176 m³ /d//km² . Zbiornik ten obejmuje poziom wód kredowych w rejonie od Roztocza na południu do Pradoliny Wieprza na północy i dzieli się na zachodni (Niecka Lubelska - Lublin – GZWP-406) i wschodni (Niecka Lubelska – Chełm – Zamość – GZWP-407). Jakość wód podziemnych w badanych w najbliższej zlokalizowanych źródłach (Raport WIOŚ za 2010 i 2011r.) na tle jednolitych części wód podziemnych oraz głównych zbiorników wód podziemnych wahała się na granicy II i III klasy.

Surowce mineralne

Na obszarze gminy występuje znaczna ilość złóż kruszyw naturalnych. Złoża kopalin pospolitych gminy Michów to piasek rozpoznany w złożu o nazwie: Gawłówka II, Giżyce, Giżyce I, Meszno, Węgielce II, Węgielce IV oraz eksploatowane: Meszno I i Meszno II, a także rozpoznane i zaniechane w miejscowości Gołąb I i Katarzyn. Złoża torfu występują na powierzchni 771 ha z miąższością pokładów: 0,5m - 2,8m. Łącznie zasoby tego surowca określa się na około 13 mln m³. Znajdują się one w okolicy Gawłówki i Chudowoli. W rejestrze aktualnych zasobów powiatu lubartowskiego nie wpisano dokumentacji geologicznych dla złóż torfu.

W tabeli poniżej zestawiono złoża podstawowych surowców znajdujące się na terenie gminy Michów.

Tabela 13. Złoża kopalin pospolitych gminy Michów (stan na 31.12.2012 r.).

nazwa złoża	złoża	zagospodarowanie	zasoby geologiczne	zasoby przemysłowe	wydobycie 2012 r.

			bilansowe		
Gawłówka II	piaski i żwiry	rozpoznane	104	-	-
Gołąb I	piaski i żwiry	zaniechane	320	-	-
Giżyce	piaski i żwiry	rozpoznane	370	-	-
Giżyce I	piaski i żwiry	rozpoznane	225	-	-
Meszno	piaski i żwiry	rozpoznane	639	-	-
Meszno I	piaski i żwiry	eksploatowane	493	411	30
Meszno II	piaski i żwiry	eksploatowane	296	-	5
Rudno I	piaski i żwiry	rozpoznane	232	232	-
Katarzyn	piaski i żwiry	zaniechane	1820	-	-
Katarzyn VII	piaski i żwiry	złoże zagospodarowane eksploatowane okresowo	130	-	-
Mejznerzyn	surowce ilaste	zaniechane	219	-	-
Mejznerzyn	surowce ilaste	zaniechane	83	-	-
Węgielce II	piaski i żwiry	rozpoznane	352	-	-
Węgielce IV	piaski i żwiry	rozpoznane	583	-	-
Żelków	surowce ilaste	rozpoznane	530	-	-

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny, www.pgi.gov.pl.

4.4.2 Tereny i obiekty przyrodnicze chronione

Na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2016 r., poz. 2134 z późn. zm.) za tereny chronione należy uznać parki narodowe, rezerваты i parki krajobrazowe wraz z ich otulinami oraz obszary chronionego krajobrazu. Formę przestrzenną mogą mieć również niektóre pomniki przyrody, użytki ekologiczne, kompleksy przyrodnicze, a zwłaszcza zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Pod względem geobotanicznym teren gminy Michów zalicza się do okręgu Małe Mazowsze (Kraina Mazowiecka). Występują tu zbiorowiska wodne i szuwarowe, łąkowe i pastwiskowe, zbiorowiska murawowe, leśne zbiorowiska łąkowe, zbiorowiska olsowe, grądy, bory, bory mieszane i świetliste dąbrowy oraz zbiorowiska roślinności synantropijnej. Wartości florystyczne i faunistyczne skoncentrowane są głównie w północnej i wschodniej części gminy. Na terenie gminy Michów stwierdzono występowanie 20 gatunków rzadkich i chronionych gatunków roślin. Gatunki roślin chronionych objętych ochroną całkowitą to: kopytnik zwyczajny, bluszcz pospolity, bagno zwyczajne, lilia złotogłów, widłak jałowcowy, grązel żółty, salwinia pływająca, marzanka wonna, konwalia majowa, kruszyna pospolita, kocanki piaskowe, grzybienie białe, paprotka zwyczajna, kalina koralowa.

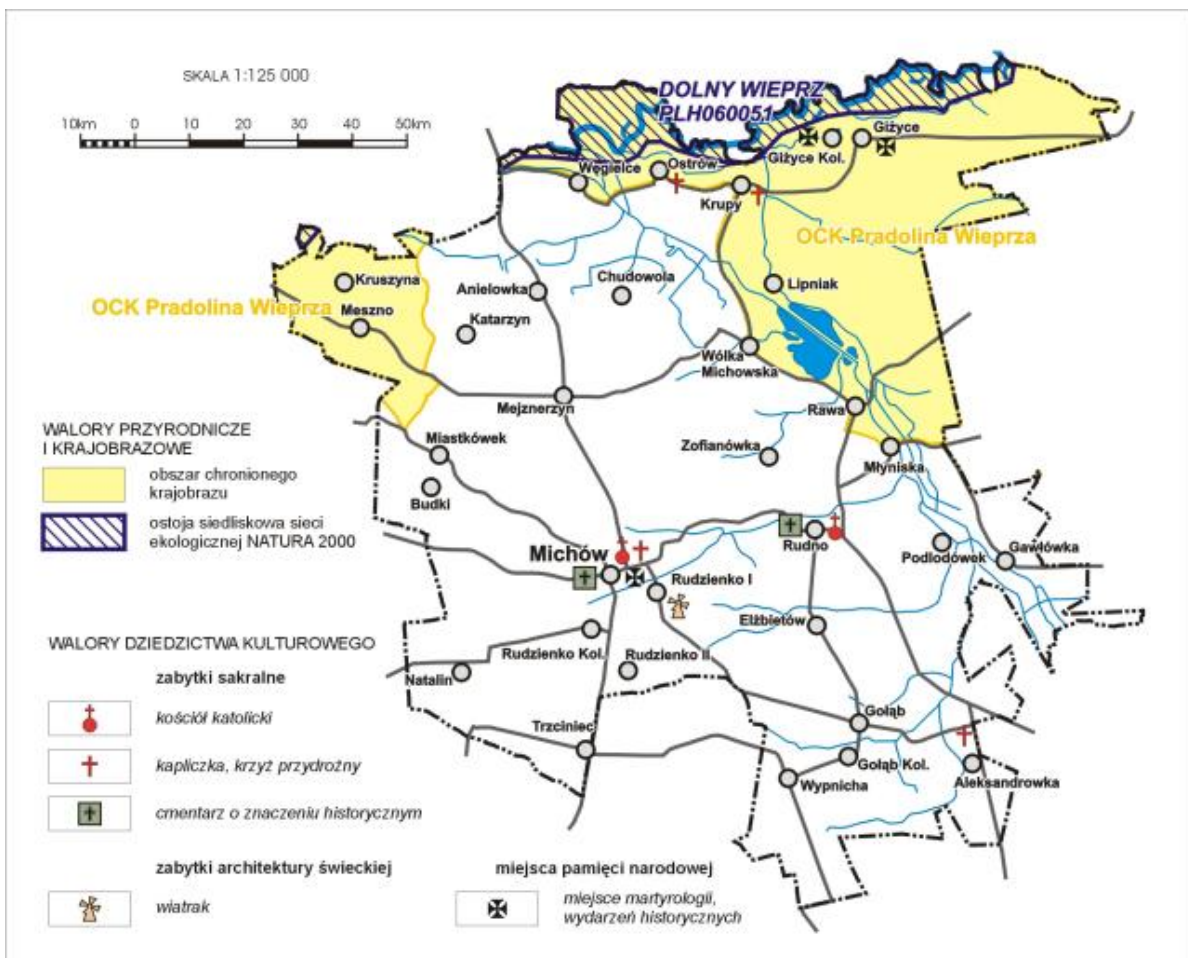
Wg danych GUS z 2014 roku obszary prawnie chronione zajmowały 3160,00 ha całkowitej powierzchni gminy Michów tj. 23,2% i jest to Obszary Chronionego Krajobrazu Pradolina Wieprza.

Na terenie gminy Michów zlokalizowany jest 1 obszar Natura 2000 - Dolny Wieprz.

Obszar Natura 2000- Dolny Wieprz (kod obszaru PLH:060051) zajmuje powierzchnie 8182,3 ha i jest to specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa). Naturalna dolina Wieprza, z licznymi meandrami i starorzeczami.

Najlepszy przykład półnaturalnego krajobrazu dużej doliny rzecznej w tej części Polski. Dolina pełniąc funkcję korytarza ekologicznego o randze krajowej. Jest ważną ostoją siedlisk podmokłych i okresowo zalewanych łąk z załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Stwierdzono występowanie 8 rodzajów siedlisk przyrodniczych z tego załącznika, zajmujących łącznie 37% obszaru. W ostoi znajduje się jedyne istniejące w Polsce, stanowisko zastępcze marsylii czterolistnej. Roślina została tu wprowadzona w latach 1995-2000. Ponadto występuje tu 6 gatunków zwierząt z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Jest to też ważna ostoja ptaków wodno - błotnych. Rozległy, otwarty teren ma bardzo duże walory krajobrazowe.

Mapa 3. Obszary Chronionego Krajobrazu na terenie gminy Michów.

Źródło: www.gminamichow.pl

Użytek ekologiczny „Stawy Lipniak”- o powierzchni 122 ha - obejmujący Zespół Stawów „Lipniak”. Jest on wraz z otaczającym go od wschodu kompleksem leśnym jednym z nielicznych miejsc lęgowych czapli siwej w województwie lubelskim. Znajduje się tam również stanowisko kilku rzadkich gatunków ptaków wodnych jak: perkoz dwuczuby, rdzawoszyi i perkozek, krakwa, łabędź niemy, błotniak stawowy oraz kilka gatunków płazów i gadów. W lasach gnieźdzą się tak cenne gatunki jak: puchacz, pustułka, jastrząb, dzięcioł czarny i bocian czarny.

Pomniki przyrody:

- Dąb szypułkowy – drzewo rośnie wśród pól na granicy działek we wsi Giżyce Kolonia.

4.4.3. Stan i zagrożenia środowiska

Zagrożenia środowiska naturalnego odnoszą się w szczególności do:

- ⇒ stanu i zagrożeń zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego,
- ⇒ stanu i zagrożeń zanieczyszczenia wód powierzchniowych,
- ⇒ stanu i zagrożeń zanieczyszczenia wód podziemnych,
- ⇒ stanu i zagrożeń zanieczyszczenia gleb.

Powietrze atmosferyczne

Na terenie Gminy Michów głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego są zanieczyszczenia komunikacyjne – liniowe, pochodzące ze źródeł niskiej emisji, w bardzo niskiej skali zanieczyszczenia przemysłowe. W każdej miejscowości występują skupiska źródeł niskiej emisji gazów i pyłów. Źródłem zanieczyszczeń na terenie gminy jest emisja z indywidualnych gospodarstw domowych i emisja niezorganizowana z transportu drogowego.

Wody powierzchniowe

Do zanieczyszczeń punktowych, stwarzających bardzo poważne zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych należą przede wszystkim:

- bezpośrednie zrzuty surowych ścieków bytowych do cieków wodnych (na nieskanalizowanych obszarach),
- zrzuty niedostatecznie oczyszczonych ścieków,
- zrzuty niedostatecznie oczyszczonych ścieków deszczowych,
- zrzuty gnojowicy z gospodarstw rolnych.

Źródłami obszarowego zanieczyszczenia wód na obszarze gminy są głównie spływy powierzchniowe z terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Spływom zanieczyszczeń obszarowych i ich migracji do wód sprzyja intensywne urzeźbienie terenu, dość gęsta sieć systemów drenarskich i rowów melioracyjnych. Dodatkowym problemem jest fakt, iż obszary rolnicze gminy posiadają zbyt małą powierzchnię zalesień i zadrzewień śródpolnych oraz brakuje tutaj czynnych zielonych stref ochronnych.

Wody podziemne

Jakość wód podziemnych badanych w najbliższej zlokalizowanych źródłach (Raport WIOŚ za 2010 i 2011 r.) na tle jednolitych części wód podziemnych oraz głównych zbiorników wód podziemnych wahała się na granicy II i III klasy.

Analizując formy korzystania z wód powierzchniowych w gminie, można stwierdzić, iż do najważniejszych elementów zmian antropogenicznych należy zaliczyć:

- zmiany sieci hydrograficznej spowodowane melioracyjną przebudową koryt niewielkich cieków,
- osuszenie podmokłych terenów jako efekt melioracji,
- zabudowa techniczna rzek (podpiętrzenia progowe, jazy), zastawki progowe na rowach melioracyjnych,
- zanieczyszczenia płytkich wód podziemnych na terenie niektórych jednostek osadniczych (bezodpływowe zbiorniki, oczyszczalnie przydomowe, kolektory opadowe, rolnictwo),
- zanieczyszczenie płytkich wód podziemnych na obszarach „dzikich” wysypisk śmieci,
- bakteriologiczne zanieczyszczenie cieków (zrzuty ścieków, niezorganizowane kąpieliska, tereny rekreacyjne),
- zanieczyszczenie wody na cele przeciwpożarowe i nawadnianie (zbiorniki wodne, mała retencja), zmiana walorów fizycznych i chemicznych poprzez gospodarcze wykorzystanie wód.

Gleby

Do najważniejszych zagrożeń prowadzących do degradacji gleby należą:

- ⇒ monokultury, które prowadzą do zubożenia gleby,
- pożary roślinności wzmagające erozję gleby, co prowadzi do pustynnienia danego obszaru,
- ⇒ zbyt intensywne nawożenie mineralne,
- ⇒ niewłaściwa irygacja pól nawozami naturalnymi – gnojówką, gnojowicą, itp.,
- ⇒ ścieki i różnego rodzaju odpady niewłaściwie składowane,
- ⇒ intensywne zabiegi agrotechniczne,
- ⇒ stosowanie nadmiernych ilości chemicznych środków owadobójczych, chwastobójczych i grzybobójczych,
- ⇒ eksploatacja powierzchniowa surowców mineralnych,
- ⇒ zajmowanie obszarów rolniczych pod budownictwo przemysłowe i mieszkalne,
- ⇒ emisje gazów i pyłów.

4.4.4. Zasoby kulturowe - zabytki kultury materialnej

Na terenie gminy Michów znajdują się cenne obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 14. Wykaz zabytków z terenu gminy Michów wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego wg. stanu na dzień 31.12.2014 r.

Wykaz zabytków (wyciąg z rejestru zabytków nieruchomych i archeologicznych woj. lubelskiego)		
Miejscowość	Numer rejestru	Obiekt
Michów	A/921	kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP, dzwonnica – brama i mur wokół zespołu kościelnego
Michów	A/923	kaplica cmentarna Korwin – Piotrowskich na cmentarzu parafialnym.
Michów	A/921	drzewostan na cmentarzu parafialnym.
Rudno	A/433	kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z wystrojem wnętrza, dzwonnica, brama, drzewostan gran. cmentarza kościelnego

Źródło: www.wkz.lublin.pl

Interesującymi pod względem architektonicznym obiektami są również Plebania w Rudnie z 1910 r. i Plebania w Michowie z 1920 r.

We wsi Rudzienko znajduje się drzewostan drewniany wiatrak „Koźlarz” z około 1925 r. Na cmentarzu grzebalnym w Michowie znajduje się kaplica grobowa Korwin – Piotrowskich. W Rudnie na cmentarzu zachowały się dwie mogiły z okresu powstania styczniowego.

Oprócz wymienionych obiektów do budowli zabytkowych zaliczane są liczne domy i zagrody wiejskie oraz przydrożne kapliczki. W sumie na terenie gminy jest 37 zabytków i 169 stanowisk archeologicznych.

4.5. SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA

Infrastruktura społeczna

Infrastruktura obszarów wiejskich oznacza ogół obiektów i urządzeń na danym obszarze wiejskim, ściśle związanych z tym terenem i niezbędnych do sprawnego funkcjonowania gospodarki na tym obszarze i ułatwienia życia określonych społeczności miejscowych.

4.5.1. Edukacja

W 2013 r. Gmina Michów otrzymała w V edycji rankingu ZNP Zarządu Okręgu Lubelskiego tytuł „Samorząd przyjazny oświacie i jej pracownikom”. Gmina stwarza dobre warunki pracy nauczycielom dbając o zapewnienie etatów i godzin

nadliczbowych. Dba o rozwój oświaty – umożliwiła utworzenie klas sportowych w ZSO w Michowie.

Wychowanie przedszkolne

Opieka przedszkolna na terenie gminy Michów realizowana jest przede wszystkim za pośrednictwem Przedszkola w Michowie oraz oddziałów przyszkolnych w szkołach podstawowych. Wg danych GUS w 2014 roku na terenie gminy Michów działały 3 oddziały przedszkole (Rudno, Katarzyn, Michów) oraz jedno przedszkole samorządowe. Uczęszczało do nich łącznie 161 dzieci.

Przedszkole w Michowie posiada IV oddziały: oddział dzieci 3-letnich, oddział 4-latków i dwa oddziały dzieci starszych 5,6-latków. Grupa I - 3 latki liczy 25 dzieci, grupa II - 4 - latków liczy 25 dzieci, grupa III-5,6-latków liczy 21 dzieci, a grupa IV 5,6 latków liczy 19 dzieci.

Przedszkole kultywuje wieloletnie tradycje przedszkolne: organizuje zabawę andrzejkową, karnawałową, gości Mikołaja, wita ekologiczną wiosnę, obchodzi Dzień babci, Dzień Dziadka, Dzień Mamy i Dzień Taty. W ostatnich latach Przedszkole rozszerza i uatrakcyjnia formy współpracy ze środowiskiem lokalnym poprzez nawiązanie współpracy z Gminną Biblioteką Publiczną w Michowie (wspólna organizacja imprez tj. „Urodziny Kubusia Puchatka”, „Dzień Pluszowego Misia”, „Dzień Dziecka”). Dzień Dziecka organizowany jest dla wszystkich dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym z całej gminy Michów.

Poniższa tabela prezentuje liczbę dzieci korzystających z przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w gminie Michów w latach 2008-2015.

Tabela 15. Liczba dzieci korzystających z przedszkola, oddziałów przedszkolnych w gminie Michów w latach 2008-2015.

Wyszczególnienie	Liczba dzieci korzystających z oddziałów przedszkolnych w gminie Michów w latach 2008-2015							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	16	18	34	41	46	51	74	67
Przedszkola	71	75	75	74	74	91	87	81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Na terenie gminy brak jest form opieki dla dzieci w wieku do lat 3.

Szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe

Wszystkie szkoły na terenie gminy Michów posiadają statut szkół publicznych. Na terenie Gminy znajdują się 3 szkoły podstawowe: Szkoła Podstawowa im. Bohaterów Westerplatte w Michowie z oddziałami gimnazjalnymi, Szkoła Podstawowa w Rudnie

z oddziałami gimnazjalnymi, Szkoła Podstawowa w Katarzynie. Według ostatnich danych GUS w 2015 roku do szkół podstawowych uczęszczało 384 uczniów, o 10 uczniów mniej niż w 2008 roku. Do szkół gimnazjalnych uczęszczało w 2015 roku 173 uczniów, o 101 uczniów mniej niż w 2008 roku.

Tabela 16. Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjum w gminie Michów w latach 2008-2015.

Wyszczególnienie	Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjum w gminie Michów w latach 2008-2015							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
szkoły podstawowe ogółem - uczniowie	394	378	364	355	346	353	365	384
gimnazja ogółem - uczniowie	274	248	237	215	201	185	176	173

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Wskaźnik skolaryzacji⁸ w gminie Michów - jeden z dwóch podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji (liczony jako relacja liczby osób uczących się wg stanu na początku roku szkolnego, na danym poziomie kształcenia w danej grupie wieku, do liczby ludności wg stanu w dniu 31 XII 2015 roku w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania) wynosi, w przypadku dzieci w wieku 7-12 lat – 86,68 % . Wskaźnik w przypadku uczniów gimnazjów (dzieci w wieku 13 - 17 lat) ukształtował się na poziomie 98,30 %. Sytuację pogarsza fakt, iż wskaźnik skolaryzacji w ostatnich latach wykazuje tendencję spadkową. Szczegółowe dane w odniesieniu do lat 2008-2015 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 17. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjum w latach 2008-2015.

Wyszczególnienie	Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjum - lata 2008-2015							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
szkoły podstawowe	97,52	95,70	96,30	95,95	94,54	92,89	90,23	86,68
szkoły gimnazjalne	97,51	100,00	95,56	96,41	93,93	93,43	95,14	98,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

4.5.2. Kultura

⁸ Wskaźnik skolaryzacji - Stopa skolaryzacji to odsetek osób uczących się obliczany w stosunku do liczby ludności w określonym przedziale wiekowym, według podziału na odpowiednie etapy kształcenia.

Jednym z podmiotów realizujących zadania własne gminy Michów w dziedzinie wychowania, edukacji i upowszechniania kultury jest Gminna Biblioteka Publiczna w Michowie. Biblioteka posiada filię w Rudnie.

Biblioteka powstała w 1948 roku. Założycielką jej była kierownik Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lubartowie - Wiktoria Zięba. Część księgozbioru została zakupiona z kredytu Planu Inwestycyjnego na 1949 rok, a część otrzymana nieodpłatnie od Ministerstwa Oświaty. Początkowo księgozbiór liczył 650 książek. Biblioteka czynna była trzy razy w tygodniu. Pierwszym jej pracownikiem była Zofia Czajka, a następnie od 1952 roku przez 38 lat kierowała biblioteką Janina Dąbrowska-Wójcik. Wraz z upływem czasu w bibliotece przybywało książek i czytelników. Powstawały liczne punkty biblioteczne. Początkowo Biblioteka mieściła się w budynkach prywatnych, ciasnych nieprzystosowanych do potrzeb czytelników. W latach 1989-1992 mieściła się w pomieszczeniu GS-u, skąd została przeniesiona do budynku Straży Pożarnej w Michowie, gdzie nadal prowadzi działalność. Brak czytelnici zastępuje zorganizowany kąciak czytelniczy, gdzie można korzystać z księgozbioru bibliotecznego i prasy. Księgozbiór liczy ponad 27000 woluminów i każdego roku wzbogaca się o nowe książki. Biblioteka ma około 800 czytelników, którzy rocznie wypożyczają około 24000 książek. Biblioteka prowadzi działalność kulturalną i oświatową - organizowane są imprezy środowiskowe takie jak konkursy i spotkania literackie, wystawy. Dla dzieci wyjazdy do kina, teatru, na imprezy artystyczne, pokazy.

W latach 2008-2015 ilość bibliotek na terenie gminy nie uległa zmianie. W analizowanym okresie od 2008 roku zauważa się spadek liczby czytelników.

Tabela 18. Biblioteki, księgozbiór i czytelnictwo w latach 2008-2015.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Biblioteki i ich filie	2	2	2	2	2	2	2	2
księgozbiór	28343	2837	28549	29242	27256	26560	27398	26494
czytelnicy (w ciągu roku)	1033	992	910	848	894	845	863	883

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Wyróżniającym się elementem życia kulturalnego gminy jest działalność Zespołu Śpiewaczego "Jarzębinki" z Trzcianca, który bierze udział w uroczystościach gminnych i reprezentuje gminę na imprezach powiatowych i wojewódzkich.

To jedyny zespół ludowy na terenie gminy Michów. Debiutował w połowie lat 80-tych w czasie procesji odpustowej w Michowie. Widząc, że istnieje potrzeba promocji folkloru, a podjęte działania mają pozytywny odbiór postanowiono w lutym 1997 roku zarejestrować zespół w Wojewódzkim Domu Kultury w Lublinie. Zespół liczy 6 osób. Założycielką i kierowniczką zespołu jest p. Stefania Banucha. Zespół ratując rodzinny folklor odszukuje miejscowe obrzędy i pieśni i chroni je od zapomnienia. Bierze czynny udział w różnych uroczystościach okolicznościowych, gminnych, parafialnych, wojewódzkich oraz w przeglądach zespołów kołędniczych i śpiewaczych. W swoim

repertuarze ma pieśni o różnej tematyce: ludowe, religijne, patriotyczne. Od kilku lat zespół wystawia także kabaret „Randka w ciemno” za którego scenariusz p. Stefania Banucha otrzymała wyróżnienie na XXIV Ogólnopolskim Sejmiku Teatrów Wsi Polskiej w Tarnogrodzie w 2007 roku.

Ważną funkcję kulturalną w życiu mieszkańców gminy pełnią również remizy strażackie, funkcjonujące przy jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) oraz świetlice wiejskie. Świetlice wiejskie to miejsca spotkań mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży. Odbywają się w nich zebrania wiejskie, zajęcia kulturalne, rozrywkowe, sportowe. Świetlice wiejskie w Chudowoli, Mejznerzynie, Miastkówku i Wypnisze dzięki dofinansowaniu ze środków budżetu gminy zostały wyremontowane i wyposażone w stoły do tenisa, stół bilardowy, piłkarzyki, stoliki i krzesła.

Na terenie gminy istnieje Koło Gospodyń Wiejskich z siedzibą we wsi Trzciniec, które jest nieformalną organizacją społeczną liczącą około 20 członków. Jest ono typową organizacją kobiecą, działającą głównie na terenach wiejskim. Koło zajmuje się głównie kwestiami związanymi z lokalnymi sprawami samorządowymi, pomaga w organizacji życia na wsi. Członkinie organizują imprezy artystyczne, różnorodne kursy i zabawy wiejskie.

Na terenie gminy ma miejsce wiele działań kulturalno-oświatowo - religijnych o zasięgu środowiskowym:

- Spotkanie opłatkowe seniorów,
- Konkurs literacki Wójta Gminy Michów,
- Święto z okazji Konstytucji 3 Maja,
- Biegi uliczne,
- Dzień Seniora,
- Dzień Dziecka,
- Gminne święto sportu,
- Dożynki Gminno-Parafialne,
- Dzień pieczonego ziemniaka,
- Święto Niepodległości.

4.5.3. Sport i rekreacja

Kultura fizyczna wspiera rozwój społeczności lokalnej, a także sprzyja zachowaniu przez mieszkańców sprawności fizycznej i zdrowia. Służy również zagospodarowaniu czasu wolnego. Obowiązkiem jednostek samorządu terytorialnego jest zatem dbałość o pojawienie się dogodnych warunków dla rozwoju infrastruktury sportowej.

Infrastruktura sportowa na terenie gminy Michów jest dość dobrze rozbudowana. Na infrastrukturę sportową i rekreacyjną w gminie Michów składają się: boisko sportowe, boiska wielofunkcyjne (kompleks boisk „Orlik” w Rudnie, boisko wielofunkcyjne w Michowie), sale gimnastyczne i place zabaw. Według danych GUS z 2014 r. na terenie gminy Michów działają 2 kluby sportowe. Gminny Ludowy Klub Sportowy powstał w dniu 02.03.1999 roku i wywodzi się z klubu LZS Michów, który

działał przy Radzie Gminnej Ludowych Zespołów Sportowych. Od czasu powstania, klub grał w Lubelskiej B-klasie, zaś w sezonie 2008/2009 został bezapelacyjnym zwycięzcą tych rozgrywek z przewagą 12 punktów nad drugą drużyną i awansował do klasy A. Największym sukcesem klubu jest zajęcie 6 miejsca w Lubelskiej A-klasie w sezonie 2009/2010. Prezesem GLKS-u jest Waldemar Wójtowicz.

W Zespole Szkół Ogólnokształcących w Michowie działa Uczniowski Klub Sportowy „Michowiak”. Przy Szkole Podstawowej w Rudnie, działa Uczniowski Klub Sportowy Rudno UKS Rudno.

W ramach realizowanych projektów na terenie gminy powstała nowa infrastruktura sportowo-rekreacyjna:

- w centrum Michowa urządzono plac zabaw dla dzieci,
- wybudowano zaplecze sanitarno-szatniowe przy boisku sportowym w Michowie,
- wybudowano boisko sportowe „Orlik” w Rudnie,
- zaprojektowano i wykonano place zabaw przy ZSO w Michowie i ZS w Rudnie w ramach rządowego programu „Radosna Szkoła” za kwotę 200 tys. zł.
- wybudowano siłownię zewnętrzną przy ZSO w Michowie.

4.5.4. Ochrona zdrowia

Dostęp mieszkańców gminy do usług medycznych jest dosyć dobry. W gminie działają 2 niepubliczne przychodnie lekarskie, które łącznie w 2016 roku udzieliły 21427 porad lekarskich, o 7215 porad mniej niż w 2015 roku.

NZOZ „Michów-Kamionka” Ośrodek Zdrowia w Michowie świadczy usługi podstawowej opieki zdrowotnej tj. Gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, Gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej dla dzieci, Gabinet medycyny szkolnej, Gabinet pielęgniarki i położnej środowiskowej rodzinnej, Gabinet zabiegowy, Punkt szczepień.

NZOZ w Rudnie Ośrodek Zdrowia świadczy usługi podstawowej opieki zdrowotnej tj. Gabinet lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, Gabinet medycyny szkolnej, Gabinet pediatryczny, Gabinet zabiegowy, Punkt Szczepień.

W gminie Michów znajdują się 3 apteki. Dwie apteki znajdują się w Michowie, a jedna w miejscowości Rudno. Wskaźnik ludność na jedną aptekę w gminie Michów wynosił w 2016 roku 2007 osób⁹.

4.5.5. Pomoc społeczna

W Gminie Michów zadania pomocy społecznej realizowane są przez Ośrodek Pomocy Społecznej w Michowie. Zgodnie z art. 7 Ustawy o Pomocy Społecznej OPS w Michowie udziela pomocy z powodu:

- ubóstwa,

---

⁹ Dane GUS, Bank Danych Lokalnych, 2016.

- sieroctwa,
- bezdomności,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego
- alkoholizmu lub narkomanii,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Ośrodek Pomocy Społecznej świadczy pomoc dla mieszkańców Gminy w różnej formie. Ogólnie w 2016 roku pomocą objęto 313 rodzin, a w nich 835 osób. Świadczenia pieniężne przyznano ogółem 252 rodzinom.

Tabela 19. Dane o korzystających z pomocy i wsparcia

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
Osoby i rodziny, którym udzielono pomocy i wsparcia			
Liczba osób	632	612	835
Osoby, którym przyznano świadczenie			
Liczba osób, w tym:	576	481	408
Osoby długotrwale korzystające	496	441	399
Wiek 0-17	272	222	192
Wiek produkcyjny	203	188	147
Wiek poprodukcyjny	101	71	51
Liczba rodzin	335	292	252
Liczba osób w rodzinach	1007	861	712

Źródło: dane OPS Michów.

Jak wynika z powyższych danych, liczba świadczeniobiorców pomocy społecznej z roku na rok zmniejsza się. Spośród osób, którym przyznano świadczenie w 2015 r. 72% stanowią osoby długotrwale korzystające z pomocy społecznej.

Jedną z form pomocy oferowaną przez OPS jest praca socjalna świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym. Praca jest ukierunkowana na przywrócenie utraconej lub ograniczonej zdolności samodzielnego funkcjonowania osoby lub rodziny. Praca socjalna świadczona jest osobom i rodzinom bez względu na uzyskiwany dochód. Praca socjalna może być prowadzona w oparciu

o kontrakt socjalny. W kontrakcie socjalnym opracowuje się ocenę sytuacji osoby lub rodziny oraz formułuje cele, które ma osiągnąć osoba lub rodzina dla przezwyciężenia trudnej sytuacji życiowej. Pracownicy socjalni pomagają również osobom i rodzinom w załatwianiu spraw urzędowych, m.in.: rent, emerytur, zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych, uzyskania orzeczenia o niepełnosprawności, uzyskania alimentów. Uczestniczą w rozwiązywaniu problemów środowisk zagrożonych uzależnieniami, środowisk będących w konflikcie z prawem, bezrobotnych, niepełnosprawnych oraz rodzin dotkniętych innymi problemami.

Tabela 20. Liczba osób i rodzin objętych pracą socjalną w latach 2014-2016.

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
Liczba rodzin	346	331	277
Liczba osób w rodzinach	1009	937	716
Liczba zawartych kontraktów socjalnych	0	0	1

Źródło: dane OPS Michów.

Jak wskazują dane zawarte w tabeli w latach 2014-2016 liczba rodzin objętych pracą socjalną zmalała o 20%.

Tabela 21. Liczba udzielonych świadczeń w latach 2014-2016.

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
Zasiłek rodzinny i dodatki /liczba rodzin/	399	337	391
Zasiłek pielęgnacyjny /liczba świadczeń/	1099	1083	1041
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka /liczba świadczeń/	39	57	38
Świadczenie pielęgnacyjne /liczba świadczeń/	220	246	208
Zasiłek dla opiekuna /liczba świadczeń/	25	110	108
Specjalny zasiłek opiekuńczy /liczba świadczeń/	0	55	92

Źródło: dane OPS Michów.

W latach 2014-2016 liczba udzielonych zasiłków dla opiekuna wzrosła o 332%. Warunki nabywania oraz zasady ustalania i wypłacania zasiłków dla opiekunów osobom, które utraciły prawo do świadczenia pielęgnacyjnego z dniem 1 lipca 2013 r. w związku z wygaśnięciem z mocy prawa decyzji przyznającej prawo do świadczenia pielęgnacyjnego, określa ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów. Wzrosła także liczba specjalnych zasiłków opiekuńczych. W roku 2016 wypłacono o 67% więcej specjalnych zasiłków opiekuńczych w porównaniu z rokiem poprzednim. Specjalny zasiłek opiekuńczy funkcjonuje od 1 stycznia 2014 r.

OPS w Michowie wykonuje także zadania wynikające z ustawy osobom uprawnionym do alimentów. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobom uprawnionym po spełnieniu określonych w ustawie warunków.

Tabela 22. Liczba rodzin korzystających z funduszu alimentacyjnego.

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
Liczba rodzin pobierających świadczenie z funduszu alimentacyjnego	26	32	29
Kwota wypłaconych świadczeń w zł	222007 zł	222821 zł	237163 zł

Źródło: dane OPS Michów.

Realizacja Programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” przebiegała w dwóch formach: bezpłatne posiłki dla uczniów szkół oraz zasiłki celowe dla rodzin na zakup żywności.

Tabela 23. Świadczenia przyznane w zakresie realizacji programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”.

Wyszczególnienie	2014	2015	2016
„Pomoc państwa w zakresie dożywiania” - posiłki /liczba osób/	272	236	197
„Pomoc państwa w zakresie dożywiania” – zasiłki na zakup żywności /liczba osób/	152	132	108

Źródło: dane OPS Michów.

OPS prowadzi również odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej mieszkańców z terenu Gminy Michów. W 2014 roku pomocą w formie opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej objęto 16 osób, w 2015 r. 16 osób, w 2016 r. 13 osób.

Problemy alkoholowe oraz przeciwdziałania narkomanii na terenie gminy Michów

Podstawą prawną działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych w Gminie jest ustawa z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii. Zgodnie z przepisami wyżej wymienionych ustaw samorząd gminny zobowiązany jest do prowadzenia działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych oraz integracji społecznej osób uzależnionych od alkoholu. Przeciwdziałanie narkomanii realizuje się przez odpowiednie kształtowanie polityki społecznej, gospodarczej, oświatowo-wychowawczej i zdrowotnej. Realizacja tych zadań prowadzona jest w postaci Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, uchwalanego corocznie przez Radę Gminy Michów. Koordynacją i realizacją Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych zajmuje się pełnomocnik Wójta.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na 2017 rok został przyjęty Uchwałą Nr XXIII/127/2016 Rady Gminy Michów z dnia 28 grudnia 2016 roku. Program obejmuje odpowiednie kształtowanie polityki społecznej w obszarze wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi, przeciwdziałania narkomanii oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Program realizowany jest we współpracy wielu partnerów, stosownie do rodzaju działań i środowiska, do którego są kierowane.

Cele i priorytety programu:

- Sukcesywne ograniczanie ilości spożywanego alkoholu przez dorosłych i młodzież.
- Zmniejszenie ilości nowych przypadków uzależnień oraz monitorowanie sytuacji kryzysowych związanych z przemocą w rodzinie spowodowaną nadużywaniem alkoholu.
- Promowanie postaw społecznych ważnych dla profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.
- Podnoszenie kwalifikacji osób pracujących w dziedzinie przeciwdziałania antyalkoholizmowi.
- Rozwijanie szkolnych i środowiskowych programów profilaktycznych.
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi – wspólna realizacja działań związanych z profilaktyką uzależnień wśród dzieci i młodzieży.
- Wspieranie i organizowanie imprez profilaktycznych.
- Kontrola rynku napojów alkoholowych zwłaszcza w kontekście przestrzegania zakazu sprzedaży alkoholu nieletnim.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych działa w oparciu o ustawę z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Wszyscy członkowie GKRPA posiadają odpowiednie przeszkolenie w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, oraz dodatkowe szkolenia podnoszące kwalifikacje do pracy w/w zakresie. GKRPA w Michowie inicjuje i koordynuje działania w zakresie profilaktyki skierowanej do dzieci, młodzieży i osób dorosłych (prelekcje, pogadanki, festyny, imprezy sportowe). W ramach działalności GKRPA zajmuje się wspieraniem osób uzależnionych i ich rodzin, kształtowaniem zdrowego stylu życia oraz pomaga rodzinom w trudnych sytuacjach życiowych.

Na terenie Gminy Michów w siedzibie Ośrodka Pomocy Społecznej co tydzień odbywają się spotkania grupy AA oraz grupy Al-Anon. Ze środków GKRPA finansowany jest psycholog, który również przyjmuje w siedzibie Ośrodka Pomocy Społecznej, który przyjmuje w Punkcie Konsultacyjnym w siedzibie Ośrodka Pomocy Społecznej w Michowie.

Zespół Interdyscyplinarny

Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie został powołany Zarządzeniem nr 32/2012 Wójta Gminy Michów dnia 13.06.2012 roku. W skład Zespołu wchodzi przedstawiciele Ośrodka Pomocy Społecznej, policji, GKRPA, placówek oświatowych, kurator zawodowy Sądu Rejonowego w Lubartowie oraz pielęgniarka. Wszyscy członkowie zespołu są przeszkoleni do pełnionej funkcji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz procedury Niebieskiej Karty. Zadaniem ZI jest podejmowanie działań mających na celu diagnozowanie, zapobieganie i eliminowanie problemu przemocy na terenie Gminy.

Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej wynosił w roku 2014 – 16,0 % co stanowi 340 gospodarstwa domowe i 998 osób.

Tabela 24. Gospodarstwa domowe objęte pomocą społeczną w gminie Michów w latach 2009-2016.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe objęte pomocą społeczną latach 2009-2016							
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	340	306	342	369	361	340	331	227
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy publicznej poniżej kryterium dochodowego	196	175	207	252	243	225	208	184
Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej	1090	947	1019	1078	1064	998	937	716
Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego	661	544	627	787	733	667	632	551
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	504	467	439	397	369	351	395	420
Kwoty świadczeń rodzinnych [tys. zł]	1769	1946	1910	1815	1810	1628	1867	2081

Źródło: opracowanie na podstawie danych OPS w Michowie

Na przestrzeni lat 2009-2014 zauważa się spadek liczby rodzin korzystających z świadczeń rodzinnych, jest to w głównej mierze spowodowane wzrostem dochodów rodzin oraz równoległe zmniejszającą się liczbą dzieci.

4.5.6. Bezpieczeństwo publiczne

Stan bezpieczeństwa publicznego jest jednym z istotnych czynników wpływających na poziom życia mieszkańców Gminy Michów. Instytucje, zapewniające mieszkańcom bezpieczeństwo to Ochotnicze Straże Pożarne, które to ściśle ze sobą współpracują (OSP w Michowie, OSP w Elżbietowie, OSP w Chudowoli, OSP w Mejnierzynie, OSP w Giżycach). 1 grudnia 2012 r. w gminie Michów został zlikwidowany Posterunek Policji. Aktualnie Gmina obsługiwana jest przez Posterunek Policji w Kamionce. Na Posterunku pełni służbę Kierownik Posterunku oraz trzynastu policjantów.

Tabela 25. Liczba przestępstw zaistniałych na terenie Gminy Michów w latach 2014-2016.

Wybrane kategorie przestępstw	2014	2015	2016
kradzież	9	11	9
włamanie	3	6	4
rozbój	1	0	0
uszkodzenie mienia	0	0	3
oszustwo / w tym oszustwa internetowe /	1	1	5
przywłaszczenie	0	0	0
groźba karalna	2	2	2
niestosowanie się do zakazu sądowego	6	1	1
nietrzeźwy kierujący pojazdem mechanicznym	13	17	18
uszkodzenie ciała	2	1	3
pobicie	2	2	1
przestępstwa narkotykowe	0	1	1

Źródło: Dane Posterunku Policji w Kamionce.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

4.5.7. Komunikacja – infrastruktura drogowa

W gminie dosyć dobrze funkcjonuje sieć komunikacji autobusowej. Gmina ma bezpośrednie połączenia autobusowe z Lubartowem, Lublinem, Puławami i Warszawą. Przez gminę przebiegają także linie łączące ją z pobliskimi miejscowościami (Kamionka, Skrobów, Meszno, Przytoczno, Jeziorzany, Abramów, Nowodwór). Usługi w zakresie zbiorowego przewozu osób świadczone są przede wszystkim przez dwóch prywatnych przewoźników autobusowych.

Na aktualny układ drogowy składają się drogi wojewódzkie oraz sieć dróg powiatowych i gminnych. Przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 809 Lublin-Krasienin – Kierzkówka - Przytoczno. W granicach gminy przebiega przez miejscowości: Węgielce -Anielówka –Mejznerzyn –Michów –Rudno –Aleksandrówka.

Przez gminę Michów przebiegają drogi o następujących długościach:-

- wojewódzka nr 809 - 19,2 km,
- powiatowe – 77,7 km,
- gminne – 164,3 km.

Tabela 26. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Michów.

Numer drogi	Nazwa drogi
1504 L	od drogi woj. nr 809 - Drewnik - Węgielce - Krupy - Giżyce - Karolina -do drogi powiatowej nr 1508 L
1505 L	od drogi powiatowej nr 1518 L - Meszno - Miastkówek - do drogi powiatowej 1515 L
1507 L	od drogi powiatowej nr 1504 L - Krupy - Wólka Michowska - Rawa - Rudno - do drogi wojewódzkiej nr 809
1508 L	od drogi powiatowej nr 1507 L - Rawa - Antonin Nowy - Karolina - do drogi kraj. Nr 19
1511 L	od drogi powiatowej nr 1507L - Młyniska - Firlej - do drogi krajowej nr 19
1512 L	od drogi powiatowej nr 1514 L- Ciotcza- Wypnicha- Rudno- do drogi wojewódzkiej nr 809
1513 L	od drogi wojewódzkiej nr 809 - Michów - Rudzienko - Gołąb - do drogi wojewódzkiej nr 809
1514 L	od drogi powiatowej nr 1516 L - Michów - (Kurów)
1515 L	od drogi powiatowej nr 1516 L - Michów - Miastkówek - (Łukawica)
1516 L	(Żyrzyn - Baranów) - Michów - do drogi wojewódzkiej nr 809
1517 L	od drogi powiatowej nr 1518 L - Dębiny - Natalin - Rudzienko Kolonia - do drogi powiatowej nr 1514 L
1520 L	(Wola Osińska - Bronisławka) - Wolica - Trzciniac- do drogi powiatowej nr 1514 L
1525 L	Od drogi powiatowej nr 1512 L –Wypnicha -Michałówka-skrzyżowanie z droga powiatową numer 1521 L – Dębczyna -Syry – do drogi powiatowej nr 1526L
1528 L	od drogi gminnej Lubartów/Słowackiego/-Kamionka-Kierzkówka – do drogi wojewódzkiej nr 809
1530 L	od drogi powiatowej nr 1511 L - Gawłówka - Sobolew - do drogi powiatowej nr 1531 L

Źródło: Wykaz dróg powiatowych – Powiat Lubartowski (stan na 1 stycznia 2014 rok), www.zdp.lubartow.pl

Biorąc pod uwagę ilościowe wyposażenie gminy w drogi, można uznać, że na terenie gminy istnieje dość dobrze rozbudowana sieć dróg. Niestety drogi na terenie gminy wymagają wielu zabiegów modernizacyjnych. Pomimo wielu inwestycji drogowych, stan dróg ocenia się jako zły.

W ostatnich latach na terenie gminy zrealizowano szereg inwestycji drogowych tj.: przebudowa ul. Baranowskiej, Szkolnej I, Krótkiej, Partyzanckiej, Cichej, Tysiąclecia i Składowskiej w Michowie, przebudowano drogę we wsi Natalin, we wsi Rawa, drogę gminną we wsi Rudzienko, przebudowano drogę Michów-Miastkówkę, drogę wojewódzką 809 Michów-Przytoczno na odcinku 7 km, przebudowano drogę gminną w Mejnierzynie, wyremontowano chodnik na ul. Partyzanckiej i Tysiąclecia w Michowie, przebudowano drogę gminną we wsi Chudowola.

4.5.8 Infrastruktura ochrony środowiska

Sieć wodociągowa, kanalizacyjna

Gospodarka wodno-ściekowa w gminie Michów jest obecnie tylko częściowo uregulowana. Gmina przy pewnym stopniu zwodociągowania jest niedostatecznie wyposażona w sieć kanalizacji sanitarnej, co zwiększa zagrożenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego ściekami bytowymi. Większość mieszkańców gminy posiada dostęp do sieci wodociągowej. Całkowita długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosi 18,9 km. Podłączone jest do niej 462 budynki, w związku z czym korzysta z niej zaledwie 21,8 % mieszkańców gminy.

Gmina nie dysponuje komunalną oczyszczalnią ścieków. Funkcjonuje natomiast biologiczna oczyszczalnia ścieków przy spółdzielni mleczarskiej o przepustowości 1 200 m³ na dobę. Łącznie w 2015 roku z oczyszczalni korzystało 1500 mieszkańców gminy. W 2014 roku na terenie gminy 1 797 budynków było podłączonych do sieci wodociągowej, pozostałe gospodarstwa wykorzystują własne studnie kopane oraz głębinowe. Udział mieszkańców objętych siecią wodociągową ocenia się na 84 %. Długość czynnej sieci wodociągowej wynosi 116,0 km. W tabeli nr 27 wskazano wskaźniki wykorzystania sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w gminie Michów w latach 2008-2015. Wskaźnik wykorzystania sieci wodociągowej oraz wskaźnik wykorzystania sieci kanalizacyjnej, z roku na rok ulega zwiększeniu, co wynika z realizowanych inwestycji w tym obszarze. Największy wzrost odnotowano w 2011 roku. W 2015 roku zanotowano spadek wskaźników wykorzystania sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Jest to spowodowane spadkiem ogólnej liczby mieszkańców gminy.

Tabela 27. Wskaźniki wykorzystania sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w gminie Michów w latach 2008-2015.

Wyszczególnienie	Wskaźniki wykorzystania sieci w gminie Michów							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Korzystający z instalacji w liczbie ogółu ludności (%)								

sieć wodociągowa (w %)	73,71	74,33	74,36	78,01	78,01	79,18	84,14	83,8
sieć kanalizacyjna (w %)	9,43	9,44	9,45	17,35	17,34	20,32	21,83	21,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Jedną z wielu inwestycji przeprowadzonych na terenie gminy Michów w ostatnich latach było zmodernizowanie sieci wodociągowej na ulicy Tysiąclecia i Zasadniej w Michowie oraz budowa kanalizacji sanitarnej.

Gospodarka odpadami

Odpady komunalne zebrane z terenu gminy Michów przekazywane są do Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych – Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych w Puławach. Odpady odbierane przez ww. instalacje obejmują: odpady zmieszane, odpady ulegające biodegradacji oraz odpady segregowane.

Od 1 lipca 2013 roku zgodnie z wymogami określonymi w ustawie z dnia 13 września 1996 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach Gmina przyjęła obowiązek odbioru odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych oraz nieruchomości niezamieszkałych, na których powstają odpady komunalne.

Zgodnie z regulaminem utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Michów powstające na nieruchomości odpady komunalne zbierane są selektywnie u „źródła”. Na terenie gminy utworzono Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych PSZOK. Mieści się on przy ul. Zasadniej 105 w Michowie. Do punktu mieszkańcy gminy mogą dostarczać odpady frakcji tj.: papier i tektura, szkło oraz opakowania ze szkła, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble i inne odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane i rozbiórkowe, zużyte opony, przeterminowane leki.

Całość dostarczonych w 2014 roku do RIPOK w Puławach zmieszanych odpadów komunalnych (kod 20 03 01) wyniosła 415, 62 Mg.

Priorytetowym zadaniem gminy Michów na lata następne jest dalsza rozbudowa systemu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych oraz uświadomienie mieszkańców gminy w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi¹⁰.

4.5.9. Infrastruktura energetyczna

Energia elektryczna

Energia elektryczna stanowi podstawowe źródło energetyczne. Na terenie gminy wszystkie zakłady, instytucje i gospodarstwa rolne są zelektryfikowane. Należy podkreślić, iż wraz z postępowaniem technicznym wzrasta zapotrzebowanie na pobór mocy z sieci elektrycznej. Głównym punktem zasilania (GPZ) jest Lubartów, natomiast redukcja sieci (RS) znajduje się w Michowie. Stacji trafo 15/04 kV – napowietrznych jest 70, a wewnętrzne są 2. Obecnie nie dostrzega się niedoboru energii elektrycznej na terenie gminy.

¹⁰ Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Michów za 2014 rok.

W 2014 roku spółka Elektrownia Wiatrowa Wschód otrzymała pozwolenie wydane przez Starostwo Powiatowe w Lubartowie na budowę farmy wiatrowej. Na terenie gminy Michów od strony zachodniej i południowej umiejscowiono 13 wiatraków. Farma wiatrowa o mocy 51,2 MW, wraz z wyprowadzeniem mocy linią kablową 110kV do stacji Lublin PGE Dystrybucja oddział Lublin, składa się z 16 elektrowni wiatrowych (w tym 3 w Gminie Abramów), każda o mocy 3,2 MW wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym: drogi dojazdowe, place montażowe, fundamenty dla turbin wiatrowych, wyprowadzenie mocy linią kablową 110 kV wraz z światłowodem, sieć wewnętrzna 30 kV i światłowodowa, oraz stacja abonencka 110/30 kV Rudzienko.

Budowa farmy wiatrowej na terenie gminy niesie ze sobą szereg korzyści, wśród których można wskazać: infrastrukturalne, wizerunkowe, ekonomiczne i ekologiczne.

W ostatnich latach gmina Michów wraz z gminami: Abramów, Jeziorzany i Kamionka otrzymała dofinansowanie na montaż kolektorów słonecznych w kwocie 7mln zł.

Sieć gazowa

Sieć gazowa na terenie gminy jest słabo rozwinięta. Przez teren gminy przebiegają gazociągi wysokiego ciśnienia relacji:

- Felin –Drewnik, DN 500/6,3 Mpa; o długości 16,342 km,
- Odgałęzienie do SRP I Stopnia Michów, DN 200/6,3 MPa o długości 0,333 km.

Tylko jedna miejscowość na terenie gminy ma podłączony gaz – w Michowie znajduje się 12,42 km sieci gazowej.. Na terenie gminy znajduje się stacja redukcyjno - pomiarowa I Stopnia w miejscowości Michów.

4.5.10 Infrastruktura telekomunikacyjna

Powszechny dostęp do Internetu na terenie Gminy należy uznać jako wymagający poprawy. Obecnie większość szkół podstawowych i gimnazjum wyposażonych jest w komputery z dostępem do Internetu. Według danych z GUS w 2012 r., Gmina Michów osiągnęła wskaźnik 5,32 % (6 uczniów na 1 komputer) pod względem ilości uczniów szkół podstawowych przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów. Podobna sytuacja jest w kontekście uczniów gimnazjum. W tym przypadku wskaźnik ma wartość 7,2 %. Samorząd realizuje ustawowe obowiązki związane z udostępnianiem informacji przez Internet (Biuletyn Informacji Publicznej, ogłoszenia o przetargach, informacje o urzędzie, sposobie i trybie załatwiania spraw, archiwizacja danych). Poziom komputeryzacji i informatyzacji oraz dostęp do Internetu odgrywa zatem istotną rolę w sferze edukacji, rozwoju, przepływie informacji i znacząco wpływa na rozwój gminy. Wspólnie z Marszałkiem Województwa Lubelskiego Gmina przystąpiła do realizacji projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej - województwo lubelskie”, którego celem jest zwiększenie dostępu w zakresie telekomunikacji i usług szerokopasmowych.

4.6. SFERA TECHNICZNA

4.6.1 Mieszkalnictwo

W ostatnich latach, na podstawie danych GUS, wzrasta ogólna liczba mieszkań oraz powierzchni użytkowej. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania wynosi w Gminie Michów 76,3 m² (2015 r.). W oparciu o analizę wydatków budżetowych gminy, wydatki przeznaczone na gospodarkę mieszkaniową wyniosły 0,1% ogółu wydatków budżetowych. Są to ciągle zbyt małe kwoty, aby zaspokoić potrzeby mieszkaniowe mieszkańców, w szczególności w zakresie mieszkań socjalnych. Dane statystyczne pokazują także, iż w ostatnich latach zwiększa się liczba mieszkań wyposażonych w podstawowe instalacje techniczno-sanitarne. Poniższa tabela prezentuje sytuację w gminie Michów w zakresie zasobów mieszkaniowych i infrastruktury z tym związanej.

Tabela 28. Zasoby mieszkaniowe w Gminie Michów.

	Jednostka miary	2013	2014	2015
ZASOBY MIESZKANIOWE				
Zasoby mieszkaniowe wg lokalizacji				
Ogółem				
<i>mieszkania</i>	mieszk.	2 225	2 241	2 249
<i>izby</i>	izba	8 080	8 145	8 189
<i>powierzchnia użytkowa mieszkań</i>	m ²	168 986	170 507	171 533
Budynki mieszkalne w Gminie				
Ogółem	bud.	2 111	2 121	2 133
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne				
Ogółem				
<i>wodociąg</i>	mieszk.	1 878	1 894	1 902
<i>ustęp spłukiwany</i>	mieszk.	1 467	1 483	1 491
<i>łazienka</i>	mieszk.	1 357	1 373	1 381
<i>centralne ogrzewanie</i>	mieszk.	1 085	1 101	1 109
Mieszkania wyposażone w instalacje - w %				
<i>wodociąg</i>	%	84,4	84,5	84,6
<i>łazienka</i>	%	61,0	61,3	61,4
<i>centralne ogrzewanie</i>	%	48,8	49,1	49,3
Zasoby mieszkaniowe - wskaźniki				
<i>przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania</i>	m ²	75,9	76,1	76,3
<i>przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę</i>	m ²	27,5	28,1	28,3
<i>mieszkania na 1000 mieszkańców</i>	mieszk.	362,4	368,9	371,2

Źródło: dane GUS <https://bdl.stat.gov.pl>.

4.6.2 Stan techniczny budynków prywatnych i publicznych

Na podstawie danych z Urzędu Gminy generalnie stan techniczny obiektów budowlanych należących do prywatnych właścicieli jest coraz lepszy. Sprzyjają temu także realizowane projekty w zakresie instalacji kolektorów słonecznych i ochrony środowiska (założono instalacje kolektorów słonecznych w 140 gospodarstwach domowych na terenie Gminy Michów). W planach do założenia są: - 4 kolektory fotowoltaiczne, - 4 piece na pelet oraz 376 instalacji kolektorów słonecznych w gospodarstwach domowych na terenie Gminy Michów.

Z kolei większość obiektów budowlanych publicznych wymaga modernizacji, w szczególności w zakresie poprawy energooszczędności. Nakładów inwestycyjnych w tym zakresie wymagają przede wszystkim obiekty socjalne, szkoły oraz świetlice wiejskie.

V. PROBLEMY SPOŁECZNE WYKAZANE W STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MICHÓW

W oparciu o szczegółową analizę danych w sferze społecznej zamieszczoną w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2017-2025 poniżej zaprezentowano najważniejsze dane i obszary problemowe w tej sferze w gminie Michów.

Najczęstszymi powodami przyznawania pomocy finansowej w latach 2014-2016 okazały się: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, niepełnosprawność, potrzeba ochrony macierzyństwa w tym wielodzietność i alkoholizm.

Tabela 29. Powody przyznawania świadczeń z pomocy społecznej w latach 2013-2016.

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	LICZBA RODZIN		
	2014	2015	2016
Ubóstwo	240	208	184
Sieroctwo	8	5	5
Bezdomność	2	1	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	85	79	59
W tym: Wielodzietność	59	56	45
Bezrobocie	180	156	135
Niepełnosprawność	95	92	79
Długotrwała lub ciężka choroba	167	158	150
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	100	88	96
Przemoc w rodzinie	3	6	15
Alkoholizm	56	58	55

Narkomania	0	0	0
Trudności adaptacyjne po opuszczeniu zakładu karnego	3	5	5
Zdarzenie losowe	0	0	1
Sytuacja kryzysowa	3	7	3
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0

Źródło: dane OPS Michów.

Ubóstwo

Głównym powodem trudnej sytuacji mieszkańców Gminy Michów korzystających z pomocy społecznej są problemy wynikające z ubóstwa. W latach 2014-2016 najwięcej rodzin w Gminie Michów uzyskało świadczenia z tego powodu. Ubóstwo jest określane jako stan uwarunkowany najczęściej niewystarczającą wysokością dochodów. Brak dochodów uniemożliwia zaspokajanie potrzeb, zarówno biologicznych, jak i uczestnictwa w życiu społecznym, a przy utrzymującym się długim okresie występowania niedostatku, stanowi zagrożenie wykluczenia społecznego. Problem ubóstwa wiąże się z innymi czynnikami takimi, jak bezrobocie, choroby, dysfunkcyjność rodzin, alkoholizm.

Jak ilustruje poniższy wykres liczba beneficjentów pomocy społecznej, którym udzielono wsparcia z powodu ubóstwa sukcesywnie maleje. W 2016 r. liczba beneficjentów była mniejsza o 23% w stosunku do roku 2014.

Z problemem ubóstwa ściśle związany jest problem bezdomności. W roku 2014 z powodu bezdomności pomoc przyznano 2 rodzinom, w 2016 roku żadna rodzina nie otrzymała wsparcia z powodu bezdomności.

Długotrwała lub ciężka choroba

Drugim powodem pod względem liczby osób pobierających świadczenia z pomocy społecznej są także problemy wynikające z długotrwałej lub ciężkiej choroby. Jak ilustruje poniższy wykres liczba beneficjentów pomocy społecznej, którym udzielono wsparcia z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby stale maleje. W 2016 r. liczba beneficjentów była mniejsza o 10% w stosunku do roku 2014.

Bezrobocie

Powodem trudnej sytuacji mieszkańców Gminy Michów korzystających z pomocy społecznej są także problemy wynikające z bezrobocia. Liczba świadczeniobiorców na przestrzeni trzech lat zmniejszyła się o 25%.

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP również malała. Na przestrzeni trzech lat liczba bezrobotnych zarejestrowanych z terenu Gminy Michów zmalała o 12%.

Tabela 30. Bezrobocie rejestrowane w Gminie Michów w latach 2014-2016.

Dane	2014	2015	2016
Liczba bezrobotnych ogółem	454	410	401
Bezrobotne kobiety	234	213	206
Bezrobotni mężczyźni	220	197	195

Źródło: dane PUP w Lubartowie.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił w 2015 roku 9,3%. Udział procentowy bezrobotnych kobiet w 2015 roku wynosił 9,6% i był wyższy od wskaźnika określającego bezrobotnych mężczyzn, który wynosił 9%. Jak wskazują dane porównawcze, poziom bezrobocia w Powiecie Lubartowskim, jest wyższy niż średnia wojewódzka i średnia krajowa.

Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego

Następnym powodem trudnej sytuacji życiowej beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Michów, są problemy wynikające z ich bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Ilość rodzin objętych pomocą z tego tytułu w latach 2014-2016 była zmienna, w 2015 r. zmalała o 12% w stosunku do roku poprzedniego, w 2016 r. wzrosła o 9% w stosunku do 2015 roku.

Biorąc pod uwagę typy rodzin, które korzystały ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2014-2016 należy stwierdzić, że największym świadczeniobiorcą były rodziny z dziećmi. W 2016 roku również ta kategoria stanowi największy udział w typach rodzin korzystających ze świadczeń (109 rodzin), pomimo iż w latach 2014-2016 odnotowano 36% spadek liczby rodzin z dziećmi objętych pomocą.

Tabela 31. Typy rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2014-2016.

Rodzaj rodziny	Liczba rodzin		
	2014	2015	2016
Rodziny z dziećmi	169	140	109
Rodziny niepełne	32	31	30
Rodziny emerytów i rencistów	71	68	66

Źródło: dane OPS Michów.

Dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej zapewnia się pieczę zastępczą, którą organizuje powiat. Rodzinną formą pieczy jest rodzina zastępcza, natomiast instytucjonalną są placówki opiekuńczo – wychowawcze.

Sąd Rejonowy w Lubartowie III Wydział Rodzinny i Nieletnich w latach 2014-2016 z terenu gminy Michów w 6 sprawach orzekł uczestnikom ograniczenie władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi.

Wg danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Lubartowie w latach 2014-2016 z terenu Gminy Michów nie umieszczono żadnego dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, dwoje dzieci zostało zgłoszonych do adopcji, żadne dziecko nie zostało adoptowane.

Niepełnosprawność

Kolejnym ważnym problemem społecznym Gminy jest niepełnosprawność. W latach 2014-2016 liczba świadczeniobiorców sukcesywnie malała. Na przestrzeni lat 2014-2016 liczba rodzin objętych pomocą z powodu niepełnosprawności zmalała o 17%

Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Lubartowie nie prowadzi rejestru wydawanych orzeczeń w rozbiu na poszczególne gminy, dane dla całego powiatu lubartowskiego przedstawione są w tabeli poniżej.

Tabela 31. Orzeczenia o niepełnosprawności wydane w latach 2014-2016

Rodzaj orzeczenia	Liczba wydanych orzeczeń		
	2014	2015	2016
dla osób powyżej 16 roku życia	1248	1396	1199
dla osób poniżej 16 roku życia	256	257	224

Źródło: dane OPS Michów.

Potrzeba ochrony macierzyństwa

Liczba osób otrzymujących wsparcie z tytułu ochrony macierzyństwa w Gminie Michów w latach 2014-2016 zmniejszyła się o 31%.

Alkoholizm

Powodem udzielania pomocy rodzinom w Gminie Michów są problemy rodzin, w których występuje uzależnienie od alkoholu. Nadużywanie alkoholu wpływa zarówno na stan zdrowia osoby uzależnionej, ale także powoduje występowanie przestępczości i przemocy.

Liczba rodzin, które otrzymują wsparcie z uwagi na problemy alkoholowe w latach 2014-2016 utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

W ramach swojej działalności Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2015 roku przeprowadziła: 15 kontroli punktów sprzedaży alkoholu, 20 rozmów wspierających dla osób współuzależnionych, 15 rozmów motywujących do podjęcia leczenia z osobami uzależnionymi od alkoholu oraz skierowano 13 wniosków do sądu o zobowiązanie do leczenia odwykowego.

Przemoc w rodzinie

Kolejnym powodem udzielania pomocy rodzinom w Gminie Michów są problemy rodzin, w których występuje przemoc domowa. Wszystkie rodziny, w których występowało podejrzenie przemocy domowej zostały objęte pomocą Zespołu Interdyscyplinarnego. Niepokojącym zjawiskiem jest rok roczny wzrost liczby rodzin, w których występuje przemoc domowa, na przestrzeni lat 2014-2016 odnotowano 400% wzrost liczby rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy domowej.

Często w rodzinach dotkniętych przemocą domową dodatkowo występuje problem uzależnień, rodziny te nierzadko dotknięte są ubóstwem, bezrobociem oraz innymi dysfunkcjami.

W 2014 roku pomocą ZI objętych było 18 rodzin, a w nich 20 osób, wobec 9 rodzin wszczęto procedurę „Niebieskiej Karty”. Utworzono 28 grup roboczych, które odbyły 56 spotkań. W ramach podejmowanych działań wobec 3 sprawców przemocy,

której podłożem było nadużywanie alkoholu wystąpiono z wnioskiem do GKRPA o zastosowanie leczenia odwykowego. Wobec 5 osób podejrzanych o stosowanie przemocy zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze policji w kierunku art. 207 KK tj. znęcania się nad rodziną. Wszystkie rodziny miały możliwość skorzystania z bezpłatnych konsultacji psychologa. Zakończono 6 procedur „Niebieskiej Karty” z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie oraz 1 ze względu na brak zasadności podejmowanych działań.

W 2015 roku na terenie gminy założono 12 Niebieskich Kart, a łącznie w latach 2012 - 2015 było ich 30. Utworzono 12 grup roboczych, które odbyły 62 spotkania i objęły pomocą 12 rodzin. Osobom poszkodowanym i stosującym przemoc w rodzinie oferowano wsparcie psychologiczne, pedagogiczne oraz prawne w formie bezpłatnych konsultacji jednorazowych lub cyklicznych. W trzech przypadkach ZI nawiązał współpracę z GKRPA i złożył wniosek o skierowanie na leczenie odwykowe. Wobec 4 osób podejrzanych o stosowanie przemocy zostało wszczęte postępowanie przygotowawcze policji w kierunku art. 207 KK tj. znęcania się nad rodziną. Zakończono 12 procedur „Niebieskiej Karty” z uwagi na ustanie przemocy w rodzinie i uzasadnionego przypuszczenia o zaprzestaniu dalszego stosowania przemocy w rodzinie oraz po zrealizowaniu indywidualnego planu pomocy.

Trudności adaptacyjne po opuszczeniu zakładu karnego

Wśród beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Michów znajdują się rodziny, w których członkowie mają problemy wynikające z trudności adaptacyjnych po opuszczeniu zakładu karnego. Działania wobec osób przebywających w zakładach karnych oraz je opuszczających podejmowane są przez instytucje działające w różnych obszarach: sądownictwo, służba więzienna, publiczne służby zatrudnienia, pomoc społeczna oraz sektor pozarządowy. Dla zapewnienia skuteczności wsparcia istotne jest zdiagnozowanie sytuacji tych osób oraz opracowanie modelu współpracy międzyinstytucjonalnej oraz międzysektorowej na rzecz ich wspierania.

W Gminie Michów w latach 2014-2016 kilku rodzinom udzielono wsparcia z tytułu trudności adaptacyjnych osób po opuszczeniu zakładu karnego¹¹.

VI. DELIMITACJA OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH I OBSZARU REWITALIZACJI

6.1. Metodyka przeprowadzenia procesu delimitacji obszarów zdegradowanych

Opis zastosowanej metody

Zgodnie z przyjętymi definicjami stanu kryzysowego i obszaru zdegradowanego, zawartymi w „Wytycznych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, w pierwszej kolejności przeprowadzono w Gminie Michów diagnozę i analizę negatywnych zjawisk społecznych, występujących w poszczególnych sołectwach, a następnie zbadano, czy negatywnym zjawiskom społecznym towarzyszą negatywne zjawiska, w co najmniej jednej ze sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, bądź technicznej.

---

¹¹ Źródło: Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2017-2025,

Jednostkami analitycznymi są poszczególne sołectwa w Gminie Michów. Do wyznaczenia terenów zdegradowanych wykorzystano dane za rok 2016. W roku 2016 Gmina Michów liczyła 29 sołectw.

W odniesieniu do wszystkich sołectw gminy przeprowadzono diagnozę w oparciu o analizę wskaźnikową, mającą na celu identyfikację występowania stanu kryzysowego. Dla zobrazowania nagrodzenia negatywnych zjawisk społecznych zbadano w szczególności następujące obszary i zjawiska społeczne:

- bezrobocie,
- ubóstwo,
- przestępczość,
- poziom edukacji,
- poziom kapitału społecznego,
- poziom uczestnictwa w życiu publicznym.

Analiza wskaźnikowa we wskazanych obszarach polegała na policzeniu średniego stanu danego zjawiska w gminie oraz policzeniu stanu danego zjawiska w poszczególnych sołectwach, odnosząc liczbę stwierdzonych negatywnych zjawisk społecznych na liczbę 100 mieszkańców danej miejscowości. W ten sposób uzyskano odzwierciedlenie natężenia danego zjawiska wyrażone w procentach w poszczególnych miejscowościach oraz średnio dla gminy jako całości.

W kolejnym kroku poddano ocenie poszczególne miejscowości w stosunku do średniej dla gminy. Wyszczególniono miejscowości, w których natężenie negatywnego zjawiska jest na gorszym poziomie niż średnia dla gminy. Zastosowano skalę punktową, w zależności od tego, o ile procent w danej miejscowości dane zjawisko jest powyżej (w przypadku niektórych wskaźników poniżej) średniej dla gminy:

- wskaźnik na poziomie od 0-1% powyżej średniej dla gminy: 1 punkt
- wskaźnik na poziomie od 1,1-2% powyżej średniej dla gminy: 2 punkty
- wskaźnik na poziomie od 2,1-3% powyżej średniej dla gminy: 3 punkty
- wskaźnik na poziomie powyżej 3% ponad średnią dla gminy: 4 punkty

Opisana metoda miała na celu wyłonienie sołectw, w których nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych najbardziej odbiega od średniej dla gminy.

6.2 Diagnoza sytuacji i analiza kluczowych czynników dla ujawnienia negatywnych zjawisk społecznych w poszczególnych sołectwach Gminy Michów

Negatywne zjawiska społeczne w zawartej poniżej analizie wskaźnikowej odnoszone są do liczby mieszkańców. Stan liczby mieszkańców oraz wielkość powierzchni poszczególnych sołectw przedstawia zamieszczona poniżej tabela.

Tabela 32. Dane Gminy Michów do wyznaczenia obszaru rewitalizacji

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba mieszkańców (na dzień 31.12.2016)	Powierzchnia (w ha)
1.	Aleksandrówka	57	187,86
2.	Anielówka	48	306,58

3.	Budki	60	49,08
4.	Chudowola	144	324,14
5.	Elżbietów	132	344,93
6.	Gołąb	275	575,42
7.	Gołąb Kolonia	32	325,59
8.	Giżyce	223	1064,94
9.	Gawłówka	123	396,11
10.	Katarzyn I	109	157,62
11.	Katarzyn II	93	220,02
12.	Krupy	68	1262,71
13.	Michów	1677	1547,30
14.	Mejznerzyn	369	924,86
15.	Meszno	160	494,99
16.	Miastkówek	139	360,34
17.	Młyniska	71	187,09
18.	Natalin	103	168,94
19.	Ostrów	81	627,58
20.	Podlodówek	160	289,17
21.	Rawa	276	729,60
22.	Rudno	510	716,14
23.	Rudzienko I	274	303,35
24.	Rudzienko II	133	281,15
25.	Rudzienko Kolonia	154	335,61
26.	Trzciniac	167	232,32
27.	Wypnicha	200	598,07
28.	Węgielce	138	428,43
29.	Zofianówka	44	160,07
	Razem	6020	13600,00

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Sfera społeczna – Bezrobocie

Pierwszym analizowanym wskaźnikiem w sferze społecznej jest bezrobocie. Dane dotyczące liczby osób bezrobotnych w relacji do liczby mieszkańców ogółem zawarte są w poniższej tabeli.

Tabela 33. Liczba osób bezrobotnych w Gminie Michów w podziale na poszczególne miejscowości (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba osób bezrobotnych	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	5	8,77	3,00
2.	Anielówka	1	2,08	
3.	Budki	6	10,00	4,00
4.	Chudowola	8	5,56	
5.	Elżbietów	5	3,79	
6.	Gołąb	19	6,91	1,00

7.	Gołąb Kolonia	1	3,13	
8.	Giżyce	17	7,62	1,00
9.	Gawłówka	4	3,25	
10.	Katarzyn I	5	4,59	
11.	Katarzyn II	5	5,38	
12.	Krupy	1	1,47	
13.	Michów	98	5,78	
14.	Mejznerzyn	28	7,59	1,00
15.	Meszno	13	8,13	2,00
16.	Miastkówek	8	5,76	
17.	Młyniska	7	9,86	4,00
18.	Natalin	4	3,88	
19.	Ostrów	4	4,94	
20.	Podłodówek	18	11,25	4,00
21.	Rawa	27	9,78	4,00
22.	Rudno	43	8,43	2,00
23.	Rudzienko I	15	5,47	
24.	Rudzienko II	20	15,04	4,00
25.	Rudzienko Kolonia	4	2,60	
26.	Trzciniec	4	2,40	
27.	Wypnicha	14	7,00	1,00
28.	Węgielce	15	10,87	4,00
29.	Zofianówka	2	4,55	
	Razem / Średnia dla gminy	401	6,64	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Średnia wartość wskaźnika liczby osób bezrobotnych w Gminie Michów na 100 mieszkańców wynosi 6,64%. Jednak sołectwa, w których wskaźnik kształtuje się powyżej wartości średniej dla gminy charakteryzują się sporym zróżnicowaniem, co do poziomu wartości omawianych wskaźników. Z tego powodu uznano, iż w ocenie punktowej należy uwzględnić intensywność negatywnego zjawiska, jakim jest bezrobocie i przyjęto następującą skalę punktową do jego oceny – zgodnie z metodyką opisaną w punkcie 2.1.:

- wskaźnik na poziomie od 0-1% powyżej średniej dla gminy: 1 punkt
- wskaźnik na poziomie od 1,1-2% powyżej średniej dla gminy: 2 punkty
- wskaźnik na poziomie od 2,1-3% powyżej średniej dla gminy: 3 punkty
- wskaźnik na poziomie powyżej 3% ponad średnią dla gminy: 4 punkty

Średnią wartość wskaźników dla gminy oznaczono kolorem zielonym. Miejscowości dla których obliczone wartości wskaźników kształtują się powyżej średniej dla całej gminy, w celu ich wyróżnienia zaznaczono żółtym kolorem. Największa intensywność zjawiska jakim jest bezrobocie występuje w miejscowości Rudzienko II.

Sfera społeczna – Ubóstwo

Zjawisko ubóstwa zobrazowane zostało z wykorzystaniem kilku wskaźników. Poniższa tabela zawiera dane dotyczące korzystania mieszkańców w poszczególnych sołectwach z pomocy społecznej z uwagi na ubóstwo i bezrobocie.

Tabela 34. Liczba osób objętych pomocą społeczną według przyczyn korzystania z pomocy w poszczególnych miejscowościach – część 1 (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Ubóstwo	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów	Bezrobocie	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	1	1,75		1	1,75	
2.	Anielówka	1	2,08		0	0,00	
3.	Budki	3	5,00	2	2	3,33	2
4.	Chudowola	4	2,78		4	2,78	1
5.	Elżbietów	4	3,03		2	1,52	
6.	Gołąb	4	1,45		6	2,18	
7.	Gołąb Kolonia	2	6,25	4	0	0,00	
8.	Giżyce	7	3,14	1	5	2,24	1
9.	Gawłówka	7	5,69	3	9	7,32	5
10.	Katarzyn I	7	6,42	4	4	3,67	2
11.	Katarzyn II	1	1,08		0	0,00	
12.	Krupy	1	1,47		1	1,47	
13.	Michów	47	2,80		28	1,67	
14.	Mejznerzyn	8	2,17		7	1,90	
15.	Meszno	9	5,63	3	3	1,88	
16.	Miastkówek	2	1,44		0	0,00	
17.	Młyniska	3	4,23	2	3	4,23	2
18.	Natalin	1	0,97		1	0,97	
19.	Ostrów	1	1,23		0	0,00	
20.	Podłodówek	10	6,25	4	8	5,00	3
21.	Rawa	12	4,35	2	10	3,62	2
22.	Rudno	29	5,69	3	24	4,71	3
23.	Rudzienko I	1	0,36		2	0,73	
24.	Rudzienko II	2	1,50		1	0,75	
25.	Rudzienko Kolonia	1	0,65		1	0,65	
26.	Trzciniec	0	0,00		0	0,00	
27.	Wypnicha	3	1,50		3	1,50	
28.	Węgielce	12	8,70	5	10	7,25	5
29.	Zofianówka	1	2,27		1	2,27	1
Razem / Średnia dla gminy		184	3,06		135	2,24	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Średnia wartość wskaźnika osób objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa w Gminie Michów na 100 mieszkańców wynosi 3,06%, a w przypadku wskaźnika osób objętych pomocą społeczną z powodu bezrobocia wynosi 2,24%. Wartość wskaźników w poszczególnych sołectwach jest dość zróżnicowana. Liczebnie najwięcej osób

z pomocy społecznej z powodu ubóstwa korzysta w miejscowości Michów i Rudno. Jednakże w przeliczeniu na procent mieszkańców najwyższy wskaźnik występuje w sołectwie Węgielce. Sołectwo Węgielce oraz sołectwo Gawłówka charakteryzują się także najwyższym wskaźnikiem w Gminie Michów korzystania z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia.

Kolejna tabela zawiera zestawienie danych dotyczących korzystania z pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności oraz długotrwałej lub ciężkiej choroby. Dotyczy więc sytuacji związanej ze zdrowiem.

Tabela 35. Liczba osób objętych pomocą społeczną według przyczyn korzystania z pomocy w poszczególnych miejscowościach – część 2 (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Niepełnosprawność	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów	Długotrwała lub ciężka choroba	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	0	0,00		0	0,00	
2.	Anielówka	0	0,00		2	4,17	2
3.	Budki	1	1,67	1	3	5,00	3
4.	Chudowola	1	0,69		1	0,69	
5.	Elżbietów	1	0,76		1	0,76	
6.	Gołąb	1	0,36		4	1,45	
7.	Gołąb Kolonia	1	3,13	2	1	3,13	1
8.	Giżyce	1	0,45		3	1,35	
9.	Gawłówka	3	2,44	2	7	5,69	4
10.	Katarzyn I	2	1,83	1	4	3,67	2
11.	Katarzyn II	1	1,08		2	2,15	
12.	Krupy	0	0,00		1	1,47	
13.	Michów	29	1,73	1	45	2,68	1
14.	Mejznerzyn	3	0,81		7	1,90	
15.	Meszno	1	0,63		3	1,88	
16.	Miastkówek	2	1,44	1	5	3,60	2
17.	Młyniska	0	0,00		2	2,82	1
18.	Natalin	0	0,00		1	0,97	
19.	Ostrów	0	0,00		1	1,23	
20.	Podlodówek	2	1,25		3	1,88	
21.	Rawa	5	1,81	1	12	4,35	2
22.	Rudno	12	2,35	2	22	4,31	2
23.	Rudzienko I	1	0,36		1	0,36	
24.	Rudzienko II	1	0,75		2	1,50	
25.	Rudzienko Kolonia	3	1,95	1	3	1,95	
26.	Trzciniec	0	0,00		0	0,00	
27.	Wypnicha	2	1,00		3	1,50	
28.	Węgielce	5	3,62	3	10	7,25	4
29.	Zofianówka	1	2,27	1	1	2,27	
Razem / Średnia dla gminy		79	1,31		150	2,49	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Wskaźnik korzystania z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w Gminie Michów kształtuje się na średnio niskim poziomie: 1,31%. Sołectwem

w którym omawiany wskaźnik występuje na najwyższym poziomie jest miejscowość Węgielce. Relatywnie niska jest również średnia wartość wskaźnika w gminie dotycząca korzystania z pomocy społecznej z powodu długotrwałej bądź ciężkiej choroby. Także w przypadku sołectwa Węgielce wskaźnik ten istotnie przewyższa średnią gminną i wynosi 7,25%.

Następnie badano kształtowanie się w Gminie Michów wskaźnika korzystania z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W przypadku analizy problemu alkoholizmu nie stwierdza się wysokiej intensywności występowania wsparcia pomocą społeczną z tytułu tego negatywnego zjawiska społecznego w Gminie Michów. Z kolei na nieco wyższym poziomie zanotowano występowanie zjawiska bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (średnia dla gminy – 1,59 w przeliczeniu na 100 mieszkańców).

Tabela 36 Liczba osób objętych pomocą społeczną według przyczyn korzystania z pomocy w poszczególnych miejscowościach – część 3 (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Alkoholizm	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	1	1,75	1	1	1,75	1
2.	Anielówka	0	0,00		2	4,17	3
3.	Budki	2	3,33	3	2	3,33	2
4.	Chudowola	2	1,39	1	3	2,08	1
5.	Elżbietów	2	1,52	1	1	0,76	
6.	Gołęb	2	0,73		4	1,45	
7.	Gołęb Kolonia	1	3,13	3	0	0,00	
8.	Giżyce	2	0,90		5	2,24	1
9.	Gawłówka	1	0,81		4	3,25	2
10.	Katarzyn I	1	0,92	1	3	2,75	2
11.	Katarzyn II	0	0,00		1	1,08	
12.	Krupy	1	1,47	1	1	1,47	
13.	Michów	15	0,89		19	1,13	
14.	Mejznerzyn	3	0,81		6	1,63	1
15.	Meszno	1	0,63		2	1,25	
16.	Miastkówek	1	0,72		4	2,88	2
17.	Młyniska	2	2,82	2	3	4,23	3
18.	Natalin	1	0,97	1	1	0,97	
19.	Ostrów	0	0,00		2	2,47	1
20.	Podłodówek	2	1,25	1	5	3,13	2
21.	Rawa	4	1,45	1	7	2,54	1
22.	Rudno	2	0,39		10	1,96	1
23.	Rudzienko I	1	0,36		0	0,00	
24.	Rudzienko II	2	1,50	1	2	1,50	
25.	Rudzienko Kolonia	1	0,65		3	1,95	1
26.	Trzciniec	0	0,00		0	0,00	
27.	Wypnicha	1	0,50		2	1,00	
28.	Węgielce	3	2,17	2	3	2,17	1
29.	Zofianówka	1	2,27	2	0	0,00	
Razem / Średnia dla gminy		55	0,91		96	1,59	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Sfera społeczna – Przestępczość

Kolejnym obszarem pomiaru negatywnych zjawisk społecznych w Gminie Michów była przestępczość. Dane pozyskane z Komendy Policji ukazują problem przestępczości w podziale na poszczególne sołectwa. Poniższa tabela obrazuje dane dotyczące liczby i intensywności (w przeliczeniu na 100 mieszkańców) zanotowanych wykroczeń oraz przestępstw kryminalnych.

Tabela 37. Poziom przestępczości w podziale na sołectwa - część 1 (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Wykroczenia zanotowane	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów	Przestępstwa kryminalne	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	4	7,02	4	2	3,51	3
2.	Anielówka	2	4,17	1	1	2,08	2
3.	Budki	1	1,67		0	0,00	
4.	Chudowola	2	1,39		2	1,39	1
5.	Elżbietów	4	3,03		1	0,76	1
6.	Gołąb	9	3,27		1	0,36	
7.	Gołąb Kolonia	3	9,38	5	0	0,00	
8.	Giżyce	2	0,90		1	0,45	
9.	Gawłówka	4	3,25		1	0,81	1
10.	Katarzyn I	3	2,75		0	0,00	
11.	Katarzyn II	2	2,15		0	0,00	
12.	Krupy	2	2,94		0	0,00	
13.	Michów	85	5,07	2	18	1,07	1
14.	Mejznerzyn	15	4,07	1	4	1,08	1
15.	Meszno	6	3,75	1	1	0,63	
16.	Miastkówek	3	2,16		0	0,00	
17.	Młyniska	4	5,63	3	0	0,00	
18.	Natalin	1	0,97		1	0,97	1
19.	Ostrów	0	0,00		1	1,23	1
20.	Podłodówek	7	4,38	1	0	0,00	
21.	Rawa	8	2,90		0	0,00	
22.	Rudno	16	3,14		4	0,78	1
23.	Rudzienko I	4	1,46		1	0,36	
24.	Rudzienko II	3	2,26		0	0,00	
25.	Rudzienko Kolonia	3	1,95		0	0,00	
26.	Trzciniec	8	4,79	2	0	0,00	
27.	Wypnicha	6	3,00		3	1,50	1
28.	Węgielce	6	4,35	1	1	0,72	1
29.	Zofianówka	1	2,27		0	0,00	
Razem / Średnia dla gminy		214	3,55		43	0,71	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Największą liczbę wykroczeń zanotowano w miejscowości Michów, jednak w przeliczeniu na 100 mieszkańców najwyższa wartość dla tego negatywnego zjawiska

występuje w sołectwie Gołąb Kolonia. Jeśli chodzi przestępstwa kryminalne, średni poziom tego zjawiska dla całej Gminy Michów kształtuje się na poziomie 0,71%. Jedynie w sołectwie Aleksandrówka wartość wskaźnika opisująca intensywność występowania tego zjawiska obiega istotnie od średniej dla całej gminy i wynosi 3,51%.

Negatywne zjawisko społeczne jakim jest przestępczość ukazano następnie poprzez wskaźnik liczby założonych „niebieski kart”. Dotyczące tego dane zawarte są w poniższej tabeli.

Tabela 38. Poziom przestępczości w podziale na sołectwa - część 2 (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba założonych „niebieskich kart”	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	0	0,00	
2.	Anielówka	0	0,00	
3.	Budki	0	0,00	
4.	Chudowola	1	0,69	
5.	Elżbietów	1	0,76	1
6.	Gołąb	1	0,36	
7.	Gołąb Kolonia	0	0,00	
8.	Giżyce	0	0,00	
9.	Gawłówka	1	0,81	1
10.	Katarzyn I	3	2,75	3
11.	Katarzyn II	0	0,00	
12.	Krupy	0	0,00	
13.	Michów	8	0,48	
14.	Mejznerzyn	1	0,27	
15.	Meszno	0	0,00	
16.	Miastkówek	0	0,00	
17.	Młyniska	2	2,82	3
18.	Natalin	0	0,00	
19.	Ostrów	0	0,00	
20.	Podłodówek	2	1,25	1
21.	Rawa	0	0,00	
22.	Rudno	6	1,18	1
23.	Rudzienko I	1	0,36	
24.	Rudzienko II	0	0,00	
25.	Rudzienko Kolonia	1	0,65	
26.	Trzciniac	1	0,60	
27.	Wypnicha	0	0,00	
28.	Węgielce	1	0,72	1
29.	Zofianówka	0	0,00	
Razem / Średnia dla gminy		30	0,50	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Najwyższa liczba założonych „niebieskich kart” oraz najwyższa wartość wskaźnika w przeliczeniu na 100 mieszkańców występuje w sołectwach Katarzyn I i Młyniska.

Sfera społeczna – Poziom edukacji

Jednoznaczny i obiektywny pomiar poziomu edukacji mieszkańców poszczególnych sołectw jest utrudniony z powodu braku właściwych danych statystycznych. Dlatego, aby zbadać ten aspekt charakteryzujący sferę społeczną, jakim jest poziom edukacji posłużono się wynikami egzaminu klas szóstych. Ponieważ nie w każdej miejscowości funkcjonuje szkoła podstawowa, ocenę poszczególnych sołectw przeprowadzono w oparciu o uśrednione wyniki egzaminu uzyskane w szkole, z uwagi na przynależność danego sołectwa do rejonu danej szkoły. Poniższa tabela ukazuje dane dotyczące infrastruktury szkolnictwa w Gminie Michów.

Tabela 39. Infrastruktura szkolnictwa w Gminie Michów (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Przedszkole	Szkoła podstawowa	Gimnazjum	Szkoła zawodowa	Szkoła średnia
1.	Aleksandrówka					
2.	Anielówka					
3.	Budki					
4.	Chudowola					
5.	Elżbietów					
6.	Gołąb					
7.	Gołąb Kolonia					
8.	Giżyce					
9.	Gawłówka					
10.	Katarzyn I	1	1			
11.	Katarzyn II					
12.	Krupy					
13.	Michów	1	1	1		
14.	Mejznerzyn					
15.	Meszno					
16.	Miastkówek					
17.	Młyniska					
18.	Natalin					
19.	Ostrów					
20.	Podlodówek					
21.	Rawa					
22.	Rudno	1	1	1		
23.	Rudzienko I					
24.	Rudzienko II					
25.	Rudzienko Kolonia					
26.	Trzciniac					
27.	Wypnicha					
28.	Węgielce					
29.	Zofianówka					

	Razem	3	3	2		
--	--------------	----------	----------	----------	--	--

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Dla zobrazowania wyników egzaminu klas szóstych posłużono się danymi za lata 2012-2016. Policzono średni wynik każdej szkoły z lat 2012-2016, a następnie średni wynik dla całej gminy. Najniższe wyniki osiągnęła Szkoła Podstawowa w Rudnie.

Tabela 40. Wynik egzaminu klas 6 w latach 2012-2016

Lp.	Nazwa szkoły	2012	2013	2014	2015	2016	Średni wynik z lat 2012-2016
1.	SP Michów	54 %	51 %	66 %	69,2 %	55 %	59 %
2.	SP Katarzyn	60 %	56 %	45 %	66,7 %	70 %	59,54 %
3.	SP Rudno	54 %	38 %	53 %	54,8 %	49 %	49,75 %
Średnia ogólna w danych latach		56%	48,3%	54,7%	63,56	58%	
Średnia dla wszystkich szkół z lat 2012-2016							56,10 %

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Po przypisaniu poszczególnych sołectw do analizowanych szkół uzyskano wyniki, które podane są w poniższej tabeli.

Tabela 41. Średni wynik egzaminu klas 6 zgodnie z rejonizacją

Lp.	Nazwa sołectwa	Średni wynik egzaminu 6 klas zgodnie z rejonizacją	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	49,75%	1
2.	Anielówka	59,54 %	
3.	Budki	59%	
4.	Chudowola	59,54 %	
5.	Elżbietów	49,75%	1
6.	Gołąb	49,75%	1
7.	Gołąb Kolonia	49,75%	1
8.	Giżyce	49,75%	1
9.	Gawłówka	49,75%	1
10.	Katarzyn I	59,54 %	
11.	Katarzyn II	59,54 %	
12.	Krupy	49,75%	1
13.	Michów	59%	
14.	Mejznerzyn	59,54 %	
15.	Meszno	59%	
16.	Miastkówka	59%	
17.	Młyniska	49,75%	1
18.	Natalin	59%	
19.	Ostrów	49,75%	1
20.	Podlodówek	49,75%	1
21.	Rawa	49,75%	1

22.	Rudno	49,75%	1
23.	Rudzienko I	59%	
24.	Rudzienko II	59%	
25.	Rudzienko Kolonia	59%	
26.	Trzciniec	59%	
27.	Wypnicha	49,75%	1
28.	Węgielce	59,54 %	
29.	Zofianówka	49,75%	1
	Średnia dla gminy	56,10	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Przedstawione dane statystyczne wskazują, że znacząco niższe wyniki, zobrazowane wynikiem egzaminu klas VI w stosunku do średniej dla całej gminy osiągnęte były w Szkole Podstawowej w Rudnie. W celu uwzględnienia intensywności badanego negatywnego zjawiska przyjęto następującą skalę punktową:

- wskaźnik na poziomie od 0-10% poniżej średniej dla gminy: 1 punkt
- wskaźnik na poziomie od 10,1-20% poniżej średniej dla gminy: 2 punkty
- wskaźnik na poziomie od 20,1-30% poniżej średniej dla gminy: 3 punkty
- wskaźnik na poziomie poniżej 30% poniżej średniej dla gminy: 4 punkty

Sfera społeczna – Poziom uczestnictwa w życiu publicznym

Poziom uczestnictwa w życiu publicznym może być mierzony zaangażowaniem mieszkańców w sprawy ważne dla wspólnoty lokalnej, udziałem mieszkańców w inicjatywach społecznych, bądź uczestnictwem w życiu kulturalnym (organizacja i udział w imprezach kulturalnych). Z uwagi na ograniczoną możliwość posłużenia się danymi statystycznymi w przekroju poszczególnych sołectw, wykorzystano dostępne dane dotyczące liczby osób uczestniczących w zebraniach wiejskich dotyczących funduszu sołectkiego. Następnie policzono udział procentowy osób uczestniczących w liczbie ogółem mieszkańców danego sołectwa.

Tabela 42. Poziom uczestnictwa w życiu publicznym (2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Kwota funduszu sołectkiego (w zł)	Liczba osób uczestnicząca w zebraniu wiejskim dotyczącym funduszu sołectkiego	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	0	16	28,07	
2.	Anielówka	7 344,84	20	41,67	
3.	Budki	0	0	0,00	4
4.	Chudowola	0	0	0,00	4
5.	Elżbietów	9 716,01	25	18,94	
6.	Gołąb	14 111,34	19	6,91	
7.	Gołąb Kolonia	0	15	46,88	

8.	Giżyce	12 520,92	19	8,52	
9.	Gawłówka	9 114,45	26	21,14	
10.	Katarzyn I	9 166,59	20	18,35	
11.	Katarzyn II	8 732,84	35	37,63	
12.	Krupy	0	0	0,00	4
13.	Michów	712,50	20	1,19	3
14.	Mejznerzyn	0	0	0,00	4
15.	Meszno	10 843,66	15	9,38	
16.	Miastkówek	0	0	0,00	4
17.	Młyniska	8 009,92	17	23,94	
18.	Natalin	9 050,92	16	15,53	
19.	Ostrów	0	0	0,00	4
20.	Podłodówek	0	0	0,00	4
21.	Rawa	13 966,00	21	7,61	
22.	Rudno	21 059,15	42	8,24	
23.	Rudzienko I	11 587,09	17	6,20	1
24.	Rudzienko II	0	0	0,00	4
25.	Rudzienko Kolonja	10 641,34	15	9,74	
26.	Trzciniec	10 785,92	15	8,98	
27.	Wypnicha	0	0	0,00	4
28.	Węgielce	9 378,14	20	14,49	
29.	Zofianówka	0	20	45,45	
	Razem / Średnia dla gminy	176 741,63	413	6,86	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Negatywny aspekt uczestnictwa w życiu publicznym obrazuje kształtowanie się wskaźnika udziału mieszkańców w zebraniu dotyczącym funduszu sołeckiego na poziomie poniżej średniej dla gminy. Dla zobrazowania i oceny intensywności badanego zjawiska posłużono się następującą skalą punktową:

- wskaźnik na poziomie od 0-2% poniżej średniej dla gminy: 1 punkt
- wskaźnik na poziomie od 2,1-4% poniżej średniej dla gminy: 2 punkty
- wskaźnik na poziomie od 4,1-6% poniżej średniej dla gminy: 3 punkty
- wskaźnik na poziomie powyżej 6% poniżej średniej dla gminy: 4 punkty

Należy dodać, iż nie wszystkie sołectwa efektywnie skorzystały ze środków przysługującego im funduszu sołeckiego.

Sfera społeczna – Poziom kapitału społecznego

Do pomiaru poziomu kapitału społecznego poszczególnych sołectw wykorzystano następujące wskaźniki: liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych, liczba złożonych wniosków do Urzędu Gminy o dotacje do projektów oraz liczba projektów zrealizowanych przy wsparciu gminy. Zamieszczone poniżej tabele obrazują dotyczące tych zagadnień dane oraz wskaźniki w odniesieniu do liczby mieszkańców danego sołectwa.

Tabela 43. Poziom kapitału społecznego (2016) - część 1

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów	Liczba złożonych wniosków o dotacje	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)	Liczba punktów
1.	Aleksandrówka	0	0,00	1	0	0,00	1
2.	Anielówka	0	0,00	1	0	0,00	1
3.	Budki	0	0,00	1	0	0,00	1
4.	Chudowola	1	0,69		0	0,00	1
5.	Elżbietów	1	0,76		0	0,00	1
6.	Gołąb	0	0,00	1	0	0,00	1
7.	Gołąb Kolonia	0	0,00	1	0	0,00	1
8.	Giżyce	0	0,00	1	0	0,00	1
9.	Gawłówka	0	0,00	1	0	0,00	1
10.	Katarzyn I	0	0,00	1	0	0,00	1
11.	Katarzyn II	0	0,00	1	0	0,00	1
12.	Krupy	0	0,00	1	0	0,00	1
13.	Michów	5	0,30		3	0,18	
14.	Mejznerzyn	0	0,00	1	0	0,00	1
15.	Meszno	0	0,00	1	0	0,00	1
16.	Miastkówek	0	0,00	1	0	0,00	1
17.	Młyniska	0	0,00	1	0	0,00	1
18.	Natalin	0	0,00	1	0	0,00	1
19.	Ostrów	0	0,00	1	0	0,00	1
20.	Podlodówek	0	0,00	1	0	0,00	1
21.	Rawa	0	0,00	1	0	0,00	1
22.	Rudno	1	0,20		0	0,00	1
23.	Rudzienko I	0	0,00	1	0	0,00	1
24.	Rudzienko II	0	0,00	1	0	0,00	1
25.	Rudzienko Kolonia	0	0,00	1	0	0,00	1
26.	Trzciniac	0	0,00	1	0	0,00	1
27.	Wypnicha	0	0,00	1	0	0,00	1
28.	Węgielce	0	0,00	1	0	0,00	1
29.	Zofianówka	0	0,00	1	0	0,00	1
	Razem / Średnia dla gminy	8	0,13		3	0,05	

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Ponieważ zgodnie z metodyką delimitacji terenów zdegradowanych bada się dane zjawisko w kontekście gorszych wartości przyjętych wskaźników niż średnia dla gminy, to w powyższej tabeli zaznaczono i oceniono w skali punktowej sołectwa o niższej liczbie zarejestrowanych organizacji pozarządowych oraz niższej liczbie

złożonych wniosków o dotacje (na 100 mieszkańców sołectwa) niż przeciętnie w gminie.

Dodatkowo, analiza wskaźnika liczby złożonych projektów przy wsparciu gminy pokazała, iż w 2016 roku w żadnej z badanych jednostek terytorialnych nie został przygotowany projekt przy wsparciu samorządu gminnego.

Analiza poziomu kapitału społecznego poszczególnych sołectw w Gminie Michów nie wykazuje wyraźnego zróżnicowania. Jednak zgodnie z przyjętą metodyką delimitacji obszarów zdegradowanych, wyróżniono sołectwa, w których obrane wskaźniki kształtują się poniżej średnich wartości dla całej gminy.

6.3. Wyznaczenie obszarów zdegradowanych

Zgodnie z metodyką zawartą w dokumencie „Wytyczne Ministerstwa Rozwoju Regionalnego w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020”, wyznaczenie obszaru rewitalizacji poprzedza wyznaczenie obszaru zdegradowanego. Obszar zdegradowany to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Natomiast zgodnie z definicjami zawartymi w „Wytycznych ...”, poprzez stan kryzysowy występujący na danym obszarze rozumie się stan spowodowany koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami, w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Zatem w celu wyodrębnienia terenów zdegradowanych w pierwszym etapie prac analitycznych należy zbadać, czy mamy do czynienia na danym terenie z negatywnymi zjawiskami społecznymi, a następnie czy współtowarzyszą im negatywne zjawiska w przynajmniej jednej z pozostałych, wyżej wymienionych sfer. Uwzględniając jednocześnie zapisy dokumentu „Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”, teren zdegradowany charakteryzuje się nasileniem negatywnych zjawisk społecznych w wymienionych wcześniej sferach na intensywniejszym poziomie niż przeciętny stan w gminie.

Przeprowadzone do tej pory analizy danych statystycznych dla poszczególnych sołectw dotyczyły badania nagromadzenia negatywnych zjawisk społecznych w Gminie Michów, zatem odpowiadają pierwszemu etapowi delimitacji terenów zdegradowanych. Z uwagi na intensywność danego zjawiska w stosunku do przeciętnego stanu dla gminy, negatywne zjawiska występujące w poszczególnych sołectwach ocenione zostały w skali punktowej. Zamieszczona poniżej tabela przedstawia w sposób zbiorczy opracowane do tej pory dane.

Tabela 44. Wyniki analizy wskaźnikowej w sferze społecznej.

Lp.	Nazwa sołectwa	Nazwa wskaźnika pomiaru														
		Liczba osób bezrobotnych	Pomoc społeczna: ubóstwo	Pomoc społeczna: bezrobocie	Pomoc społeczna: niepełnosprawność	Pomoc społeczna: długotrwała/ ciężka choroba	Pomoc społeczna: alkoholizm	Pomoc społeczna: bezradność opiek. wych.	Przestępstwa: wykroczenia	Przestępstwa: przestępstw. kryminalne	Przestępstwa: niebieskie karty	Edukacja: wynik egzaminu klas VI	Uczestnictwo: zebrania/ fundusz sołecki	Kapitał społeczny: organizacje pozarząd.	Kapitał społeczny: wnioski o dotacje	Razem: liczba punktów
1.	Aleksandrówka	3					1	1	4	3		1		1	1	15
2.	Anielówka					2		3	1	2				1	1	10
3.	Budki	4	2	2	1	3	3	2					4	1	1	23
4.	Chudowola			1			1	1		1			4		1	9
5.	Elżbietów						1			1	1	1			1	5
6.	Gołąb	1										1		1	1	4
7.	Gołąb Kolonia				2	1	3		5			1		1	1	14
8.	Giżyce	1	1	1				1				1		1	1	7
9.	Gawłówka		3	5	2	4		2		1	1	1		1	1	21
10.	Katarzyn I		4	2	1	2	1	2			3			1	1	17
11.	Katarzyn II													1	1	2
12.	Krupy						1					1	4	1	1	8
13.	Michów				1	1			2	1			3			8
14.	Mejznerzyn	1						1	1	1			4	1	1	10
15.	Meszno	2							1					1	1	5

Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023

16.	Miastkówek				1	2		2					4	1	1	11
17.	Młyniska	4	2	2		1	2	3	3			1		1	1	20
18.	Natalin						1			1				1	1	4
19.	Ostrów							1		1		1	4	1	1	9
20.	Podlodówek	4	4	3			1	2	1		1	1	4	1	1	23
21.	Rawa	4	2	2	1	2	1	1				1		1	1	16
22.	Rudno	2	3	3	2	2		1		1	1	1			1	17
23.	Rudzienko I												1	1	1	3
24.	Rudzienko II	4					1						4	1	1	11
25.	Rudzienko Kolonia				1			1						1	1	4
26.	Trzciniec								2					1	1	4
27.	Wypnicha	1								1		1	4	1	1	9
28.	Węgielce	4	5	5	3	4	2	1	1	1	1			1	1	29
29.	Zofianówka			1	1		2					1		1	1	7

W celu delimitacji obszaru zdegradowanego należy w pierwszej kolejności wyodrębnić sołectwa będące w stanie kryzysowym z uwagi na ich sytuację społeczną.

Tabela 45. Delimitacja obszaru degradowanego. Sołectwa w stanie kryzysowym

Lp.	Nazwa sołectwa	Razem: liczba punktów
•	Węgielce	29
•	Budki	23
•	Podlodówek	23
•	Gawłówka	21
•	Młyniska	20
•	Katarzyn I	17
•	Rudno	17
•	Rawa	16
•	Aleksandrówka	15
•	Gołąb Kolonia	14
•	Miastkówka	11
•	Rudzienko II	11
•	Anielówka	10
•	Mejznerzyn	10
•	Chudowola	9
•	Ostrów	9
•	Wypnicha	9
•	Krupy	8
•	Michów	8
•	Giżyce	7
•	Zofianówka	7
•	Elżbietów	5
•	Meszno	5
•	Gołąb	4
•	Natalin	4
•	Rudzienko Kolonia	4
•	Trzciniac	4
•	Rudzienko I	3
•	Katarzyn II	2

Największym nagromadzeniem negatywnych zjawisk społecznych charakteryzują się następujące sołectwa: **Węgielce, Budki, Podlodówek, Gawłówka, Młyniska, Katarzyn I i Rudno**. W kolejnym etapie analizy należy stwierdzić, czy negatywnym zjawiskom społecznym w tych sołectwach współtowarzyszy nagromadzenie negatywnych zjawisk w co najmniej jednej sferze: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej.

Sfera gospodarcza – Przedsiębiorczość

Ważnym elementem charakteryzującym poziom rozwoju lokalnej gospodarki jest przedsiębiorczość, która przejawia się liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Sytuację w poszczególnych sołectwach zobrazowano poprzez podanie liczby zarejestrowanych przedsiębiorstw oraz w przeliczeniu na 100 mieszkańców.

Tabela 46. Poziom aktywności gospodarczej w Gminie Michów w podziale na poszczególne sołectwa (rok 2016)

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych	Wskaźnik na 100 mieszkańców (w %)
1.	Aleksandrówka	4	7,02
2.	Anielówka	2	4,17
3.	Budki	0	0,00
4.	Chudowola	2	1,39
5.	Elżbietów	1	0,76
6.	Gołąb	7	2,55
7.	Gołąb Kolonia	0	0,00
8.	Giżyce	6	2,69
9.	Gawłówka	1	0,81
10.	Katarzyn I	2	1,83
11.	Katarzyn II	2	2,15
12.	Krupy	2	2,94
13.	Michów	89	5,31
14.	Mejznerzyn	7	1,90
15.	Meszno	1	0,63
16.	Miastkówek	4	2,88
17.	Młyniska	0	0,00
18.	Natalin	8	7,77
19.	Ostrów	2	2,47
20.	Podłodówek	2	1,25
21.	Rawa	1	0,36
22.	Rudno	19	3,73
23.	Rudzienko I	6	2,19
24.	Rudzienko II	1	0,75
25.	Rudzienko Kolonia	4	2,60
26.	Trzciniec	3	1,80
27.	Wypnicha	2	1,00
28.	Węgielce	1	0,72
29.	Zofianówka	0	0,00
	Razem / Średnia dla gminy	180	2,99

Źródło: dane statystyczne Gminy Michów

Gmina Michów charakteryzuje się stosunkowo niskim wskaźnikiem przedsiębiorczości, wyrażonym odsetkiem zarejestrowanych podmiotów

gospodarczych w stosunku do liczby mieszkańców. Kolorem żółtym oznaczono miejscowości, dla których wskaźnik ten kształtuje się poniżej wartości średniej dla gminy.

Typowane do wyznaczenia obszaru zdegradowanego sołectwa, tj. **Węgielce, Budki, Podlodówek, Gawłówka, Młyniska, Katarzyn I i Rudno** zaznaczono kolorem pomarańczowym. Wśród tych sołectw omawiany wskaźnik jest poniżej średniej dla gminy w przypadku wszystkich typowanych miejscowości, oprócz Rudna.

Sfera: środowisko naturalne

Kolejną sferą poddaną analizie było środowisko naturalne. Badano jakość środowiska naturalnego pod kątem potencjalnego przekroczenia standardów jego jakości w odniesieniu do poszczególnych jego komponentów. Z uwagi na brak danych statystycznych opisujących poszczególne komponenty środowiska w poszczególnych sołectwach, posłużono się oceną jakościową, zaprezentowaną poniżej.

Tabela 47. Jakość komponentów środowiska naturalnego (zanieczyszczenie, degradacja)

Lp.	Nazwa sołectwa	Powietrze	Wody powierzchniowe i gruntowe	Gleba	Szata roślinna (lasy, łąki)
1.	Aleksandrówka	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
2.	Anielówka	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
3.	Budki	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
4.	Chudowola	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
5.	Elżbietów	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
6.	Gołąb	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
7.	Gołąb Kolonia	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
8.	Giżyce	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
9.	Gawłówka	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
10.	Katarzyn I	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
11.	Katarzyn II	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
12.	Krupy	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
13.	Michów	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
14.	Mejznerzyn	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
15.	Meszno	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
16.	Miastkówek	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
17.	Młyniska	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
18.	Natalin	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
19.	Ostrów	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
20.	Podlodówek	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
21.	Rawa	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
22.	Rudno	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
23.	Rudzienko I	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
24.	Rudzienko II	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
25.	Rudzienko Kolonia	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
26.	Trzciniac	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający

27.	Wypnicha	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
28.	Węgielce	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający
29.	Zofianówka	zadowalający	zadowalający	zadowalający	zadowalający

Ocena jakościowa: stan/ jakość: bardzo dobry / zadowalający / zły

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego wywiadu bezpośredniego i danych UG Michów.

W Gminie Michów nie stwierdza się występowania negatywnych zjawisk w obszarze ochrony środowiska.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna - Dostępność do infrastruktury technicznej

Sfera przestrzenno-funkcjonalna badana była szczególnie pod kątem wyposażenia poszczególnych sołectw w infrastrukturę techniczną i społeczną oraz jej stan techniczny. Analiza infrastruktury technicznej dotyczyła dostępności i stanu technicznego sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, sieci gazowej, systemu usuwania odpadów, sieci teleinformatycznej oraz energetycznej.

Tabela 48. Dostępność do infrastruktury technicznej

Lp	Nazwa sołectwa	Sieć wodociągowa	Kanalizacja	Gaz	System usuwania odpadów	Telefon	Internet	Stan sieci energetycznej
1.	Aleksandrówka	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
2.	Anielówka	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
3.	Budki	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
4.	Chudowola	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
5.	Elżbietów	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
6.	Gołąb	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
7.	Gołąb Kolonia	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
8.	Giżyce	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
9.	Gawłówka	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
10.	Katarzyn I	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
11.	Katarzyn II	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
12.	Krupy	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
13.	Michów	+	+	+	+	+	+	bardzo dobra
14.	Mejznerzyn	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
15.	Meszno	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
16.	Miastkówka	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
17.	Młyniska	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
18.	Natalin	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
19.	Ostrów	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra

20.	Podlodówek	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
21.	Rawa	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
22.	Rudno	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
23.	Rudzienko I	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
24.	Rudzienko II	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
25.	Rudzienko Kolonia	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
26.	Trzciniac	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
27.	Wypnicha	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
28.	Węgielce	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra
29.	Zofianówka	+	-	-	+	+	+	bardzo dobra

Oznaczenia: jeśli jest dostępność zastosowano znak „+”
jeśli brak jest dostępności zastosowano znak „-”

Ocena jakościowa: stan/ jakość: bardzo dobry / zadowalający / zły

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego wywiadu bezpośredniego i danych UG Michów.

Gmina Michów jest stosunkowo dobrze wyposażona w infrastrukturę techniczną. Największe deficyty w tym względzie występują w odniesieniu do sieci kanalizacji sanitarnej oraz sieci gazowej. Jedynie w miejscowości Michów jest zapewniony dostęp do kanalizacji i sieci gazowej. We wszystkich miejscowościach o najwyższym natężeniu negatywnych zjawisk społecznych (**Węgielce, Budki, Podlodówek, Gawłówka, Młyniska, Katarzyn I i Rudno**) mieszkańcy nie mają dostępu do kanalizacji sanitarnej oraz sieci gazowej.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna - Dostępność do infrastruktury sportu i rekreacji

Dostępność do różnych obiektów infrastruktury sportu i rekreacji jest w poszczególnych sołectwach gminy zróżnicowana. Zestawienie dostępności do boiska, sali sportowej, placu zabaw, siłowni, ścieżki rowerowej oraz innych obiektów zawarto w poniższej tabeli.

Tabela 49. Dostępność do infrastruktury sportu i rekreacji

Lp.	Nazwa sołectwa	Boisko	Sala sportowa	Plac zabaw	Siłownia	Ścieżka rowerowa	Inne (park, zalew)
1.	Aleksandrówka	-	-	-	-	-	-
2.	Anielówka	-	-	-	-	-	-
3.	Budki	-	-	-	-	-	-
4.	Chudowola	-	-	-	-	-	-
5.	Elżbietów	-	-	-	-	-	-
6.	Gołąb	-	-	-	-	-	-
7.	Gołąb Kolonia	-	-	-	-	-	-

8.	Giżyce	-	-	-	-	-	-
9.	Gawłówka	-	-	-	-	-	-
10.	Katarzyn I	+	-	+	-	-	-
11.	Katarzyn II	-	-	-	-	-	-
12.	Krupy	-	-	-	-	-	-
13.	Michów	+	+	+	+	-	-
14.	Mejznerzyn	-	-	-	-	-	-
15.	Meszno	-	-	-	-	-	-
16.	Miastkówek	-	-	-	-	-	-
17.	Młyniska	-	-	-	-	-	-
18.	Natalin	-	-	-	-	-	-
19.	Ostrów	-	-	-	-	-	-
20.	Podlodówek	-	-	-	-	-	-
21.	Rawa	-	-	-	-	-	-
22.	Rudno	+	+	+	-	-	-
23.	Rudzienko I	+	-	-	-	-	-
24.	Rudzienko II	-	-	-	-	-	-
25.	Rudzienko Kolonja	-	-	-	-	-	-
26.	Trzciniec	-	-	-	-	-	-
27.	Wypnicha	+	-	-	-	-	-
28.	Węgielce	-	-	-	-	-	-
29.	Zofianówka	-	-	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego wywiadu bezpośredniego i danych UG Michów.

Oznaczenia: jeśli jest dostępność zastosowano znak „+”
jeśli brak jest dostępności zastosowano znak „-”

Gmina Michów jest bardzo słabo wyposażona w podstawowe obiekty sportu i rekreacji, takie jak boiska i place zabaw. Generalnie, jedynie w kilku miejscowościach mieszkańcy mają dostęp do takich obiektów jak: boisko, sala sportowa, czy plac zabaw. Jest to częściowo związane z działającymi na tym terenie placówkami oświatowymi. Pozostałe typy obiektów infrastruktury sportu i rekreacji w większości miejscowości praktycznie nie występują. Powyższe wyniki przeprowadzonego wywiadu zostały potwierdzone wcześniejszym badaniem ankietowym. Spośród typowanych miejscowości tylko w przypadku Rudna i Katarzyna I mieszkańcy mają zapewniony dostęp do wybranych urządzeń infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna - Dostępność do infrastruktury kultury

Tabela 50. Dostępność do infrastruktury kultury

Lp.	Nazwa sołectwa	GOK, świątlica wiejska	Biblioteka/ filia	Muzeum / izba regionalna	Obiekt zabytkowy / miejsce pamięci
1.	Aleksandrówka	-	-	-	-
2.	Anielówka	-	-	-	-
3.	Budki	-	-	-	-
4.	Chudowola	+	-	-	-
5.	Elżbietów	+	-	-	-
6.	Gołąb	+	-	-	-
7.	Gołąb Kolonia	-	-	-	-
8.	Giżyce	+	-	-	+
9.	Gawłówka	+	-	-	-
10.	Katarzyn I	-	-	-	-
11.	Katarzyn II	-	-	-	-
12.	Krupy	+	-	-	-
13.	Michów	+	+	-	+
14.	Mejznerzyn	+	-	-	-
15.	Meszno	-	-	-	-
16.	Miastkówek	+	-	-	-
17.	Młyniska	+	-	-	-
18.	Natalin	-	-	-	-
19.	Ostrów	-	-	-	+
20.	Podłodówek	-	-	-	-
21.	Rawa	-	-	-	+
22.	Rudno	+	+	-	+
23.	Rudzienko I	-	-	-	-
24.	Rudzienko II	+	-	-	-
25.	Rudzienko Kolonia	-	-	-	-
26.	Trzciniec	-	-	-	-
27.	Wypnicha	+	-	-	+
28.	Węgielce	+	-	-	-
29.	Zofianówka	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego wywiadu bezpośredniego i danych UG Michów.

Oznaczenia: jeśli jest dostępność zastosowano znak „+”
jeśli brak jest dostępności zastosowano znak „-”

Poziom rozwoju infrastruktury kultury w gminie Michów jest dość niski. Tylko w nielicznych z badanych jednostek terytorialnych istnieje dostęp do wybranych tego typu obiektów. Trzy spośród siedmiu typowanych jednostek terytorialnych nie

posiadają dostępu do obiektu kulturalnego (Budki, Podlodówek, Katarzyn I). Należy dodać, iż w oparciu o przeprowadzone analizy, w pozostałych sołectwach istniejące obiekty kulturalne (świetlice wiejskie) wymagają gruntownej modernizacji i doposażenia.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna - Dostępność do infrastruktury komunikacyjnej

Kolejnym istotnym aspektem mającym znaczenie dla jakości życia mieszkańców jest dostępność do infrastruktury komunikacyjnej. Zamieszczone poniżej zestawienie przedstawia sytuację w pod tym względem w Gminie Michów.

Tabela 51. Dostępność do infrastruktury komunikacyjnej

Lp.	Nazwa sołectwa	Sieć i jakość dróg	Bezpieczeństwo ruchu - pieszego chodnik	Komunikacja publiczna
1.	Aleksandrówka	zła	-	-
2.	Anielówka	zła	-	-
3.	Budki	zła	-	-
4.	Chudowola	zadowolająca	-	-
5.	Elżbietów	zła	-	-
6.	Gołąb	zadowolająca	-	-
7.	Gołąb Kolonia	zadowolająca	-	-
8.	Giżyce	zła	-	-
9.	Gawłówka	zła	-	-
10.	Katarzyn I	zła	-	-
11.	Katarzyn II	bardzo dobra	-	-
12.	Krupy	zła	-	-
13.	Michów	zadowolająca	+	+
14.	Mejznerzyn	zadowolająca	-	-
15.	Meszno	zadowolająca	-	-
16.	Miastkówka	zadowolająca	-	-
17.	Młyniska	zła	-	-
18.	Natalin	zła	-	-
19.	Ostrów	bardzo dobra	-	-
20.	Podlodówek	zła	-	-
21.	Rawa	zadowolająca	-	-
22.	Rudno	zadowolająca	+	+
23.	Rudzienko I	zła	-	-
24.	Rudzienko II	zadowolająca	-	-
25.	Rudzienko Kolonia	bardzo dobra	-	-
26.	Trzciniac	bardzo dobra	-	-
27.	Wypnicha	zła	-	-
28.	Węgielce	zadowolająca	-	-

29.	Zofianówka	zadowalająca	-	-
-----	------------	--------------	---	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego wywiadu bezpośredniego i danych UG Michów.

Oznaczenia: jeśli jest dostępność zastosowano znak „+”
jeśli brak jest dostępności zastosowano znak „-”

Ocena jakościowa: stan/ jakość: bardzo dobry / zadowalający / zły

Sieć i jakość dróg można uznać za zadowalającą. Natomiast w przypadku większości miejscowości stwierdzono brak infrastruktury dla ruchu pieszego oraz słabą jakość komunikacji publicznej. Spośród typowanych obszarów, jako zdegradowane, najgorsza sytuacja w sferze infrastruktury komunikacyjnej została zidentyfikowana w sołectwach: Budki, Gawłówka i Katarzyn I.

Sfera techniczna - Stan techniczny obiektów budowlanych

Analiza sfery technicznej odbyła się pod kątem oceny jakościowej obiektów budowlanych w gminie, w tym publicznych, prywatnych oraz ogólnie w odniesieniu do przestrzeni publicznej. Część miejscowości nie posiada na swoim terenie obiektów publicznych. Jednak, w przypadku miejscowości z ulokowanymi nieruchomościami o publicznym znaczeniu, większość z nich charakteryzuje się złym stanem technicznym, w szczególności sytuacja ta znajduje odzwierciedlenie w miejscowościach typowanych, jako obszary zdegradowane. Na podstawie przeprowadzonej analizy, większość obiektów publicznych wymaga gruntownej modernizacji, w szczególności pod kątem zapewnienia większej energooszczędności. Wymagane są przede wszystkim prace termomodernizacyjne. We wszystkich analizowanych miejscowościach stan techniczny obiektów prywatnych oceniany jest jako zadowalający.

Tabela 52. Stan techniczny obiektów budowlanych

Lp.	Nazwa sołectwa	Obiekty publiczne	Obiekty prywatne	Przestrzeń publiczna
1.	Aleksandrówka	-	zadowalający	zadowalający
2.	Anielówka	-	zadowalający	zły
3.	Budki	-	zadowalający	zły
4.	Chudowola	zadowalający	zadowalający	zadowalający
5.	Elżbietów	zły	zadowalający	zadowalający
6.	Gołąb	bardzo dobry	zadowalający	zadowalający
7.	Gołąb Kolonia	-	zadowalający	zadowalający
8.	Giżyce	zadowalający	zadowalający	zadowalający
9.	Gawłówka	zły	zadowalający	zadowalający
10.	Katarzyn I	-	zadowalający	zadowalający
11.	Katarzyn II	-	zadowalający	zadowalający
12.	Krupy	zadowalający	zadowalający	zadowalający
13.	Michów	zły	zadowalający	zadowalający
14.	Mejznerzyn	zadowalający	zadowalający	zadowalający

15.	Meszno	-	zadowolający	zadowolający
16.	Miastkówek	zły	zadowolający	zadowolający
17.	Młyniska	zły	zadowolający	zadowolający
18.	Natalin	-	zadowolający	zadowolający
19.	Ostrów	-	zadowolający	zadowolający
20.	Podlodówek	-	zadowolający	zadowolający
21.	Rawa	-	zadowolający	zadowolający
22.	Rudno	zły	zadowolający	zadowolający
23.	Rudzienko I	zadowolający	zadowolający	zadowolający
24.	Rudzienko II	zły	zadowolający	zadowolający
25.	Rudzienko Kolonia	-	zadowolający	zadowolający
26.	Trzciniec	zły	zadowolający	zadowolający
27.	Wypnicha	zły	zadowolający	zły
28.	Węgielce	zły	zadowolający	zadowolający
29.	Zofianówka	-	zadowolający	zadowolający

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonego wywiadu bezpośredniego i danych UG Michów.

Oznaczenia: jeśli jest dostępność zastosowano znak „+”
jeśli brak jest dostępności zastosowano znak „-”

Ocena jakościowa: stan/ jakość: bardzo dobry / zadowolający / zły

Powracając do definicji obszaru zdegradowanego – jest to obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy, wyrażający się nagromadzeniem negatywnych zjawisk społecznych oraz współwystępowaniem negatywnych zjawisk, w co najmniej jednej sferze: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Obszar zdegradowany może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic pod warunkiem stwierdzenia sytuacji kryzysowej na każdym z podobszarów.

Przeprowadzone powyżej analizy wskazują, że w Gminie Michów występuje obszar zdegradowany, na który składają się podobszary:

- podobszar I – sołectwo Węgielce
- podobszar II – sołectwo Budki
- podobszar III – sołectwo Podlodówek
- podobszar IV – sołectwo Gawłówka
- podobszar V – sołectwo Młyniska
- podobszar VI – sołectwo Katarzyn I
- podobszar VII – sołectwo Rudno.

6.4. Wyznaczenie obszaru rewitalizacji

Po wyznaczeniu obszaru zdegradowanego kolejnym krokiem jest wyznaczenie obszaru rewitalizacji. Odwołując się do definicji: obszar rewitalizacji, to obszar

obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż:

- 20% powierzchni gminy oraz
- zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy.

Wyznaczenie obszaru rewitalizacji były przedmiotem społecznych uzgodnień. Projekt raportu z procesu delimitacji został opublikowany na stronie internetowej gminy Michów, gdzie mieszkańcy mieli możliwość zgłaszania swoich uwag i propozycji. Poza tym odbyły się konsultacje bezpośrednie w tej sprawie z radnymi i sołtysami gminy.

Powierzchnia Gminy Michów wynosi 13600,00 ha i zamieszkiwana jest przez 6020 osób (stan na dzień 31.12.2016r), zatem obszar rewitalizacji nie może przekraczać liczby:

- 2720,00 ha oraz
- 1806 osób.

Tabela 22. Zestawienie powierzchni i liczby mieszkańców sołectw stanowiących obszar zdegradowany

Lp.	Nazwa sołectwa	Liczba mieszkańców (na dzień 31.12.2016)	Powierzchnia (w ha)
1.	Węgielce	138	428,43
2.	Budki	60	49,08
3.	Podlodówek	160	289,17
4.	Gawłówka	123	396,11
5.	Młyniska	71	187,09
6.	Katarzyn I	109	157,62
7.	Rudno	510	716,14
	Razem	1171	2223,64

Zestawienie liczby mieszkańców i powierzchni sołectw stanowiących obszar zdegradowany wskazuje, że cały obszar zdegradowany może stanowić obszar rewitalizacji. W konsekwencji tego, jako obszar rewitalizacji przyjęto:

Tabela 23. Obszar rewitalizacji. Zestawienie danych dotyczących podobszarów

Lp.	Podobszar	Liczba mieszkańców (na dzień 31.12.2016)	Powierzchnia (w ha)
1.	podobszar I – sołectwo Węgielce	138	428,43
2.	podobszar II – sołectwo Budki	60	49,08
3.	podobszar III – sołectwo Podlodówek	160	289,17

4.	podobszar IV – sołectwo Gawłówka	123	396,11
5.	podobszar V – sołectwo Młyniska	71	187,09
6.	podobszar VI – sołectwo Katarzyn I	109	157,62
7.	podobszar VII – sołectwo Rudno.	510	716,14
	Razem	1171	2223,64

6.4.1 Zasięg przestrzenny obszaru rewitalizacji określony w oparciu o diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych

Wyznaczenie obszaru rewitalizacji zostało dokonane zarówno na podstawie analizy wskaźnikowej zidentyfikowanych obszarów kryzysowych w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej, jak również na podstawie badania ankietowego, a także spotkań warsztatowych i konsultacji społecznych. Wyodrębniony obszar charakteryzuje się zdegradowaniem funkcji społecznych, gospodarczych, infrastruktury technicznej i przestrzeni publicznej oraz zmniejszonym potencjałem w sferze działalności i aktywności społeczności lokalnej.

Obszar wyznaczony do rewitalizacji (granice zaznaczone na mapie kolorem zielonym) zlokalizowany jest w sołectwach: Węgielce, Budki, Podlodówek, Gawłówka, Młyniska, Katarzyn I, Rudno. Obszar rewitalizacji zajmuje 2223,64 ha powierzchni gminy i zamieszkały jest przez 1171 mieszkańców.

Mapa 4. Mapa obszaru rewitalizacji w gminie Michów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy.

6.4.2 Charakterystyka obszaru rewitalizacji

Stan kryzysowy tego obszaru został zdiagnozowany w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Na wyznaczonym obszarze zdiagnozowane zostały istotne przyczyny występowania sytuacji kryzysowej wynikające z zamieszkiwania na danym obszarze w większości ludności w wieku poprodukcyjnym, osób bezrobotnych oraz wykluczonych społecznie i zawodowo ze względu na niepełnosprawność, poziom przestępczości, nadużywanie alkoholu i korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej.

Podobszar I – sołectwo Węgielce

Na podobszarze tym podstawowe zjawiska i czynniki kryzysowe związane są z bezrobociem, istnieniem wielodzietnych rodzin, dużą liczbą osób z długotrwałą lub ciężką chorobą. Dodatkowo lokalna społeczność z tego terenu w niewielkim stopniu uczestniczy w życiu publicznym. Związane jest to częściowo z brakiem organizacji pozarządowych oraz brakiem aktywności lokalnych liderów. Obszar charakteryzuje się także słabo rozwiniętą przedsiębiorczością i małą aktywnością w zakresie podejmowania własnej działalności gospodarczej. Istotnym problemem Sołectwa Węgielce jest słaba jakość infrastruktury technicznej i społecznej. Obszar

charakteryzuje się bardzo słabą jakością dróg publicznych. Brakuje także wyodrębnionych szlaków rowerowych, co znacząco osłabia bezpieczeństwo mieszkańców. Wpływa to ujemnie na tworzenie potencjału rozwojowego i przyciąganie nowych mieszkańców, turystów i inwestorów. Na terenie miejscowości istnieje publiczna świetlica wiejska, jednakże jest ona w bardzo złym stanie technicznym, co wpływa istotnie na pogłębianie się problemów społecznych i dalsze zmniejszanie aktywności mieszkańców. Niedobory infrastruktury społecznej mają także negatywny wpływ na rozwój najmłodszej części społeczności lokalnej sołectwa Węgielce. Brakuje bowiem między innymi ogólnie dostępnego placu zabaw.

Podobszar II – sołectwo Budki

Drugi wyodrębniony podobszar obejmuje sołectwo Budki. Mieszkańcy tego terenu borykają się przede wszystkim z problemami społecznymi oraz infrastrukturalnymi. Istnieje wysoki poziom bezrobocia. Zauważalny jest także problem ubóstwa i alkoholizmu. Na tym terenie odnotowuje się w przypadku długotrwałej lub ciężkiej choroby oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Bardzo niski jest także poziom uczestnictwa w życiu publicznym oraz poziom kapitału społecznego. Brakuje organizacji pozarządowych, zaś społeczność lokalna nie korzysta ze wsparcia gminy w postaci funduszu sołectkiego. Tworzy to słabe fundamenty do rozwoju społecznego miejscowości. Bezpośrednim problemem dla mieszkańców jest bardzo słaba jakość infrastruktury technicznej. Brakuje dobrej jakości drogi łączącej miejscowość z centrum gminy Michów. Wpływa to negatywnie na jakość i ilość połączeń komunikacyjnych. Tworzy także istotną barierę dla rozwoju gospodarczego. Na tym obszarze nie działa żadne przedsiębiorstwo.

Podobszar III – sołectwo Podlodówek

Trzeci obszar, wskazany jako podlegający rewitalizacji także cechuje się bardzo wysokim poziomem bezrobocia. Duży odsetek mieszkańców z tego terenu korzysta z pomocy społecznej. Związane jest to między innymi z wysokim poziomem ubóstwa, niepełnosprawnością oraz długotrwałą lub ciężką chorobą. Wyniki analizy wskaźnikowej oraz opinie mieszkańców uwidocznily także istnienie problemu alkoholizmu oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Podobnie, jak w przypadku poprzedniego podobszaru, na najniższym w gminie jest poziom uczestnictwa w życiu publicznym oraz poziom kapitału społecznego – nie działa tam żadna organizacja pozarządowa. Zdegradowany obszar cechuje się również niskim poziomem rozwoju gospodarczego oraz niskim wskaźnikiem aktywności gospodarczej i przedsiębiorczości – poniżej średniej dla całej gminy. Społeczność lokalna miejscowości nie ma dostępu do infrastruktury kultury, zaś infrastruktura techniczna i komunikacyjna jest w bardzo złym stanie. Brakuje dobrej drogi do centrum gminy

oraz oświetlenia ulicznego w samej miejscowości Podlodówek. Ogranicza to możliwości rozwojowe obszaru i wpływa negatywnie na jakość i poziom życia mieszkańców, pogłębiając w dalszym stopniu istnienie problemów sferze społecznej.

Podobszar IV – sołectwo Gawłówka

Kolejny podobszar wyznaczony do rewitalizacji – sołectwo Gawłówka, według zebranych danych z Ośrodka Pomocy Społecznej oraz opinii mieszkańców przedstawionych podczas konsultacji i badań terenowych, charakteryzuje się wysokim natężeniem różnorodnych problemów społecznych, gospodarczych, oraz przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych. Na tym obszarze odnotowuje się dużą liczbę osób objętych pomocą społeczną z tytułu: bezrobocia, ubóstwa oraz alkoholizmu. Mieszkańcy tego obszaru bardzo słabo uczestniczą w życiu publicznym – nie korzystają ze wsparcia w ramach funduszu sołectkiego. Nie działa także żadna organizacja pozarządowa, co świadczy o bardzo niskim poziomie rozwoju kapitału społecznego. Tę złą sytuację pogarsza stan rozwoju w sferze gospodarczej (dane dużo poniżej średniej dla gminy) oraz przestrzenno-funkcjonalnej. Na tym terenie nie jest rozwinięta infrastruktura kultury, a także sportu i rekreacji. W bardzo złym stanie technicznym są także istniejące tam budynki publiczne, w szczególności budynek po byłej szkole podstawowej. W celu poprawy tego stanu należy więc podjąć jak najszybciej działania związane z modernizacją głównego połączenia drogowego sołectwa z resztą miejscowości, dokonać zagospodarowania niszczonego budynku publicznego przeznaczonym na świetlicę wiejską, jak również poprawić stan infrastruktury drogowej towarzyszącej, m. in. stan oświetlenia ulicznego.

Podobszar V – sołectwo Młyniska

Piąty, wyznaczony do rewitalizacji podobszar – sołectwo Młyniska, cechuje się także istnieniem negatywnych zjawisk, zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Na podobszarze tym notuje się wysoki poziom bezrobocia. Istnieje także duża liczba osób objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa, bezrobocia, długotrwałej lub ciężkiej choroby, alkoholizmu oraz bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Według danych z Policji odnotowuje się także przypadki działań przestępczych i wykroczeń. Sołectwo cechuje się największym wskaźnikiem wydanych „niebieskich kart” w przeliczeniu na 100 mieszkańców. Do tego dochodzą problemy związane z aktywnością społeczną i rozwojem kapitału społecznego. Nie działa żadna organizacja pozarządowa, co jest niewątpliwie następstwem braku odpowiedniej infrastruktury kultury, jako miejsca do kreowania i rozwoju aktywności w tym zakresie. Oprócz braku aktywności społecznej,

na terenie sołectwa Młyniska nie ma także aktywności gospodarczej. Nie działa żadne przedsiębiorstwo, zaś jakość gleb jest bardzo słaba. Poza tym rolnicy uskarżają się na liczne problemy spowodowane bardzo złym stanem urządzeń melioracyjnych. Wpływa to negatywnie na poziom dochodów mieszkańców. Praktycznie nierozwinięta jest także infrastruktura sportowo-rekreacyjna. Analizy dostępnych danych oraz wskazania mieszkańców tego obszaru uwidocznily słabą jakość dróg publicznych oraz oświetlenia ulicznego. Biorąc pod uwagę powyższe oraz zdiagnozowane potrzeby społeczności lokalnej tego terenu należy dokonać modernizacji głównych dróg publicznych, zmodernizować strażnicę OSP z przeznaczeniem na wiejski dom kultury, oczyścić rowy melioracyjne oraz rozbudować oświetlenie uliczne.

Podobszar VI – sołectwo Katarzyn I

Na podstawie przeprowadzonej analizy wskaźnikowej i jakościowej wyznaczono także kolejny podobszar do rewitalizacji. Jest nim sołectwo Katarzyn I. Teren ten cechuje się dużą liczbą osób objętych pomocą społeczną z przyczyn ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, alkoholizmu, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Odnotowano także na tym terenie stosunkowo dużą liczbę wydanych „niebieskich kart”. O słabości sfery społecznej świadczy także niski poziom kapitału społecznego. Nie działa żadna organizacja pozarządowa, która mogłaby inicjować różnorodne procesy społeczne i aktywizować mieszkańców sołectwa do wspólnego działania na rzecz tego terenu. Niewystarczający jest także poziom rozwoju gospodarczego. Wskaźnik poziomu aktywności gospodarczej jest niższy niż średnia dla gminy. Słabo jest także rozwinięta infrastruktura sportowa i rekreacyjnej. Mieszkańcy nie mają żadnego dostępu do infrastruktury kultury. Podobszar ten cechuje się także złym stanem infrastruktury komunikacyjnej. Wpływa to negatywnie na poziom i jakości rozwoju społecznego i gospodarczego oraz obniża poziom bezpieczeństwa mieszkańców. Dlatego też w pierwszym rzędzie należy dokonać modernizacji rozbudowy dróg i chodników na terenie sołectwa.

Podobszar VII – sołectwo Rudno

Ostatni z wyznaczonych do rewitalizacji podobszarów gminy Michów – sołectwo Rudno stanowi drugą pod względem liczby mieszkańców miejscowość w gminie. Pomimo stosunkowo rozwiniętej infrastruktury społecznej i technicznej, jej stan i efektywne wykorzystanie jest na bardzo niskim poziomie. Na analizowanym obszarze zdiagnozowano liczne problemy w sferze społecznej, gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Jednym z podstawowych problemów jest bezrobocie. Jest to także związane z dużą liczbą osób objętych pomocą społeczną. Przyczyny udzielanej pomocy są różnorodne. Są nimi: ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba. Odnotowuje się także przypadki przestępstw kryminalnych oraz wyższy, niż średnia w całej gminie Michów, poziom

wydanych „niebieskich kart”. Warto nadmienić, iż jedna z trzech działających w gminie Michów, szkół publicznych osiąga najniższe wyniki nauczania biorąc pod uwagę wyniki egzaminu klas VI. Jedną z zasadniczych przyczyn licznych zjawisk kryzysowych w sferze społecznej jest słaba jakość sfery przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Pomimo istnienia obiektów infrastruktury społecznej, jej jakość, stan wyposażenia i funkcjonalność jest wysoce niewystarczająca w stosunku do potrzeb tej dużej liczby mieszkańców. Społeczność lokalna nie ma możliwości rozwijania swoich aktywności, z uwagi na brak ośrodka kultury. Dlatego też, istnieje potrzeba modernizacji i zagospodarowania starej strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Rudnie z przeznaczeniem na świetlicę wiejską. W celu usprawnienia komunikacji oraz poprawy bezpieczeństwa mieszkańców, na terenie sołectwa należy także przebudować i zmodernizować sieć dróg lokalnych oraz chodników. Istniejące budynki publiczne charakteryzuje bardzo słaby stan techniczny oraz wysoka energochłonność. Z tego względu należy w pierwszej kolejności dokonać ich termomodernizacji. Istotnym dla tego obszaru problemem jest także słaba jakość wody oraz niska wydajność stacji wodociągowej, która powinna być także objęta działaniami modernizacyjnymi.

VII. WIZJA, MISJA I CELE REWITALIZACJI

7.1. Założenia programu rewitalizacji

W efekcie realizacji procesu analizy zjawisk kryzysowych gminy Michów oraz określenia czynników, mających szczególne znaczenie z punktu widzenia rewitalizacji, stworzono możliwość sformułowania strategicznych kierunków działań dla wyznaczonego obszaru rewitalizacji. W oparciu o przeprowadzone analizy: wskaźnikową i jakościową, jak również odbyte konsultacje i warsztaty strategiczne, określono wizję, misję oraz główne cele rewitalizacji, które następnie przełożyły się na kierunki działań. Dzięki realizacji zaplanowanych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych założona misja zostanie zrealizowana. Pozwoli to na wyprowadzenie wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego.

7.2. Wizja i misja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji

Opracowanie Programu Rewitalizacji nastąpiło w oparciu o dwa kluczowe elementy. Jest nim **wizja** – wskazująca na pewną pożądaną, przyszłą stan docelowy, czyli wizerunek obszaru rewitalizacji w przyszłości, oraz **misja** – generalny cel i kierunek polityki lokalnej prowadzonej przez władze gminy Michów przy współudziale i zaangażowaniu pozostałych interesariuszy procesu rewitalizacji. Przeprowadzona pogłębiona diagnoza, analiza zjawisk kryzysowych i lokalnych potencjałów oraz wyniki przeprowadzonych warsztatów z udziałem lokalnej społeczności pozwoliły na sformułowanie wizji i misji dla obszaru rewitalizacji.

WIZJA

GMINA MICHÓW – OBSZAREM ZAPOBIEGAJĄCYM WYSTĘPOWANIU NEGATYWNYCH ZJAWISK SPOŁECZNYCH, ZAMIESZKAŁYM PRZEZ AKTYWNYCH, PRZEDSIĘBIORCZYCH I UTOŹSAMIAJĄCYCH SIĘ Z GMINĄ MIESZKAŃCÓW, KTÓRZY KORZYSTAJĄ Z DOBRZE ROZWINIĘTEJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ I SPOŁECZNEJ ORAZ DĄŻĄ DO ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU, POPRZEZ REWITALIZACJĘ OBSZARU SOŁECTW: WĘGIELCE, BUDKI, PODŁODÓWEK, GAWŁÓWKA, MŁYNIŚKA, KATARZYN I I RUDNO.

MISJA – CEL GENERALNY REWITALIZACJI
WYPROWADZENIE OBSZARÓW ZDEGRADOWANYCH, OBJĘTYCH REWITALIZACJĄ ZE STANU KRYZYSOWEGO POPRZEZ ZAPEWNIENIE MIESZKAŃCOM MOŻLIWOŚCI I WARUNKÓW DO AKTYWNOŚCI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ, INTEGRACJI I ROZWOJU KULTURALNEGO ORAZ POPRAWY JAKOŚCI I WARUNKÓW ŻYCIA.

Wizja obszaru rewitalizacji zawiera w sobie opis pożądanego stanu docelowego we wszystkich sferach, tj. społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej i środowiskowej.

W wymiarze społecznym na rewitalizowanym obszarze nastąpi: integracja społeczna mieszkańców, zniwelowanie wykluczenia i izolacji wielu grup społecznych, wzrost aktywności społecznej, zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług publicznych oraz atrakcyjnych form rekreacji i spędzania wolnego czasu, wyprowadzenie dzieci i młodzieży z patologii, wzrost poczucia bezpieczeństwa, wzrost możliwości bezpiecznego i atrakcyjnego spędzania czasu wolnego.

W wymiarze gospodarczym proces rewitalizacji przyczyni się w sposób bezpośredni i pośredni do: zwiększenia możliwości rozwoju przedsiębiorczości, wzrostu ruchu turystycznego, wzrostu dochodów mieszkańców, wzrostu ilości chętnych osób do osiedlania się na wyznaczonym obszarze.

W wymiarze przestrzenno-funkcjonalnym zauważalne będą następujące zmiany: dostosowanie przestrzeni publicznych do osób niepełnosprawnych, poprawa estetyki przestrzeni, poprawa jakości istniejącej i stworzenie nowej infrastruktury kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej, poprawa bezpieczeństwa infrastruktury drogowej i komunikacyjnej.

W wymiarze technicznym rewitalizacja przyczyni się do: poprawy jakości stanu technicznego budynków użyteczności publicznej.

W wymiarze środowiskowym proces rewitalizacji wpłynie na poprawę warunków gospodarowania na gruntach rolnych i ochronę środowiska naturalnego i przyrody.

7.3. Cele rewitalizacji oraz kierunkami działań

Wypełnienie przyjętej wizji i misji jest uwarunkowane realizacją postawionych celów rewitalizacji i zaplanowanych do realizacji kierunków działań, służących eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych na etapie diagnostycznym negatywnych zjawisk, ściśle odpowiadających przyjętemu celom.

Misja – cel generalny rewitalizacji
Wyprowadzenie obszarów zdegradowanych, objętych rewitalizacją ze stanu kryzysowego poprzez zapewnienie mieszkańcom możliwości i warunków do aktywności społeczno-gospodarczej, integracji i rozwoju kulturalnego oraz poprawy jakości i warunków życia.
Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej
Kierunki działań:
1.1 Budowa i modernizacja obiektów kulturalnych
1.2 Budowa i modernizacja obiektów sportowo-rekreacyjnych
Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami
Kierunki działań:
2.1 Prowadzenie kursów i szkoleń zawodowych dla osób dorosłych
2.2 Usługi poradnictwa zawodowego: spotkania indywidualne, prelekcje, warsztaty grupowe i inne
2.3 Usługi poradnictwa psychologicznego spotkania indywidualne, prelekcje, warsztaty grupowe, inne
2.4 Organizacja staży zawodowych
Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania
Kierunki działań:
3.1 Stworzenie Gminnego Centrum Wolontariatu
3.2 Utworzenie DPS i/lub dziennego domu pobytu
3.3 Aktywizacja i integracja osób starszych i niepełnosprawnych
3.4 Zwiększenie dostępności oraz podniesienie jakości usług społecznych w sferze sportu, rekreacji i kultury, w tym likwidacja barier architektonicznych w miejscach użyteczności publicznej
Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska
Kierunki działań:
4.1 Budowa i modernizacja chodników i oświetlenia ulicznego
4.2 Termomodernizacja budynków publicznych
4.3 Modernizacja ujęć wody
Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych
Kierunki działań:
5.1 Wspomaganie grup obywatelskich w zakładaniu organizacji pozarządowych
5.2 Tworzenie systemu wsparcia dla NGO w tym doradztwo prawne i finansowe

VIII. CHARAKTERYSTYKA PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Wizja i misja Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 będą możliwe do zrealizowania dzięki realizacji szeregu projektów, które pozwolą na wyprowadzenie wyznaczonego w dokumencie obszaru rewitalizowanego ze stanu kryzysowego. Program zawiera opis kluczowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, tj. takich bez których realizacja celów programu rewitalizacji nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z sytuacji kryzysowej. W drugiej części znajduje się wykaz i opis projektów uzupełniających, których realizacja jest oczekiwana przez społeczności obszaru zdegradowanego, ale które nie są projektami priorytetowymi.

8.1. Lista planowanych podstawowych projektów/przedsięwzięć

W wyniku prac nad Programem Rewitalizacji oraz w oparciu o zasadę partycypacji społecznej oraz partnerstwa, zdefiniowano i scharakteryzowano 25 *projektów podstawowych*, czyli takich, bez których realizacja celów dokumentu nie będzie możliwa i obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wyjść z kryzysowej sytuacji. **Warto zaznaczyć, iż część projektów będzie realizowana w partnerstwie publiczno-społecznym lub w miarę możliwości indywidualnie przez działające organizacje społeczne. Główne założenia projektów przedstawiają poniższe tabele.**

Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej

Projekt nr 1

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa placu zabaw w miejscowości Budki – teren rekreacyjny dla dzieci.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/Lokalne Stowarzyszenie
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie i przygotowanie terenu pod budowę placu zabaw • montaż urządzeń zabawowych • wykonanie bezpiecznego podłoża pod urządzeniami • wykonanie ścieżek na placu zabaw

	<ul style="list-style-type: none"> • montaż ławek i koszy na śmieci • oświetlenie placu • obsadzenie terenu zielenią • wykonanie ogrodzenia placu zabaw
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Budki Podobszar II – sołectwo Budki
Szacowana wartość projektu (w zł)	150 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach, imprezach plenerowych.</p> <p>Mierniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba imprez - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Projekt nr 2

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa placu zabaw w Młyniskach
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie i przygotowanie terenu pod budowę placu zabaw • montaż urządzeń zabawowych • wykonanie bezpiecznego podłoża pod urządzeniami • wykonanie ścieżek na placu zabaw • montaż ławek i koszy na śmieci • oświetlenie placu • obsadzenie terenu zielenią • wykonanie ogrodzenia placu zabaw
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Młyniska Podobszar V – sołectwo Młyniska
Szacowana wartość projektu (w zł)	200 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w	Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach, imprezach plenerowych.

odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Mierniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba imprez - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia
---	--

Projekt nr 3

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Młyniskach z przeznaczeniem na świetlicę wiejską.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	OSP/Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wymiana dachu, • wymiana posadzek, • malowanie, • wyposażenie budynku.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Młyniska Podobszar V – sołectwo Młyniska
Szacowana wartość projektu (w zł)	100 000,00 zł
Termin realizacji	2022
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach</p> <p>Mierniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba imprez - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Projekt nr 4

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa siłowni na świeżym powietrzu w miejscowości Budki.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/Lokalne Stowarzyszenie
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie i przygotowanie terenu pod budowę siłowni • montaż urządzeń • wykonanie bezpiecznego podłoża pod urządzeniami • wykonanie ogrodzenia

Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Budki Podobszar II – sołectwo Budki
Szacowana wartość projektu (w zł)	200 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych • Poprawa stanu zdrowia mieszkańców
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach Mierniki: - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Projekt nr 5

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Modernizacja plebanii z przeznaczeniem na Centrum spotkań religijno – społeczno – kulturalnych.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rudnie.
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wymiana dachu, • odgrzybienie budynku ścian wewnętrznych i zewnętrznych, • remont i adaptacja pomieszczeń do w/w celów. • wymiana instalacji wewnętrznych: elektrycznych i wodnokanalizacyjnych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Rudno Podobszar VII – sołectwo Rudno
Szacowana wartość projektu (w zł)	500 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach Mierniki: - liczba imprez - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Projekt nr 6

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Rudnie z przeznaczeniem na Wiejski Dom Kultury.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	OSP/Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wymiana dachu, • wymiana posadzek, • malowanie, • wyposażenie budynku • zagospodarowanie placu wokół budynku.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Rudno Podobszar VII – sołectwo Rudno
Szacowana wartość projektu (w zł)	350 000,00 zł
Termin realizacji	2019-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach Mierniki: - liczba imprez - liczba projektów - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Projekt nr 7

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Modernizacja starej szkoły we wsi Gawłówka z przeznaczeniem na budowę świetlicy wiejskiej.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wymiana dachu, • ocieplenie budynku, • malowanie, • wymiana posadzek.

Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Gawłówka Podobszar IV – sołectwo Gawłówka
Szacowana wartość projektu (w zł)	100 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach Mierniki: - liczba imprez - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Projekt nr 8

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa ścieżki rowerowej Drewnik – Węgielce.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/Lokalne Stowarzyszenie
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie projektu, • przygotowanie podłoża • utwardzenie nawierzchni • usytuowanie znaków pionowych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Węgielce Podobszar I – sołectwo Węgielce
Szacowana wartość projektu (w zł)	200 000,00 zł
Termin realizacji	2018-2019
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych • Poprawa atrakcyjności turystycznej • Poprawa jakości życia mieszkańców.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych Mierniki: - liczba korzystających - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów

Projekt nr 9

Dane dotyczące projektu	Opis
-------------------------	------

Nazwa projektu	Budowa placu zabaw we wsi Węgielce.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/Lokalne Stowarzyszenie
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie i przygotowanie terenu pod budowę placu zabaw • montaż urządzeń zabawowych • wykonanie bezpiecznego podłoża pod urządzeniami • wykonanie ścieżek na placu zabaw • montaż ławek i koszy na śmieci • oświetlenie placu • obsadzenie terenu zielenią • wykonanie ogrodzenia placu zabaw
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Węgielce Podobszar I – sołectwo Węgielce
Szacowana wartość projektu (w zł)	60 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2018
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych • Zapewnienie atrakcji dzieciom • Umożliwienie spędzania wolnego czasu
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach, imprezach plenerowych.</p> <p>Mierniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba imprez - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Projekt nr 10

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa świetlicy wiejskiej w Węgielcach.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/OSP
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wymiana dachu, • ocieplenie budynku, • malowanie, • wymiana posadzek

	<ul style="list-style-type: none"> • wyposażenie kuchni
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Węgielce Podobszar I – sołectwo Węgielce
Szacowana wartość projektu (w zł)	500 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2021
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach</p> <p>Mierniki:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba imprez - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami

Projekt nr 11

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Modernizacja Szkoły Podstawowej w Katarzynie z przeznaczeniem na mieszkania socjalne.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wymiana dachu, • przebudowa całego wnętrza budynku, • ocieplenie budynku, • wymiana drzwi, • wymiana podłóg • wyposażenie obiektu
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Katarzyn I Podobszar VI – sołectwo Katarzyn I
Szacowana wartość projektu (w zł)	300 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie społeczne osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa jakości i zwiększenie dostępności do usług publicznych

Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, Mierniki: - liczba mieszkań socjalnych - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów
--	---

Projekt nr 12

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Utworzenie Klubu Integracji Społecznej (KIS)
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Lokalne Stowarzyszenie/Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksowe ocieplenie budynku, • Wymiana pokrycia dachowego, • Modernizacja ogrzewania, • Wymiana otworów okiennych i drzwiowych, • Malowanie, • Wyposażenie, • Zagospodarowanie terenu wokół budynku (wymiana ogrodzenia, częściowe utwardzenie placu, odwodnienie budynku, zieleni).
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Katarzyn I Podobszar VI – sołectwo Katarzyn I
Szacowana wartość projektu (w zł)	200 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie społeczne osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa jakości i zwiększenie dostępności do usług publicznych • Integracja osób o podobnych trudnościach i problemach życiowych. • Podejmowanie wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie aktywizacji zawodowej, w tym zmierzających do tworzenia własnych miejsc pracy.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba członków Klubu Mierniki: - liczba zrealizowanych przedsięwzięć i inicjatyw

Projekt nr 13

Dane dotyczące	Opis
----------------	------

projektu	
Nazwa projektu	Ekonomia społeczna w Katarzynie - utworzenie spółdzielni socjalnej.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Lokalne Stowarzyszenie/Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • Kompleksowe ocieplenie budynku, • Wymiana pokrycia dachowego, • Modernizacja ogrzewania, • Wymiana otworów okiennych i drzwiowych, • Malowanie, • Wyposażenie, • Zagospodarowanie terenu wokół budynku (wymiana ogrodzenia, częściowe utwardzenie placu, odwodnienie budynku, zieleni).
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Katarzyn I Podobszar VI – sołectwo Katarzyn I
Szacowana wartość projektu (w zł)	300 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie społeczne osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Rozwój mikro i małej przedsiębiorczości
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba członków spółdzielni, wartość dochodów Mierniki: - liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwie społecznym. - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów

Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania

Projekt nr 14

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Utworzenie Dziennego Domu Pobytu Seniora w Gawłówce
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej/Lokalne Stowarzyszenie
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wyznaczenie i przygotowanie terenu pod budowę • Budowa obiektu • Wyposażenie obiektu

Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Gawłówka Podobszar IV-sołectwo Gawłówka
Szacowana wartość projektu (w zł)	350 000,00 zł
Termin realizacji	2020-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie społeczne osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej • Poprawa jakości i zwiększenie dostępności do usług publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, liczba osób biorących udział w spotkaniach, zajęciach, imprezach Mierniki: - liczba odwiedzin - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska

Projekt nr 15

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa chodnika i ścieżki rowerowej przez wieś Katarzyn I.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie projektu, • ułożenie obrzeży, krawężników, kostki, • usytuowanie znaków pionowych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Katarzyn I Podobszar VI – sołectwo Katarzyn I
Szacowana wartość projektu (w zł)	20 000,00 zł
Termin realizacji	2018-2019
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych Mierniki: - liczba korzystających - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów

Projekt nr 16

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa chodnika przez wieś Katarzyn I i budowa ścieżki rowerowej od wsi Katarzyn do Mejznerzyna.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie projektu, • ułożenie obrzeży, • krawężników, • kostki, • usytuowanie znaków pionowych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Katarzyn I Podobszar VI – sołectwo Katarzyn I
Szacowana wartość projektu (w zł)	30 000,00 zł
Termin realizacji	2018-2019
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych Mierniki: - liczba korzystających - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów

Projekt nr 17

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Gawłówka
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	Podwieszenie oświetlenia drogowego na istniejących słupach linii niskiego napięcia na odcinku: <ul style="list-style-type: none"> • od stacji transformatorowej Gawłówka 2 do istniejącego słupa nr 5, • od stacji transformatorowej Gawłówka 2 do istniejącego słupa nr 15,

	<ul style="list-style-type: none"> • zawieszenie przewodu oświetleniowego, • zawieszenie opraw oświetleniowych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Gawłówka Podobszar IV – sołectwo Gawłówka
Szacowana wartość projektu (w zł)	41304,00 zł
Termin realizacji	2018
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa stanu infrastruktury technicznej i drogowej • Polepszenie jakości życia mieszkańców.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych Mierniki: - liczba korzystających - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów.

Projekt nr 18

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Młyniska – Rawa.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	Podwieszenie oświetlenia drogowego w miejscowości Młyniska na istniejącej napowietrznej linii energetycznej niskiego napięcia (na odcinku od słupa 50 do słupa 56): <ul style="list-style-type: none"> • wytyczenie geodezyjne linii kablowej nn, • wykonanie wykopów, • ułożenie kabla nn wraz z inwentaryzacją geodezyjną powykonawczą, • wymiana istniejącego słupa nn na wirowany, • zawieszenie przewodu oświetleniowego, • zawieszenie opraw oświetleniowych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Młyniska Podobszar V – sołectwo Młyniska
Szacowana wartość projektu (w zł)	28 560, 52 zł
Termin realizacji	2018
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa stanu infrastruktury technicznej i drogowej • Polepszenie jakości życia mieszkańców.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych Mierniki: - liczba korzystających

odniesieniu do celów rewitalizacji	- powierzchnia zrewitalizowanych obiektów.
------------------------------------	--

Projekt nr 19

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Modernizacja infrastruktury we wsi Młyniska - oczyszczenie rowów melioracyjnych.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • odmulenie rowów, • udrożnienie odpływów, • osuszenie łąk.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Młyniska Podobszar V – sołectwo Młyniska
Szacowana wartość projektu (w zł)	80000 zł
Termin realizacji	2019-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Ograniczenie tzw. niskiej emisji i poprawa jakości środowiska naturalnego • Poprawa stanu infrastruktury technicznej • Polepszenie jakości życia mieszkańców.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba gospodarstw rolnych, w których poprawiły się warunki gospodarowania Mierniki: - długość zmeliorowanych instalacji - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów.

Projekt nr 20

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Podlodówek.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie wykopów, • ułożenie kabla, • wymiana słupów, • zawieszenie przewodów oświetleniowych, • zawieszenie opraw oświetleniowych.

Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Podlodówek Podobszar III- sołectwo Podlodówek
Szacowana wartość projektu (w zł)	60000,00 zł
Termin realizacji	2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa stanu infrastruktury technicznej i drogowej • Polepszenie jakości życia mieszkańców.
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych Mierniki: - liczba punktów oświetlenia - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów.

Projekt nr 21

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa chodników wzdłuż pasa 809 drogi wojewódzkiej w Rudnie.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie projektu, • ułożenie obrzeży, • krawężników, • kostki, • usytuowanie znaków pionowych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Rudno Podobszar VII- sołectwo Rudno
Szacowana wartość projektu (w zł)	300 000,00 zł
Termin realizacji	2018-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych Mierniki: - długość wybudowanych chodników - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów

Projekt nr 22

Dane dotyczące projektu	Opis
-------------------------	------

Nazwa projektu	Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia w Rudnie.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • ocieplenie budynku, • wymiana dachu, • wymiana posadzek, • wymiana okien i drzwi, • malowanie.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Rudno Podobszar VII – sołectwo Rudno
Szacowana wartość projektu (w zł)	300 000,00 zł
Termin realizacji	2019-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa ochrony zdrowia mieszkańców • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych • Poprawa efektywności energetycznej budynku
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających Mierniki: - liczba pacjentów - ilość zaoszczędzonej energii - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów

Projekt nr 23

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Budowa chodnika wzdłuż drogi powiatowej nr 1507L Rudno - Rawa.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • wykonanie projektu, • ułożenie obrzeży, • krawężników, • kostki, • usytuowanie znaków pionowych.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Rudno Podobszar VII- sołectwo Rudno
Szacowana wartość projektu (w zł)	300 000,00 zł
Termin realizacji	2019-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa bezpieczeństwa publicznego • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych
Sposób oceny i	Liczba osób korzystających, ilość wypadków komunikacyjnych

zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Mierniki: - długość wybudowanych chodników - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów
--	--

Projekt nr 24

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Przebudowa stacji wodociągowej w Rudnie.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> wymiana obudowy i uzbrojenia studni S1, remont budynku stacji z montażem nowego wyposażenia technicznego, malowanie obudowy zbiorników wody pitnej, wykonanie przewodów technologicznych, wodociągowych i kanalizacyjnych, wykonanie linii energetycznych i sterowniczych, remont i rozbudowa drogi i placów, wykonanie ogrodzenia i nasadzenia zieleni.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Rudno Podobszar VII- sołectwo Rudno
Szacowana wartość projektu (w zł)	800 000,00 zł
Termin realizacji	2018-2019
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> Poprawa jakości wody pitnej Poprawa jakości życia mieszkańców Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznej
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających ze stacji Mierniki: - parametry wody pitnej - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów.

Projekt nr 25

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Rudnie.
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> ocieplenie ścian zewnętrznych budynku, ocieplenie stropodachu pełnego, ocieplenie stropodachu wentylowanego (nad szatnią),

	<ul style="list-style-type: none"> • ocielenie daszków, • wymiana instalacji odgromowej, • wymiana drabiny wyłazowej i dachowej.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Rudno Podobszar VII – sołectwo Rudno
Szacowana wartość projektu (w zł)	475054,83 zł
Termin realizacji	2018-2019
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa jakości nauczania • Poprawa estetyki i funkcjonalności przestrzeni publicznych • Poprawa efektywności energetycznej budynku
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób korzystających Mierniki: - ilość zaoszczędzonej energii - powierzchnia zrewitalizowanych obiektów

Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych

Projekt nr 26

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Razem możemy lepiej i więcej
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej/Lokalne Stowarzyszenie
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> • organizacja spotkań, konferencji; • współpraca organizacji pozarządowych i wszystkich podmiotów na terenie gminy dla dobra wspólnoty; • wspólne diagnozowanie potrzeb i wyznaczanie celów rozwoju • stworzenie wspólnego kalendarza imprez lokalnych • utworzenie wolontariatu • wspomaganie grup obywatelskich w zakładaniu organizacji pozarządowych
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Węgielce Podobszar I-sołectwo Węgielce
Szacowana wartość projektu (w zł)	100 000,00 zł
Termin realizacji	2019-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Włączenie społeczne osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją • Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej

Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba osób uczestniczących, liczba osób biorących udział w spotkaniach, zajęciach, imprezach, liczba wolontariuszy Mierniki: - liczba spotkań, konferencji - liczba stworzonych organizacji pozarządowych - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia
--	--

Projekt nr 27

Dane dotyczące projektu	Opis
Nazwa projektu	Szkoła dla rodziców
Typ projektu	Społeczny, infrastrukturalny, inwestycyjny
Podmiot/ podmioty realizujące projekt	Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej/Lokalne Stowarzyszenie
Zakres realizowanych zadań	<ul style="list-style-type: none"> wymiana pokrycia dachowego, wymiana otworów okiennych i drzwiowych, ocieplenie budynku, kompleksowy remont wewnętrzny zakup wyposażenia.
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia danego projektu)	Węgielce Podobszar I - sołectwo Węgielce
Szacowana wartość projektu (w zł)	200 000,00 zł
Termin realizacji	2017-2023
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> Włączenie społeczne osób wykluczonych i/lub zagrożonych marginalizacją Zwiększenie integracji mieszkańców i pobudzenie ich aktywności lokalnej Poprawa jakości i zwiększenie dostępności do usług publicznych Podnoszenie kompetencji rodzicielskich, wspieranie rodziców w radzeniu sobie w codziennych kontaktach z dziećmi i młodzieżą, nauka umiejętności porozumiewania się, nauka dialogu i kształtowanie więzi opartych na wzajemnym szacunku;
Sposób oceny i zmierzenia rezultatów w odniesieniu do celów rewitalizacji	Liczba członków szkoły, liczba osób biorących udział w spotkaniach, zajęciach, imprezach, zmniejszenie liczby patologii społecznych Mierniki: - liczba zorganizowanych spotkań, projektów i inicjatyw - liczba zakupionych środków trwałych i wyposażenia

8.2. Podsumowanie zbiorcze projektów rewitalizacyjnych

Poniżej zamieszczono zbiorcze zestawienie planowanych projektów rewitalizacyjnych ze wskazaniem ich ważności dla osiągnięcia celów rewitalizacji.

Cel/projekt	Projekt kluczowy/uzupełniający
Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej	
1. Budowa placu zabaw w miejscowości Budki – teren rekreacyjny dla dzieci.	Uzupełniający
2. Budowa placu zabaw w Młyniskach	Uzupełniający
3. Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Młyniskach z przeznaczeniem na świetlicę wiejską.	Kluczowy
4. Budowa siłowni na świeżym powietrzu w miejscowości Budki.	Uzupełniający
5. Modernizacja plebanii z przeznaczeniem na Centrum spotkań religijno-społeczno-kulturalnych.	Kluczowy
6. Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Rudnie z przeznaczeniem na świetlicę wiejską.	Kluczowy
7. Modernizacja starej szkoły we wsi Gawłówka z przeznaczeniem na budowę świetlicy wiejskiej.	Kluczowy
8. Budowa ścieżki rowerowej Drewnik – Węgielce.	Kluczowy
9. Budowa placu zabaw we wsi Węgielce.	Kluczowy
10. Budowa świetlicy wiejskiej w Węgielcach.	Kluczowy
Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami	
1. Modernizacja Szkoły Podstawowej w Katarzynie z przeznaczeniem na mieszkania socjalne.	Kluczowy
2. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej (KIS)	Uzupełniający
3. Ekonomia społeczna w Katarzynie - utworzenie spółdzielni socjalnej.	Kluczowy
Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania	
1. Utworzenie Dziennego Domu Pobytu Seniora w Gawłówce	Kluczowy
Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska	
1. Budowa chodnika i ścieżki rowerowej przez wieś Katarzyn I.	Kluczowy
2. Budowa chodnika przez wieś Katarzyn I i budowa ścieżki rowerowej od wsi Katarzyn do Mejznerzyna.	Kluczowy
3. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Gawłówka	Uzupełniający
4. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Młyniska – Rawa.	Uzupełniający
5. Modernizacja infrastruktury we wsi Młyniska – oczyszczenie rowów melioracyjnych.	Kluczowy
6. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Podlodówek.	Uzupełniający
7. Budowa chodników wzdłuż pasa 809 drogi wojewódzkiej w Rudnie.	Kluczowy
8. Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia w Rudnie.	Kluczowy
9. Budowa chodnika wzdłuż drogi powiatowej nr 1507L Rudno – Rawa.	Kluczowy
10. Przebudowa stacji wodociągowej w Rudnie.	Uzupełniający
11. Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Rudnie.	Kluczowy
Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych	

1. Razem możemy lepiej i więcej	Kluczowy
2. Szkoła dla rodziców	Kluczowy

8.3. Wpływ projektów na aspekty problemowe

Projekty	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera przestrzenno-funkcjonalna/techniczna/środowiskowa
1. Budowa placu zabaw w miejscowości Budki – teren rekreacyjny dla dzieci.	+	+	+
2. Budowa placu zabaw w Młyniskach	+	+	+
3. Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Młyniskach z przeznaczeniem na świetlicę wiejską.	+	+	+
4. Budowa siłowni na świeżym powietrzu w miejscowości Budki.	+	+	+
5. Modernizacja plebanii z przeznaczeniem na Centrum spotkań religijno-społeczno-kulturalnych.	+	+	+
6. Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Rudnie z przeznaczeniem na świetlicę wiejską.	+	+	+
7. Modernizacja starej szkoły we wsi Gawłówka z przeznaczeniem na budowę świetlicy wiejskiej.	+	+	+
8. Budowa ścieżki rowerowej Drewnik – Węgielce.	+	+	+
9. Budowa placu zabaw we wsi Węgielce.	+	+	+
10. Budowa świetlicy wiejskiej w Węgielcach.	+	+	+
11. Modernizacja Szkoły Podstawowej w Katarzynie z przeznaczeniem na mieszkania socjalne.	+	+	+
12. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej (KIS)	+	+	+
13. Ekonomia społeczna w Katarzynie - utworzenie spółdzielni socjalnej.	+	+	+
14. Utworzenie Dziennego Domu Pobytu Seniora w Gawłówce	+	+	+
15. Budowa chodnika i ścieżki rowerowej przez wieś Katarzyn I.	+	+	+
16. Budowa chodnika przez wieś Katarzyn I i budowa ścieżki rowerowej od wsi Katarzyn do Mejznerzyna.	+	+	+
17. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Gawłówka	+	+	+
18. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Młyniska – Rawa.	+	+	+
19. Modernizacja infrastruktury we wsi	+	+	+

Młyniska – oczyszczenie rowów melioracyjnych.			
20. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Podlodówek.	+	+	+
21. Budowa chodników wzdłuż pasa 809 drogi wojewódzkiej w Rudnie.	+	+	+
22. Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia w Rudnie.	+	+	+
23. Budowa chodnika wzdłuż drogi powiatowej nr 1507L Rudno – Rawa.	+	+	+
24. Przebudowa stacji wodociągowej w Rudnie.	+	+	+
25. Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Rudnie.	+	+	+
26. Razem możemy lepiej i więcej	+	+	+
27. Szkoła dla rodziców	+	+	+

IX. MECHANIZMY ZAPEWNIENIA KOMPLEMENTARNOŚCI MIĘDZY POSZCZEGÓLNYMI PROJEKTAMI/ PRZEDSIĘWZIĘCIAMI REWITALIZACYJNYMI ORAZ POMIĘDZY DZIAŁANAMI RÓŻNYCH PODMIOTÓW I FUNDUSZY NA OBSZARZE GMINY

Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017 -2023 w sposób kompleksowy i komplementarny stwarza instrumenty do rozwiązania podstawowych problemów rewitalizowanego obszaru gminy.

Wymogiem koniecznym dla wspierania projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest konieczność zapewnienia ich komplementarności w szerokim spektrum funkcjonowania. Komplementarność może mieć charakter:

- przestrzenny,
- problemowy,
- proceduralno-instytucjonalny,
- międzyokresowy,
- finansowy.

Komplementarność przestrzenna oznacza zastosowanie przy określaniu projektów rewitalizacyjnych kryterium ciągłości przestrzeni i relacji przestrzennych łączących obszary rewitalizacji z pozostałymi częściami gminy. Gmina traktowana jest jako całościowa przestrzeń, bez punktowego nacechowania projektów. Efekty osiągnięte mogą również wpływać na otaczającą je przestrzeń i tam przynosić pośrednie rezultaty rewitalizacji. Mechanizm odpowiedzialny za komplementarność przestrzenną rewitalizacji powinien opierać się na monitorowaniu zmian zagospodarowania przestrzennego Gminy Michów w skali całego obszaru gminy, nie tylko obszaru zdegradowanego.

Komplementarność problemową charakteryzuje uwzględnienie w projektach rewitalizacyjnych wszystkich trzech wymiarów Programu Rewitalizacji. Projekty powinny wpływać na aspekt przestrzenny, społeczny i gospodarczy. W Programie Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 określono 25 projektów rewitalizacyjnych, których cechy i spodziewane efekty korelują z wyżej wymienionymi aspektami. Komplementość problemowa zapewnia zwiększoną efektywność procesu oraz zyskanie dodatkowej wartości niż suma rozwiązanych problemów. Dla zapewnienia komplementarności należy:

- wyznaczyć wskaźniki, które określać będą efekty końcowe projektów rewitalizacyjnych (Rozdział: System monitoringu i oceny Programu Rewitalizacji);
- skorelować działania rewitalizacyjne z innymi działaniami podejmowanymi w ramach planowania strategicznego w Gminie – w ramach pozostałych dokumentów dotyczących rozwoju obszaru: Plan Odnowy Miejscowości, Strategia Rozwoju itp. Analogicznie władze Gminy powinny rozpatrywać inne dziedziny z uwzględnieniem Programu Rewitalizacji i możliwie wspierać określone w nim działania.

Komplementarność proceduralno-instytucjonalna dotyczy aspektu zarządzania procesem rewitalizacji, którego powodzenie w znacznej mierze uzależnione jest od wykreowania odpowiedniego systemu zarządzania rewitalizacją (Rozdział: System wdrażania (realizacji) Programu Rewitalizacji). System ten określa m.in. sposób podejmowania decyzji, czy podmioty biorące udział w procesie rewitalizacyjnym.

Komplementarność źródeł finansowania, w kontekście polityki spójności 2014-2020, oznacza, że finansowanie projektów rewitalizacyjnych, wynikających z planu rewitalizacji opiera się na uzupełnianiu się i łączeniu wsparcia ze środków EFRR, EFS i FS z wykluczeniem ryzyka wystąpienia podwójnego dofinansowania.

Projekty rewitalizacyjne mogą zostać sfinansowane ze zróżnicowanych źródeł, takich jak Europejski Fundusz Społeczny oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego.

Mechanizm zapewnienia komplementarności źródeł finansowania opierać się będzie na silnej koordynacji i synergii projektów rewitalizacyjnych ze środkami polityk i instrumentów zarówno programów operacyjnych, jak i krajowych.

Jednym z celów podejmowania działań długookresowych jest osiągnięcie efektów trudnych, złożonych i wymagających wieloletniej perspektywy. Zbiorem takich celów są wszelkie cele związane z działaniami polityk publicznych, które ze swej natury są niezwykle złożone, wymagające wiele czasu i wspomnianej wieloletniej, a często wielopokoleniowej perspektywy czasu. Jednym z kluczowych zjawisk problemowych na terenie gminy Michów i podobszarze zdegradowanym jest bezrobocie. Rozległość skutków i powiązań tego problemu z innymi zjawiskami życia społecznego, gospodarczego i rodzinnego powoduje, że walkę z tego typu zjawiskiem należy podejmować w równie rozległy, złożony i komplementarny sposób dodając do tego

działania na wszystkich szczeblach w zakresie gospodarki, edukacji i kapitału społecznego. Działania zmierzające do ograniczenia negatywnych skutków bezrobocia nie mogą występować samodzielnie nie obejmując jego przyczyn. Z jednej strony skuteczne działania muszą być prowadzone na skalę globalną i krajową w zakresie stymulowania gospodarki, zapewnienia stabilności administracyjnej i prawnej, czy obniżenia kosztów pracy co sumarycznie wpływa na niwelowanie samych przyczyn pogłębiania się bezrobocia. Z drugiej strony muszą temu towarzyszyć działania na niższych szczeblach, np. przeciwdziałające powstawaniu bezrobocia strukturalnego, pobudzające lokalną gospodarkę oraz aktywizujące samych bezrobotnych. Żadne z tych działań prowadzone samodzielnie w sposób nieskoordynowany nie przyniesie po zsumowaniu efektu możliwego do osiągnięcia tylko w skoordynowany sposób, gdy poszczególne działania wspierają się nawzajem będąc komplementarnymi, uzupełniając się i wzmacniając.

X. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE PROJEKTÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

10. 1. Źródła finansowania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023

Analiza sytuacji finansowej Gminy Michów, przedstawia możliwości finansowe Gminy w celu finansowania lub współfinansowania określonych działań inwestycyjnych na obszarach objętych rewitalizacją. Pozostałymi źródłami finansowania, oprócz środków pochodzących z budżetu Gminy mogą być:

- fundusze Unii Europejskiej,
- środki z budżetu państwa,
  - środki prywatne,
- fundusze zwrotne (kredyty, pożyczki),
- partnerstwo publiczno-prywatne.

Podstawowym źródłem finansowania projektów zaplanowanych do zrealizowania w ramach *Programu Rewitalizacji* będzie Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Realizacja projektów będzie możliwa, poprzez zapewnienie komplementarności i skoordynowania projektów z przedsięwzięciami realizowanymi w ramach EFS i EFRR.

- **Finansowanie projektów rewitalizacyjnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020**
  - Działanie 5.3 Efektywność energetyczna sektora mieszkaniowego w ramach Priorytetu inwestycyjnego 4c: Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym
  - Oś Priorytetowa 6: Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

- Działanie 6.2: Mała retencja oraz Działanie 6.4 Gospodarka wodno – ściekowa. W tej osi działania rewitalizacyjne zostały podporządkowane wdrażaniu Priorytetu Inwestycyjnego 5b. Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami, a także Priorytetu Inwestycyjnego 6b Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.
- Oś Priorytetowa 7: Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego
  - Działanie 7.1 Dziedzictwo kulturowe i naturalne. W tej osi działania rewitalizacyjne zostały podporządkowane wdrażaniu Priorytetu Inwestycyjnego 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.
- Oś priorytetowa 9: Rynek pracy w ramach Priorytetów inwestycyjnych: 8i: Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników; 8iii: Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw
- Oś Priorytetowa 12: Edukacja, kwalifikacje i kompetencje
  - Działanie 12.1. Edukacja przedszkolna. W tej osi działania rewitalizacyjne zostały podporządkowane wdrażaniu Priorytetu Inwestycyjnego 10i Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia oraz Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzenie nabytych kompetencji.
- Oś Priorytetowa: 13 Infrastruktura społeczna
  - Działanie 13.2. Infrastruktura usług społecznych W przypadku osi działania rewitalizacyjne zostały podporządkowane wdrażaniu

priorytetu inwestycyjnego 9a: Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych.

- Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich. W przypadku osi działania rewitalizacyjne zostały podporządkowane wdrażaniu priorytetu inwestycyjnego 9b: Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich. Działania infrastrukturalne obejmowały będą w szczególności:
- Działanie 13.5 Infrastruktura przedszkolna.

- **Finansowanie projektów rewitalizacyjnych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na Lata 2014 - 2020**

- Oś Priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki . W przypadku tej osi działania rewitalizacyjne mogą być wdrażane w ramach:
  - Priorytetu: 4.3. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym.
- Oś priorytetowa II. Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu.
  - Priorytet inwestycyjny r 5.ii Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami
  - Priorytet inwestycyjny 6.iii. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „natura 2000” i zieloną infrastrukturę.

- **Finansowanie projektów rewitalizacyjnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na Lata 2014 - 2020**

- Działanie M07 Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art.20) (podstawowym celem działania jest poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej i życia mieszkańców obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury wiejskiej, a także odnowę wsi).
  - Poddziałanie 3: Inwestycje w tworzenie, ulepszanie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury

- Działanie M19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER.

- **Finansowanie projektów rewitalizacyjnych w ramach Rządowego Programu na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014 - 2020.**

10.2 Plan rzeczowo-finansowy projektów rewitalizacyjnych w latach 2017-2023

Nazwa celu strategicznego/projektu	Instytucja/jednostka organizacyjna odpowiedzialna za wdrażanie	Okres realizacji	Szacunkowe koszty ogółem (PLN)	Źródła finansowania
Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury kulturalnej, edukacyjnej oraz rekreacyjnej				
1. Budowa placu zabaw w miejscowości Budki – teren rekreacyjny dla dzieci.	Gmina Michów	2020-2023	150000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
2. Budowa placu zabaw w Młyniskach	Gmina Michów	2020-2023	200000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
3. Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Młyniskach z przeznaczeniem na świetlicę wiejską.	Gmina Michów	2022	100000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
4. Budowa siłowni na świeżym powietrzu w miejscowości Budki	Gmina Michów	2020-2023	200000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
5. Modernizacja plebanii z przeznaczeniem na Centrum spotkań religijno – społeczno – kulturalnych.	Parafia pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Rudnie.	2020-2023	500000	Środki Parafii, środki zewnętrzne

Nazwa celu strategicznego/projektu	Instytucja/jednostka organizacyjna odpowiedzialna za wdrażanie	Okres realizacji	Szacunkowe koszty ogółem (PLN)	Źródła finansowania
6. Modernizacja strażnicy Ochotniczej Straży Pożarnej w Rudnie z przeznaczeniem na Wiejski Dom Kultury.	OSP/Gmina Michów	2019-2023	350000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
7. Modernizacja starej szkoły we wsi Gawłówka z przeznaczeniem na budowę świetlicy wiejskiej.	Lokalne Stowarzyszenie /Gmina Michów	2020-2023	100000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
8. Budowa ścieżki rowerowej Drewnik – Węgielce.	Lokalne Stowarzyszenie /Gmina Michów	2018-2019	200000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
9. Budowa placu zabaw we wsi Węgielce.	Lokalne Stowarzyszenie /Gmina Michów	2017-2018	60000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
10. Budowa świetlicy wiejskiej w Węgielcach.	OSP/Gmina Michów	2020-2021	500000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami				
11. Modernizacja Szkoły Podstawowej w Katarzynie z przeznaczeniem na mieszkania socjalne.	Gmina Michów	2020-2023	300000	Budżet gminy, środki zewnętrzne

Nazwa celu strategicznego/projektu	Instytucja/jednostka organizacyjna odpowiedzialna za wdrażanie	Okres realizacji	Szacunkowe koszty ogółem (PLN)	Źródła finansowania
12. Utworzenie Klubu Integracji Społecznej (KIS)	Lokalne Stowarzyszenie /Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej	2017-2023	200000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
13. Ekonomia społeczna w Katarzynie - utworzenie spółdzielni socjalnej.	Lokalne Stowarzyszenie /Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej	2020-2023	300000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania				
14. Utworzenie Dziennego Domu Pobytu Seniora w Gawłówce	Lokalne Stowarzyszenie /Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej	2020-2023	350000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska				
15. Budowa chodnika i ścieżki rowerowej przez wieś Katarzyn I.	Gmina Michów	2018-2019	20000	Budżet gminy, środki zewnętrzne

Nazwa celu strategicznego/projektu	Instytucja/jednostka organizacyjna odpowiedzialna za wdrażanie	Okres realizacji	Szacunkowe koszty ogółem (PLN)	Źródła finansowania
16. Budowa chodnika przez wieś Katarzyn I i budowa ścieżki rowerowej od wsi Katarzyn do Mejnierzyna.	Gmina Michów	2018-2019	30000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
17. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Gawłówka	Gmina Michów	2018	41304	Budżet gminy, środki zewnętrzne
18. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Młyniska – Rawa.	Gmina Michów	2018	28 560, 52	Budżet gminy, środki zewnętrzne
19. Modernizacja infrastruktury we wsi Młyniska – oczyszczenie rowów melioracyjnych.	Gmina Michów	2019-2023	80000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
20. Rozbudowa oświetlenia ulicznego we wsi Podlodówek.	Gmina Michów	2023	60000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
21. Budowa chodników wzdłuż pasa 809 drogi wojewódzkiej w Rudnie.	Gmina Michów	2018-2023	300000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
22. Termomodernizacja budynku Ośrodka Zdrowia w Rudnie	Gmina Michów	2019-2023	300000	Budżet gminy, środki zewnętrzne

Nazwa celu strategicznego/projektu	Instytucja/jednostka organizacyjna odpowiedzialna za wdrażanie	Okres realizacji	Szacunkowe koszty ogółem (PLN)	Źródła finansowania
23. Budowa chodnika wzdłuż drogi powiatowej nr 1507L Rudno – Rawa.	Gmina Michów	2019-2023	300000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
24. Przebudowa stacji wodociągowej w Rudnie.	Gmina Michów	2018-2019	800000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
25. Termomodernizacja budynku Zespołu Szkół w Rudnie.	Gmina Michów	2018-2019	475054,83	Budżet gminy, środki zewnętrzne
Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych				
26. Razem możemy lepiej i więcej	Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej/Lokalne Stowarzyszenie	2019-2023	100000	Budżet gminy, środki zewnętrzne
27. Szkoła dla rodziców	Gmina Michów/Ośrodek Pomocy Społecznej/Lokalne Stowarzyszenie	2017-2023	200000	Budżet gminy, środki zewnętrzne

XI. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W PROCESIE OPRACOWANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

Koncepcja procesu tworzenia Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 opiera się przede wszystkim o partycypacyjny jego charakter. Celem głównym tego procesu jest z jednej strony efektywne dokonanie diagnozy oraz zidentyfikowanie czynników i zjawisk kryzysowych gminy, z drugiej zaś sformułowanie realnych, adekwatnych do potrzeb i wykonalnych celów strategicznych. Osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez włączenie przedstawicieli lokalnych środowisk w proces tworzenia Programu Rewitalizacji na każdym jego etapie.

Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 został wypracowany przez samorząd gminny i poddany dyskusji w oparciu o diagnozę lokalnych problemów: społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych, środowiskowych.

Przygotowanie oraz wdrażanie procesem rewitalizacji w Gminie Michów opiera się na zasadach partnerstwa i partycypacji. Partycypacja społeczna wpisana została w proces rewitalizacji, na każdym jego etapie: diagnozy, programowania, wdrażania i monitorowania. Zaplanowana i odbyta współpraca z różnymi grupami interesariuszy, w szczególności ze społecznością obszarów rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, takimi jak: przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe pozwoliła na wyznaczenie liderów społecznych z różnych środowisk, określenie obszarów problemowych, zdiagnozowanie potrzeb rewitalizacyjnych w gminie, wypracowanie społecznej akceptacji podejmowanych działań rewitalizacyjnych, pozyskanie, ze źródeł publicznych i prywatnych, środków na działania rewitalizacyjne, systematyczne i ciągłe monitorowanie postępów realizacji Programu Rewitalizacji oraz jego aktualizację.

Przygotowanie Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023, jego wdrażanie i monitorowanie opierają się na współpracy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym przede wszystkim ze:

- społecznością obszaru zdegradowanego,
- użytkownikami obszaru zdegradowanego,
- lokalnymi przedsiębiorcami,
- organizacjami pozarządowymi.

Interesariusze to instytucje, osoby lub grupy osób, które znajdują się w strefie bezpośredniego lub pośredniego oddziaływania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 oraz instytucje i osoby, które mogą mieć wpływ (pozytywny lub negatywny) na realizację Programu i jego rezultaty. Interesariuszami Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 są:

- przedstawiciele lokalnych społeczności
- organizacje pozarządowe
- przedsiębiorcy

- władze lokalne
- przedstawiciele instytucji publicznych
- przedstawiciele Kościoła
- turyści
- potencjalni inwestorzy

Efektem włączenia wszystkich grup interesariuszy w proces rewitalizacji gminy Michów oraz zastosowania przy tym różnorodnych technik partycypacyjnych było stworzenie kompleksowej koncepcji rewitalizacji gminy oraz osiągnięcia zakładanych celów i misji.

Przeprowadzone działania partycypacyjne

W trakcie procesu przygotowania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017 - 2023 przeprowadzono następujące działania partycypacyjne:

I.p.	Nazwa działania	Termin	Opis
1.	Badanie ankietowe	23 czerwca – 5 lipca 2017 roku	Badanie ankietowe pozwoliło na zebranie ogólnych informacji od mieszkańców gminy o problemach i celach społeczno-gospodarczych. W ramach badania wpłynęło 276 ankiet. Raport z badania ankietowego został opublikowany na stronie internetowej Urzędu Gminy.
2.	Spotkanie – informacyjno-konsultacyjne	5 lipca 2017 roku	W dniu 5 lipca 2017 roku odbyło się spotkanie informacyjno-konsultacyjne z przedstawicielami Rady Gminy Michów oraz sołtysami poszczególnych sołectw. Na spotkaniu omówiono proces opracowania programu rewitalizacji, kwestie organizacyjne i poszczególne działania. Zaprezentowano także wyniki przeprowadzonego badania ankietowego. Odbyła się dyskusja i zebrano uwagi i propozycje od uczestników spotkania.
3.	II spotkanie warsztatowo-konsultacyjne	20 lipca 2017 roku	Na spotkaniu warsztatowo-konsultacyjnym omówiono i przedyskutowano wyniki przeprowadzonej delimitacji obszaru rewitalizacji. Dokonano także analizy i sformułowano cele rewitalizacji gminy Michów. W spotkaniu uczestniczyli sołtysi, radni, przedsiębiorcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych i samorządu gminnego. Raport z przeprowadzonej delimitacji obszaru rewitalizacji został opublikowany na stronie internetowej i poddany dalszym konsultacjom

			społecznym.
4.	III spotkanie warsztatowo-konsultacyjne	27 lipca 2017 roku	Podczas spotkania określono wizję i misję rewitalizacji gminy Michów, jak również przystąpiono do tworzenia koncepcji projektów dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji gminy. Fiszki projektowe zostały także umieszczone na stronie internetowej gminy.
5.	Spacery studyjne	8-10 sierpnia 2017 roku	W miejscowościach wyznaczonych do rewitalizacji odbyły się spacery studyjne, których celem było zidentyfikowanie miejsc i obiektów, będących przedmiotem rewitalizacji oraz zaplanowanie szczegółowej koncepcji ich zagospodarowania. W spacerach wzięli udział przedstawiciele samorządu gminy, sołtysi, mieszkańcy, lokalni przedsiębiorcy i organizacje społeczne.
6.	IV spotkanie konsultacyjne	10 sierpnia 2017 roku	Spotkanie odbyło się z udziałem radnych, sołtysów i przedstawicieli lokalnych społeczności gminy Michów. Podczas spotkania omówiono i poddano pod dyskusję założenia projektu Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017 - 2023.
7.	Konsultacje Programu Rewitalizacji w ramach strategicznej oceny oddziaływania na środowisko	Sierpień 2017 roku	Konsultacje dokumentu były zgodne z art. 19 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U.2014.1649 z późn. zm.) oraz art. 39-43 ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U.2013.1235 z późn. zm.).
8.	Konsultacje projektu Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023	Sierpień 2017	W celu przeprowadzenia konsultacji społecznych projektu Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 dokument został zamieszczony na stronie internetowej www.gminamichow.pl oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy Michów https://ugmichow.bip.lubelskie.pl/index.php?id=6 w okresie od 10 do 24 sierpnia 2017 roku. Uwagi i opinie dotyczące dokumentu mogły być zgłaszane za pośrednictwem poczty

			elektronicznej na adres e-mail: sekretariat@michow.eurząd.eu lub przesłanie na adres: Urząd Gminy w Michowie, Rynek I 16, 21-140 Michów
--	--	--	---

Partycypacyjny charakter Programu Rewitalizacji jest kluczową jego cechą. Można przyjąć założenie, że – wobec uzupełniającego charakteru Programu Rewitalizacji w stosunku do strategicznych, prorozwojowych działań samorządów – to właśnie trwałe zaangażowanie mieszkańców oraz wykształcenie nawyku współpracy mieszkańców (indywidualnie bądź poprzez organizacje społeczne), samorządów i lokalnego biznesu w realizacji działań dla wspólnego dobra stanowią największą, choć niematerialną, korzyść z realizacji Programu w duchu partycypacji trzech sektorów, ze szczególnym uwzględnieniem sektora społecznego.

XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W procesie tworzenia Programu Rewitalizacji samorząd gminy Michów poddał analizie założenia Programu i ich ewentualny wpływ na ochronę środowiska na obszarze rewitalizowanym w oparciu o regulacje zawarte w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.). W wyniku przeprowadzonej analizy Wójt gminy postanowił o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisku na podstawie art. 48 ust. 1 w/w ustawy.

Uzasadnienie:

Uznano, iż Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 stanowi w dużej mierze uszczegółowienie dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym, dla których zostały już przeprowadzone procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, tj. „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020” oraz „Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020”. Jest także zbieżny i uszczegóławia założenia Strategii Rozwoju Gminy Michów na lata 2016-2030 oraz Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2017-2025.

Zadania wdrażane przez beneficjentów planowanych w Programie projektów będą realizowane w sposób taki, by nie zagrażały zdrowiu i życiu ludzi oraz środowisku naturalnemu. Nie przewiduje się oddziaływań skumulowanych i transgranicznych.

Działania takie jak np. inwestycje infrastrukturalne, modernizacyjne, rewitalizacyjne ze względu na swój charakter, będą obowiązkowo poddane niezbędnym wymaganiom prawem proceduralnym, np. uzyskanie niezbędnych pozwoleń (na budowę, na wykonanie prac konserwatorskich), w związku z czym inwestycje te

będą podlegały procesom uzgadniania z organami uprawnionymi do wydawania takich decyzji/ opinii, co wyeliminuje wystąpienie negatywnego wpływu np. na zachowanie dziedzictwa kulturowego czy na środowisko przyrodnicze.

Wobec powyższego zakłada się, iż realizacja projektów w ramach Programu będzie zgodna z obowiązującymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska.

Ze względu na brak szczegółowych parametrów przedsięwzięć inwestycyjnych nie jest możliwe wykonanie szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko. Z tego względu niemożliwa jest również pełna kwantyfikacja oddziaływań.

W szczególności realizacja każdego przedsięwzięcia zostanie poprzedzona postępowaniem zapewniającym wybór najkorzystniejszych dla środowiska wariantów lokalizacyjnych i technicznych, a także wskazaniem właściwych zabezpieczeń środowiska. Ograniczanie oddziaływań na środowisko przyrodnicze oraz warunki życia ludzi winno być prowadzone również w fazie budowy i późniejszej eksploatacji ewentualnych inwestycji.

Wskazane wyżej uzasadnienie było podstawą do złożenia w tej sprawie pisma do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie w dniu 10 sierpnia 2017 roku r. w sprawie zgody na odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023. **Po przeprowadzonej analizie RDOŚ pismem znak: W00Ś.410.141.2017.MH z dnia 13 listopada 2017 r. wyraził stanowisko, iż „dla projektu Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023” nie zachodzi potrzeba przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.**

XIII. SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

System wdrażania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017 - 2023, zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020*, oparty jest na zasadzie partnerstwa i partycypacji. Partycypacja społeczna na etapie wdrażania Programu (jako działania komplementarne do partycypacji na etapach diagnozy, programowania, czy monitorowania) umożliwi wypracowanie społecznej akceptacji dla podejmowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, pozyskanie środków na działania rewitalizacyjne ze źródeł publicznych oraz prywatnych oraz systematyczny monitoring postępów realizacji Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017 – 2023 oraz w razie konieczności jego aktualizację.

Wdrażanie, aktualizacja i monitorowanie Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 będzie oparte o współpracę i zaangażowanie wszystkich kategorii interesariuszy. Podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie założeń dokumentu jest Wójt Gminy Michów. Obowiązki związane z koordynacją procesu wdrażania Programu Wójt będzie wykonywał przy pomocy pracowników komórek organizacyjnych Urzędu Gminy.

Po uchwaleniu Programu Rewitalizacji przez Radę Gminy, w celu efektywnego oraz zintegrowanego współdziałania, powołany zostanie Zarządzeniem Wójta Gminy - Komisja ds. wdrażania rewitalizacji. Na etapie opracowania dokumentu został powołany Zespół ds. rewitalizacji Gminy Michów (Zarządzenie Nr 44/2017 Wójta Gminy Michów) w celu aktywnego udziału w opracowaniu dokumentu. Główne zadania jakie pełnił Zespół ds. rewitalizacji na etapie opracowania programu rewitalizacji to:

- zgromadzenie i opracowanie danych związanych z sytuacją społeczną gminy Michów;
- opracowanie danych merytorycznych z zakresu zidentyfikowanych problemów społecznych i gospodarczych Gminy w szczególności negatywnych zjawisk społecznych;
- przedstawienie propozycji działań społecznych i ustalenie priorytetów roboczych Programu Rewitalizacji i w zakresie spraw społecznych, przygotowanie kart projektów o tematyce społecznej;
- zgromadzenie i opracowanie danych związanych z sytuacją przestrzenno - środowiskową Gminy Michów;
- zgromadzenie i opracowanie danych dotyczących stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym a także danych o wyposażeniu w infrastrukturę techniczną i społeczną Gminy Michów;
- diagnoza problemów, przedstawienie propozycji przedsięwzięć inwestycyjnych i ustalenie priorytetów roboczych Programu Rewitalizacji;
- wyznaczenie propozycji i obszarów proponowanych do rewitalizacji;
- współpraca z ekspertami do spraw rewitalizacji.

Komisja ds. wdrażania rewitalizacji, który zostanie powołany na etapie wdrażania założeń dokumentu będzie miał za zadanie m.in.:

- koordynację wdrażania poszczególnych projektów w całym okresie realizacji dokumentu;
- gromadzenie informacji niezbędnych do monitoringu i ewaluacji celów dokumentu
- tworzenie sieci współpracy między interesariuszami,
- monitoring wdrażanych poszczególnych działań,
- ocenę skuteczności przeprowadzonych działań,
- aktualizację Lokalnego Programu Rewitalizacji,
- współpracę pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi oraz realizację zasad dialogu społecznego.

W skład Komisja ds. wdrażania rewitalizacji wejdą pracownicy UG Michów, jednostek organizacyjnych gminy oraz przedstawiciele różnych podmiotów z sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego działających na terenie gminy, będących specjalistami w danych dziedzinach. W procesie wdrażania Programu aktywny udział będzie miała lokalna społeczność. Wyniki prac Zespołu będą poddawane konsultacjom społecznym podczas organizowanych zebrań wiejskich oraz przy okazji realizowanych spotkań z mieszkańcami. Przewiduje się zatem szeroki udział przedstawicieli lokalnej społeczności w procesie wdrażania Programu Rewitalizacji. W przypadku potrzeby wsparcia merytorycznego Komisji wszyscy kierownicy i pracownicy UG Michów oraz kierownicy podległych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych, zobowiązani są do ścisłej współpracy i udzielania niezbędnych informacji i danych.

Zadania niezbędne do wdrażania dokumentu wykonywane będą w ramach obowiązków poszczególnych struktur organizacyjnych gminy.

Wdrażanie projektów rewitalizacyjnych nie ma szans powodzenia bez udanej współpracy, efektywnego współdziałania oraz wzajemnego uzupełniania się działań różnych podmiotów z sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. W związku z tym określenie zasad i sposobów współuczestnictwa interesariuszy jest kluczowym elementem osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami społeczności lokalnej, ograniczenia występowania konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, a także jest podstawą tworzenia się współczesnych form samoświadomości społecznej.

Współpraca międzysektorowa w realizacji zapisów Programu Rewitalizacji odbywać się będzie w kilku zintegrowanych wymiarach:

- **MERYTORYCZNYM** – poprzez wspólne podejmowanie decyzji, rozwiązywanie problemów, opiniowanie, realizowane przede wszystkim na poziomie Komisja ds. wdrażania Rewitalizacji Gminy Michów.
- **ORGANIZACYJNYM** – polegającym na angażowaniu specyficznych i unikalnych zasobów oraz kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów.

- FINANSOWYM – opierającym się na współdziale finansowym wszystkich partnerów poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć i wykorzystanie koncepcji partnerstwa (w tym np. publiczno-prywatnego).

Partnerstwo trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego oprócz wspólnego celu, jakim jest wyprowadzenie obszaru rewitalizacji z sytuacji kryzysowej w celu poprawy jakości życia mieszkańców, ma określone podstawowe zasady stanowiące fundament wspólnych działań:

- respektowanie własnych potrzeb, możliwości i dążenie do osiągnięcia kompromisu,
- przejrzystość podejmowanych działań,
- otwarty dialog z mieszkańcami.

Współpraca pomiędzy interesariuszami rewitalizacji ma na celu przede wszystkim wykorzystanie potencjału organizacji oraz społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach kilkunastu wspólnych i spójnych projektów *Programu Rewitalizacji* akceptowanych i wspieranych przez wszystkich uczestników. Celem tej współpracy jest także optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców czy mieszkańców.

13.1 Wdrażanie Programu na poziomie operacyjnym

Za wdrażanie Programu na poziomie operacyjnym odpowiedzialny będzie Urząd Gminy w Michowie, którego zadaniem będzie organizowanie i przeprowadzanie odpowiednich działań. Wśród działań najściślej związanych z realizacją projektów wynikających ze Programu Rewitalizacji wskazać należy:

Sprawy techniczno-inwestycyjne, w tym między innymi:

- prowadzenie procedur przetargowych dotyczących zamówień publicznych;
- obsługa procesów inwestycyjnych Gminy;
- utrzymywanie bądź nadzór technicznych nad obiektami użyteczności publicznej, terenami zieleni, drogami publicznymi, itp.;
- zarządzanie mieniem komunalnym oraz racjonalne gospodarowanie zasobem nieruchomości gminnych, w tym pozyskiwanie gruntów pod inwestycje;
- zarządzanie zagospodarowaniem przestrzennym;
- zarządzanie ochroną środowiska.

Sprawy finansowo – księgowo, w tym między innymi:

- obsługa finansowa budżetu, w tym prowadzeniem rozliczeń inwestycji gminnych;
- podejmowanie działań w celu pozyskania środków spoza budżetu Gminy na realizację zadań własnych;

- współdziałanie w pracach komisji przetargowej.

Sprawy związane z promocją Gminy, kontaktami z mediami, turystyką, itd., w tym między innymi:

- promocja Gminy;
- współpraca zagraniczna;
- nadzorowanie i współuczestniczenie w działaniach z zakresu turystyki, kultury, rekreacji i kultury.

System wdrażania na poziomie Urzędu Gminy obejmować będzie następujące działania:

- przygotowanie dokumentacji zadań objętych Programem Rewitalizacji, występowanie z wnioskami o dofinansowanie;
- przeprowadzenie procedur wyboru wykonawców zadań, kontraktowanie;
- monitorowanie przebiegu prac w ramach poszczególnych projektów;
- raportowanie kwartalne i roczne;
- przygotowanie propozycji dotyczących korekt w zakresie poszczególnych zadań;
- prowadzenie rozliczeń finansowych;
- prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych.

Za poszczególne zakresy zadań odpowiadają osoby – pracownicy Urzędu Gminy, zgodnie ze swoją właściwością i zakresem odpowiedzialności. Oprócz pracowników Urzędu Gminy we wdrażaniu Programu uczestniczyć będą jednostki organizacyjne Gminy.

Wymienione jednostki, zgodnie ze swą właściwością współdziałać będą z pracownikami Urzędu Gminy na etapie realizacji projektów inwestycyjnych, a następnie odpowiedzialne będą za ich późniejsze funkcjonowanie. Uczestnictwo tych jednostek we wdrażaniu dotyczy takich dziedzin jak:

- gospodarka wodno – ściekowa;
- ochrona środowiska;
- turystyka i rekreacja;
- oświata i kultura;
- opieka społeczna;

Warunkiem niezbędnym dla wdrożenia Programu jest również uwzględnianie wydatków z nią związanych w kolejnych budżetach na lata 2018 – 2023. Za ten element odpowiada Rada Gminy. Dlatego też Wójt przedkładając Radzie projekty budżetów winien przetransponować do nich założenia finansowe zawarte w Programu Rewitalizacji przewidziane w nim na dany rok.

13.2 Aktualizacja Programu

Program Rewitalizacji Gminy Michów jest dokumentem otwartym i podlegała będzie aktualizacji w miarę potrzeb lokalnych. Podstawą do aktualizacji Programu będzie:

- analiza postępu w realizacji zadań podjętych w Programu;
- zmiany w lokalnej sytuacji społeczno – gospodarczej, np. nowe, pojawiające się problemy i uwarunkowania;
- zmiany w otoczeniu zewnętrznym, będące np. źródłem szans rozwojowych;

13.3 Promocja i informowanie o Programie

Jednym z kluczowym elementów realizacji *Programu* jest prowadzenie systematycznego dialogu pomiędzy interesariuszami, a osobami zaangażowanymi w tworzenie i wdrażanie założeń. W związku z tym, niezbędne jest prowadzenie przez Gminę działań promocyjno-informacyjnych, Strategia promocyjna jest jednym z podstawowych elementów zapewniających realizację celów w poszczególnych fazach wdrażania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023. Jest ona ściśle powiązana z celami strategicznymi oraz zakładanymi rezultatami.

Celem działań promocyjnych jest rozpowszechnienie założeń Programu Rewitalizacji Gminy Michów wśród mieszkańców **poprzez zastosowanie różnorodnych środków komunikacji społecznej.**

Realizacja Programu zależy od skutecznie przeprowadzonej kampanii promocyjnej, która musi być dobrze zaplanowana i profesjonalnie zrealizowana z wykorzystaniem odpowiednich metod i instrumentów promocji.

Strategia realizacji działań promocyjnych wynika z założeń zawartych w Programu Rewitalizacji Gminy Michów jest ukierunkowana na realizację następujących celów:

- Promocja projektu, w ramach którego został opracowany Program,
- Promocja założeń strategicznych na poziomie Gminy Michów,
- Pozyskanie poparcia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów,
- Rozpowszechnienie efektów Programu.

Nadrzędnym celem działań promocyjnych jest wykreowanie celów Programu na zewnątrz, a także zaprezentowanie konkretnych projektów w celu zachęcenia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów.

Kampania promocyjna będzie miała charakter ciągły i jest ściśle powiązana z poszczególnymi fazami realizacji Programu. Realizacja poszczególnych etapów kampanii promocyjnej będzie przebiegała zgodnie z jej założeniami. Zakłada się, że nasilona kampania informacyjno- promocyjna będzie prowadzona w pierwszym etapie wdrażania Programu. W kolejnej fazie stopniowo przejdzie w etap promocji osiągnięć i dobrych przykładów.

Efektami działań, które zostaną podjęte przez Gminę Michów w zakresie Public Relations Programu będą:

- zapewnienie mieszkańcom wpływu na poprawę jakości życia i kierunek rozwoju obszaru objętego strategią;

- budowanie wzajemnego zaufania pomiędzy władzami samorządowymi a społeczeństwem;
- uzyskanie poparcia dla działań i inwestycji władz lokalnych podejmowanych dla dobra wspólnego;
- zwiększenie zaangażowania mieszkańców Gminy w realizację wspólnych przedsięwzięć;
- bieżące informowanie opinii publicznej o zakresie i wymiarze pomocy wspólnotowej dla poszczególnych projektów i rezultatach działań na poziomie lokalnym;
- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o możliwościach uzyskania wsparcia w ramach funduszy strukturalnych dla wszystkich grup docelowych na terenie wdrażania Programu.

XIV. SYSTEM MONITORINGU I OCENY

Najbardziej znanym i powszechnie stosowanym przez samorządy mechanizmem weryfikacji postępów wdrażania planów jest ich monitoring. Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji i dokonywaniu systematycznych pomiarów przebiegu realizacji celów strategii. Ponieważ **Program Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017 – 2023** jest zarówno narzędziem planowania, jak i wspomaganie rozwoju Gminy, stosownie do tych dwóch funkcji, zasadnym wydaje się wyróżnienie dwóch płaszczyzn jego obserwacji i oceny.

Pierwszą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja Programu jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój z całą logiką uzasadnienia tych działań. W płaszczyźnie tej obserwacji należy prowadzić w trzech sferach:

- w sferze zmieniającej się diagnozowanej rzeczywistości;
- w sferze identyfikacji problemów;
- w sferze planowania rozwoju lokalnego.

Wymienione trzy sfery obserwacji dotyczą w istocie stopnia spójności z rzeczywistością i stopnia spójności z tymi uwarunkowaniami zewnętrznymi, którymi są osiągnięcia cywilizacyjne. Przyływ informacji o tych osiągnięciach wywołuje potrzebę ich adaptacji na terenie Gminy. **Obserwacja Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023, jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój Gminy Michów winna być przeprowadzana, co najmniej raz na rok.** Zmienność uwarunkowań wpływających na potrzeby korygowania Programu i względy organizacyjne służb planowania strategicznego mogą w przyszłości pokazać, jakie cykle czasu należy przyjąć.

Drugą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja i ocena wdrażania zadań lub programów operacyjnych w życie, w tym obserwacja realizacji zadań w sferze materialnej, głównie inwestycyjnej, jak i obserwacja wdrażania przedsięwzięć organizacyjnych. Niezwykle korzystną sytuacją dla monitoringu jest sytuacja, gdy Program posiada zorganizowany podmiot koordynujący prace nad jego wdrażaniem,

informujący wszystkich partnerów o najbliższych zamierzeniach rozwojowych i przyjmujący od nich wszelkie inicjatywy w tym zakresie.

Z planowaniem strategicznym nierozzerwalnie winien być związany system pomiaru efektów w formie **wskaźników** obrazujących miarę postępu i skuteczności wdrażania celów zawartych w strategii.

W metodologii planowania strategicznego stosuje się najczęściej wskaźniki na poziomie:

- produktu;
- rezultatu;
- oddziaływania.

Produkt to bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia, mierzony konkretnymi wielkościami. Produkt jest wynikiem interwencji w stan aktualny.

Rezultat to bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno – ekonomiczne, uzyskany natychmiast po zakończeniu danego projektu. Rezultaty to bezpośrednie, natychmiastowe efekty zrealizowanego projektu. Dostarczają one informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.

Oddziaływanie to długofalowe konsekwencje zrealizowanego produktu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów, którzy skorzystali w wyniku realizacji projektu.

Monitorowanie obejmować będzie zarówno rzeczowe, jak i finansowe aspekty wdrażania dokumentu.

Monitoring rzeczowy dostarczy danych na temat aktualnego stanu realizacji programu rewitalizacji oraz umożliwi ocenę postępu i efektywności jego głównych założeń. Mierzone będą one za pomocą corocznych zmian wskaźników produktu i rezultatu, przyporządkowanych do konkretnych projektów i/lub przedsięwzięć rewitalizacyjnych, jak i wskaźników oddziaływania w odniesieniu do celów rewitalizacji, które wykorzystane zostały na etapie diagnostycznym gminy do wyznaczenia obszaru zdegradowanego, a następnie obszaru rewitalizacji. W związku z tym posłużą do przedstawienia skali i charakteru zmian w aktualnej sytuacji czy tendencji zachodzących na obszarze rewitalizacji w porównaniu do terenu całej gminy. Wszystkie wskaźniki gromadzone będą na bieżąco w miarę postępu prac, natomiast ich stan osiągnięcia podawany będzie co dwa lata. Punktem odniesienia w procesie weryfikacji będą dane bazowe dostępne na etapie opracowania dokumentu, czyli według stanu na koniec 2016 roku.

Monitoring finansowy dostarczy danych na temat szacunkowego kosztu oraz wykorzystanych źródeł finansowania, będących odstawą do oceny sprawności wydatkowania środków. Na poziomie dokumentu zakłada się monitoring w oparciu o okresowe sprawozdania finansowe. Dane zawarte w tych opracowaniach powinny obejmować m.in. wysokość wkładu własnego i pozyskanych środków zewnętrznych, wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem oraz od początku realizacji projektu, procentowy stan zaawansowania realizacji interwencji, stopień osiągnięcia

założonych wskaźników, a także informacje na temat postępu wykonania przyjętego harmonogramu w oparciu o ustalony plan finansowy.

Do końca lutego kolejnego roku po skończonym okresie sprawozdawczym, pracownicy UG Michów, jednostki organizacyjne gminy i/lub podmioty odpowiedzialne za realizację poszczególnych projektów wchodzących w skład dokumentu, zobowiązane są do składania informacji okresowej do Referatu Inwestycji i Zamówień Publicznych. Dzięki temu sprawozdawczość zakłada bieżący i ciągły przepływ aktualnych informacji, co pozwala na weryfikację nieprawidłowości oraz wykrycie problemów w procesie wdrażania i monitorowania Programu Rewitalizacji.

Ocena Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017 – 2023 opiera się na analizie wpływu przedsięwzięć rewitalizacyjnych na poszczególne aspekty funkcjonowania społeczno-gospodarczego interesariuszy Gminy oraz dekoncentracji negatywnych zjawisk na obszarze wyznaczonym do rewitalizacji.

Ewaluacja Programu przebiegać będzie etapowo:

- 1. Ewaluacja ex-ante.** Zostanie przeprowadzona przed realizacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Będzie dotyczyła oceny zasadności poszczególnych działań i przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz oceny ich wpływu na społeczność lokalną i obszary strategicznej interwencji.
- 2. Ewaluacja w trakcie realizacji przedsięwzięć.** Będzie odnosić się do oceny bieżącej przyjętych celów oraz ich wpływu na obszary problemowe.
- 3. Ewaluacja ex-post.** Nastąpi po realizacji przedsięwzięć. Jest to długoterminowa ocena wpływu oraz trwałości poszczególnych przedsięwzięć na społeczność lokalną i grupy interesariuszy.
- 4. Modyfikacja Programu Rewitalizacji.** Zostanie dokonana po przeprowadzeniu ewaluacji lub w razie wystąpienia istotnej zmiany warunków realizacji Programu Rewitalizacji.

Pomiar efektów wdrażania Programu Rewitalizacji zostanie przeprowadzony będzie poprzez zestaw wskaźników obrazujących miarę postępu i skuteczności realizacji celów zawartych w Programie.

Wskaźniki realizacji celów rewitalizacji:

Cel strategiczny 1: Poprawa jakości i warunków życia mieszkańców poprzez rozwój infrastruktury społecznej	Jednostka miary	Wartość bazowa dla obszaru	Wartość docelowa wskaźnika
powierzchnia rewitalizacji zdegradowanych obszarów na terenie Gminy	ha	0	5
liczba rozbudowanych oraz modernizowanych obiektów służących realizacji zadań	szt.	0	3

oświatowych			
liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób niepełnosprawnych	szt.	0	5
liczba zbudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych obiektów służących działalności kulturalnej	szt.	0	4
liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących działalności kulturalnej	szt.	0	50
liczba zrewitalizowanych i odnowionych lokalnych zabytków i pomników historycznych	szt.	0	1
liczba obiektów sportowych i rekreacyjnych	szt.	2	5
ilość osób korzystających z bazy sportowej i rekreacyjnej	os.	1000	2000
liczba nowopowstałych organizacji społecznych	szt.	0	2
liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych przez lokalne organizacje społeczne	szt.	0	10
Cel strategiczny 2: Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu spowodowanemu: bezrobociem, ubóstwem, bezdomnością i uzależnieniami	Jednostka miary	Wartość bazowa dla obszaru	Wartość docelowa wskaźnika
liczba przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu wspieranie aktywności i współpracę z organizacjami społecznymi zajmującymi się ochroną zdrowia i profilaktyką zdrowotną	szt.	0	5
liczba stworzonych miejsc pracy	et.	0	5
liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących ideę ekonomii społecznej i współpracę z instytucjami pozarządowymi w zakresie promocji i tworzenia spółdzielni socjalnych	szt.	0	2
liczba utworzonych spółdzielni socjalnych	szt.	0	1
liczba rodzin dysfunkcyjnych objętych wsparciem	rodz.	18	12
liczba zorganizowanych warsztatów terapii zajęciowej	szt.	0	5
liczba osób biorących udział w	szt.	0	20

warsztatach terapii zajęciowej			
liczba dzieci objętych opieką – do 3 lat.	os.	0	20
Cel strategiczny 3: Wspieranie działań służących poprawie jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych oraz utrzymanie ich w środowisku zamieszkania	Jednostka miary	Wartość bazowa dla obszaru	Wartość docelowa wskaźnika
liczba seniorów objętych wsparciem	os.	0	20
liczba przedsięwzięć z udziałem osób starszych	szt.	0	5
liczba zorganizowanych spotkań i wyjazdów studyjnych	szt.	0	6
liczba godzin zajęć warsztatowych	godz.	0	50
Cel strategiczny 4: Rozwój i poprawa jakości infrastruktury technicznej i ochrony środowiska	Jednostka miary	Wartość bazowa dla obszaru	Wartość docelowa wskaźnika
liczba km zbudowanych i rozbudowanych ciągów pieszych i rowerowych	km	0	11
liczba wybudowanych i zmodernizowanych urządzeń oświetleniowych przy centrach miejscowości	szt.	0	21
liczba nowopowstałych małych i średnich przedsiębiorstw	szt.	0	4
liczba terenów inwestycyjnych dla firm	szt.	0	1
liczba obiektów służących działalności gospodarczej	szt.	0	4
liczba ofert inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów	szt.	0	2
wartość zrealizowanych inwestycji przez inwestorów	szt.	0	4
liczba stworzonych miejsc pracy	etat	0	12
Cel strategiczny 5: Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i profesjonalizacja służb społecznych	Jednostka miary	Wartość bazowa dla obszaru	Wartość docelowa wskaźnika
liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych przez lokalne organizacje społeczne	szt.	0	17
liczba przedsięwzięć wspierających działalność i promujących koła gospodyń wiejskich	szt.	0	12
liczba kobiet działających w kołach gospodyń wiejskich	os.	24	36

liczba przedsięwzięć mających na celu zachowanie i promowanie ginących zawodów (kwalstwo, garncarstwo, itp.)	szt.	0	4
liczba mieszkańców kultywujących ginące zawody	os.	0	14
liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu inicjowanie i organizację wolontariatu	szt.	0	4
liczba mieszkańców aktywnie angażujących się w wolontariat.	os.	0	15

Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi

Czynnikiem decydującym o realizacji Programu jest współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi. Drugim istotnym czynnikiem w procesie rewitalizacji Gminy jest komunikacja władz samorządowych z mieszkańcami Gminy. Współpraca międzysektorowa miała miejsce na etapie opracowania Programu, gdzie wszyscy wspólnie wyznaczyli kierunek działania Gminy Michów. Współpraca ta będzie dalej prowadzona w odniesieniu do podejmowanych zadań inwestycyjnych i o charakterze nieinwestycyjnym.

XV. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 – Zestawienie dokumentów i opracowań, które wykorzystano przy opracowaniu Programu Rewitalizacji Gminy Michów

Załącznik 2– Raport z badania ankietowego przeprowadzonego w ramach procesu opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023

Załącznik 1

Zestawienie źródeł, dokumentów i opracowań, które wykorzystano przy opracowaniu Programu Rozwoju Gminy Michów.

- Strategia Rozwoju Gminy Michów na lata 2016-2030.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2017-2025;
- Program Ochrony Środowiska Gminy Michów, 2004.
- Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Michów na lata 2013-2032.
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Michów na lata 2005-2015.
- Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce w 2012 roku.
- Roczna analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy Michów za 2014 rok.
- Szerzej: Zarządzanie w samorządzie terytorialnym. Najlepsze praktyki, Program rozwoju instytucjonalnego, red. M. Zawicki, S. Mazur, J. Bober, MSAP, Kraków 2004.
- Kondracki: Geografia regionalna Polski. Warszawa: PWN, 2002
- www.wikipedia.pl
- www.lubartow.lublin.lasy.gov.pl
- www.gminamichow.pl
- www.pmichow.szkolnastrona.pl
- www.szkolakatarzyn.pl
- www.zsomichow.pl
- www.mojepanstwo.pl
- www.stat.gov.pl/bdl
- www.glksmichow.fudbolowo.pl
- www.pmichow.szkolnastrona.pl
- www.zsrudno.avx.pl
- www.obszary.natura2000.org.pl
- www.pgi.gov.pl

Załącznik 2

Raport z badania ankietowego przeprowadzonego w ramach procesu opracowania Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023

W czerwcu i lipcu 2017 roku zostało przeprowadzone badanie ankietowe wśród członków lokalnej społeczności gminy Michów. Celem badania było poznanie opinii mieszkańców na temat problemów i potrzeb związanych z przeprowadzeniem rewitalizacji obszarów, na których występują niekorzystne zjawiska społeczne, gospodarcze, przestrzenne, techniczne i środowiskowe.

Ankieta została zamieszczona na stronie internetowej gminy oraz przekazana sołtysom poszczególnych sołectw gminy. W badaniu wzięło udział 276 respondentów. Wyniki badania stanowią bazę informacji służących do wyznaczenia obszarów zdegradowanych i opracowania założeń programu rewitalizacji gminy.

Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji¹². Władze i mieszkańcy gminy Michów wyrazili potrzebę i podjęli inicjatywę opracowania programu i przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na ich terenie. Jednym z podstawowych elementów procesu rewitalizacji jest oparcie go o zasadę partycypacji społecznej. W ramach zastosowanych technik partycypacyjnych wykorzystano badanie ankietowe, którego wyniki zaprezentowano poniżej.

Wyniki badania ankietowego

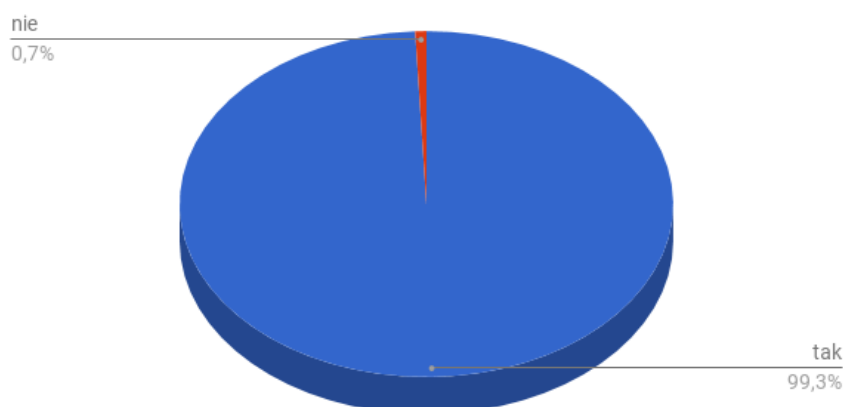
Pierwsze pytanie w ankiecie dotyczyło kwestii zasadniczej związanej z ogólną potrzebą podjęcia działań związanych z rewitalizacją gminy. Na pytanie czy dostrzega Pan / Pani potrzebę przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie Gminy Michów, 99,3% ankietowanych udzieliło twierdzącej odpowiedzi. Oznacza to, iż na terenie badanej gminy istnieje konieczność podjęcia działań mających na celu identyfikację i zrewitalizowanie obszarów wymagających interwencji.

---

¹²

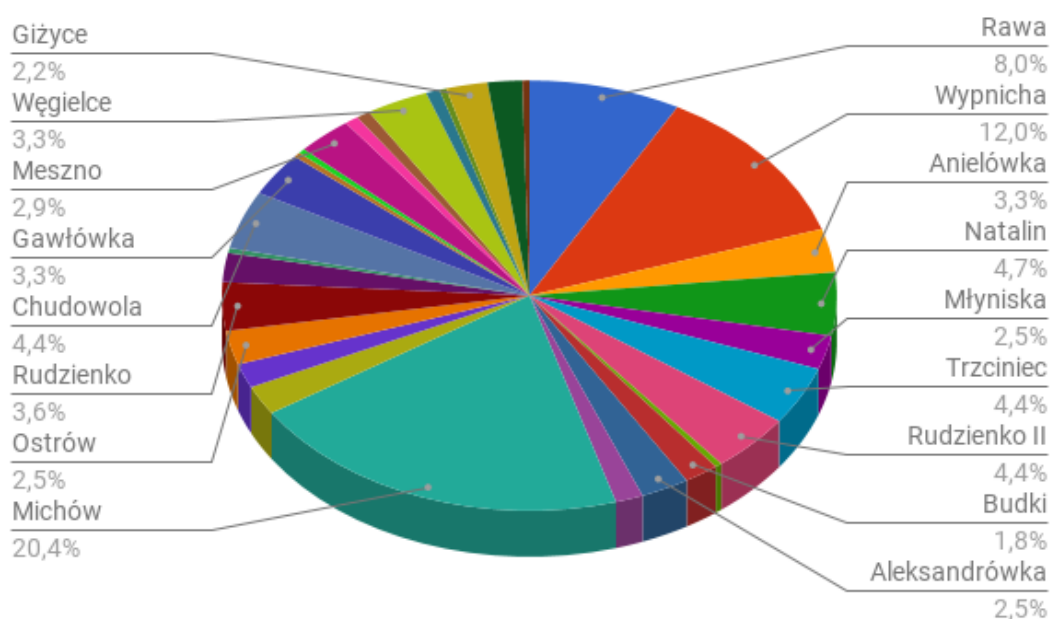
Dz.U. 2015 poz. 1777.

Wykres 1. Opinia mieszkańców gminy Michów w sprawie potrzeby przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych.

Drugie pytanie ankiety dotyczyło wskazania konkretnego sołectwa, które zdaniem respondenta charakteryzuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, przestrzennych, technicznych oraz środowiskowych i powinno być poddane rewitalizacji. Spośród 29 sołectw gminy Michów, trzy z nich były najczęściej wskazywane przez mieszkańców, jako te które borykają się z różnymi problemami społeczno-gospodarczymi. Były to sołectwa: Michów – 20,4% wskazań, Wypnicha – 12% wskazań oraz Rawa – 8% wskazań badanych mieszkańców gminy. Poniższy wykres przedstawia zbiorcze wyniki dla wszystkich sołectw gminy Michów.

Wykres 2. Ranking sołectw, które w opinii mieszkańców gminy, które powinny zostać poddane rewitalizacji.

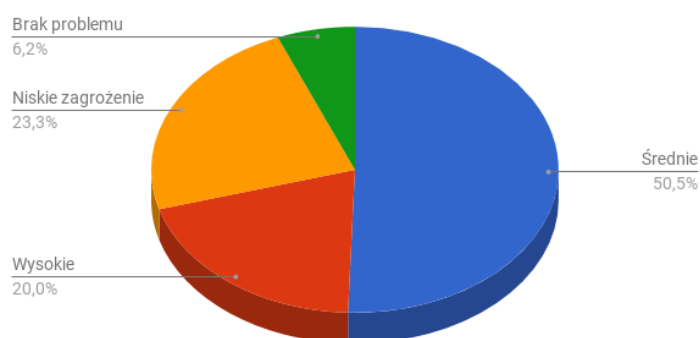

Kolejne pytania ankiety dotyczyły analizy konkretnych obszarów życia społecznego i gospodarczego pod względem identyfikacji negatywnych zjawisk i problemów społeczno-gospodarczych, które występują na wybranym obszarze, który powinien być poddany rewitalizacji. Ankietowani mieli za zadanie określić poziom natężenia danego obszaru problemowego, w wymiarze: brak problemu, niskie zagrożenie problemem, średnie zagrożenie problemem oraz wysokie zagrożenie problemem. W większości przypadków, w odczuciu ankietowanych mieszkańców gminy Michów istniejące problemy występują ze średnim natężeniem. Oznacza to, iż ich istnienie na danym terenie jest znaczne, jednakże w opinii mieszkańców niosą one dla społeczności lokalnej średnie zagrożenie. Dla mieszkańców gminy Michów wśród problemów, które w najwyższym stopniu zagrażają lokalnej społeczności są takie jak:

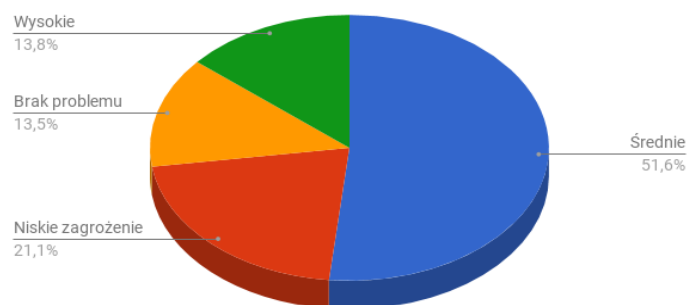
1. Niski poziom uczestnictwa społeczności w życiu kulturalnym (26,9% - wysokie zagrożenie)
2. Mała aktywność obywatelska (23,3% - wysokie zagrożenie)
3. Niski poziom integracji społecznej (26,5% - wysokie zagrożenie)
4. Duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej (26,5% - wysokie zagrożenie)
5. Starzenie się społeczeństwa (36,7% - wysokie zagrożenie)
6. Niski poziom przedsiębiorczości (25,1% - wysokie zagrożenie)

Pełne dane odnoszące się do analizy problemowej na obszarach uznanych przez mieszkańców jako wymagające rewitalizacji prezentują poniższe wykresy (od 3 do 16)

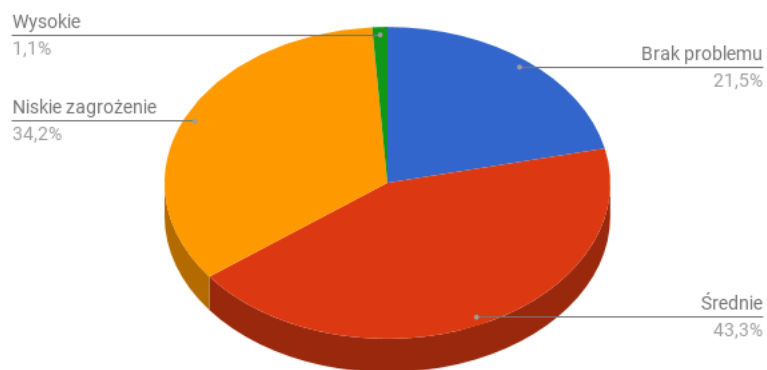
Wykres 3. Bezrobocie

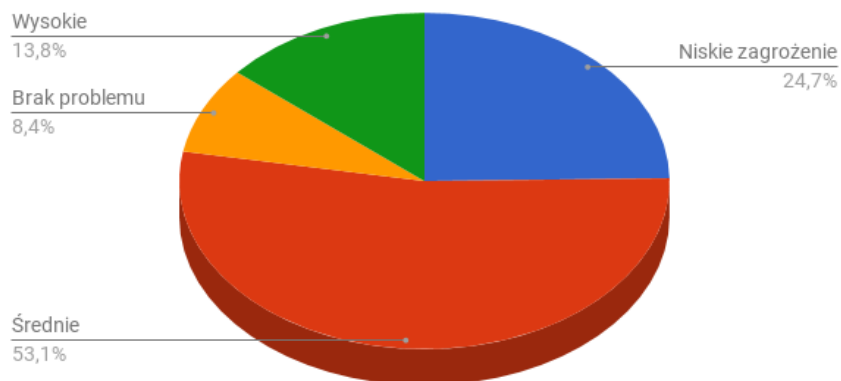
Wykres 4. Odsetek ludzi biednych

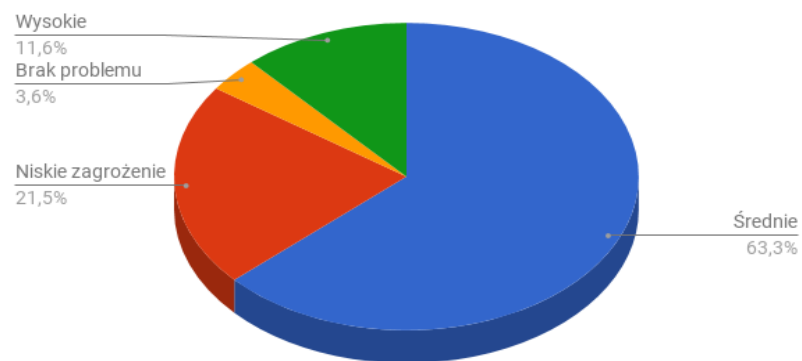
Wykres 5. Przestępczość

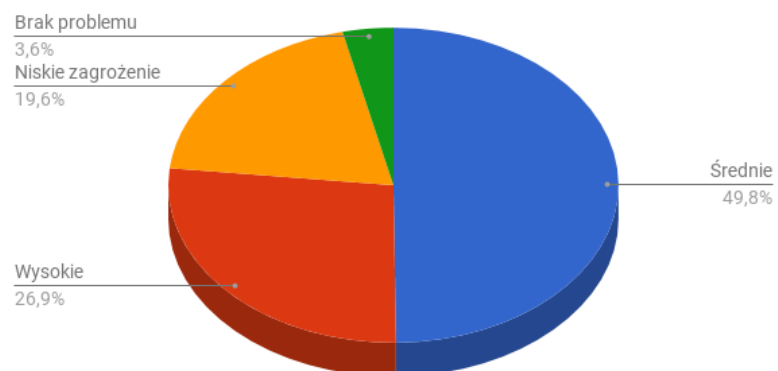
Wykres 6. Alkoholizm i inne patologie społeczne, (np. narkomania, przemoc w rodzinie)

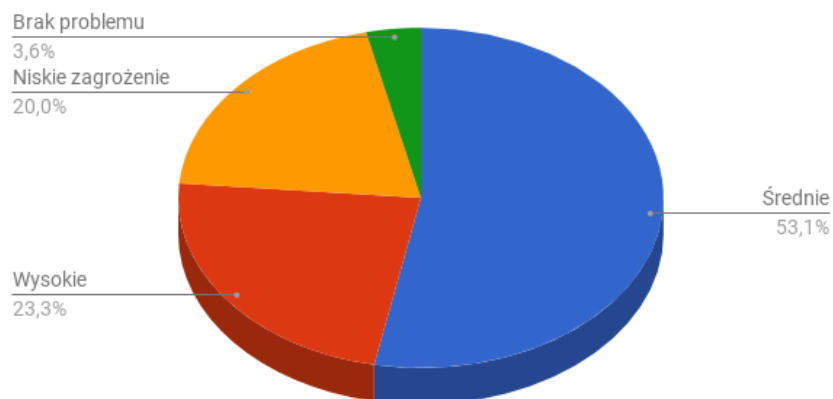
Wykres 7. Niski poziom wykształcenia ludności

Wykres 8. Niski poziom uczestnictwa społeczności w życiu kulturalnym

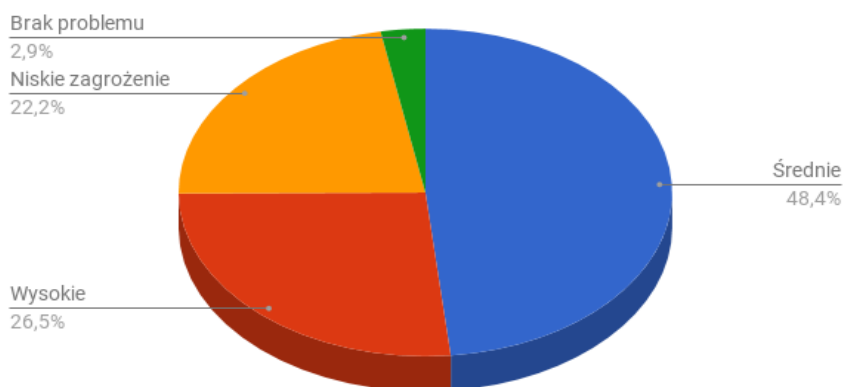

Wykres 9. Mała aktywność obywatelska (np. brak organizacji pozarządowych)

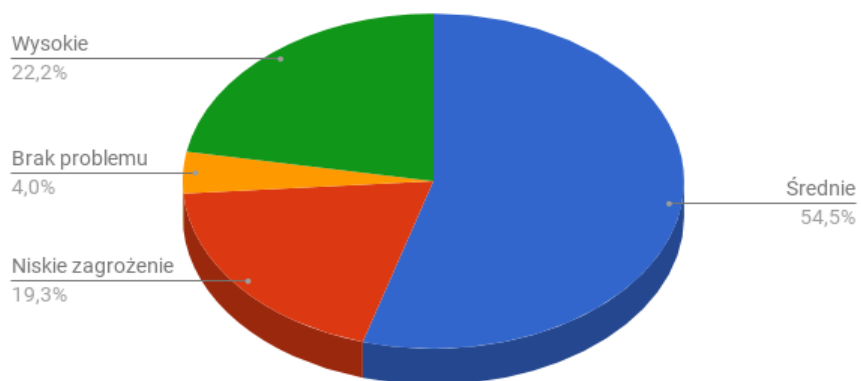

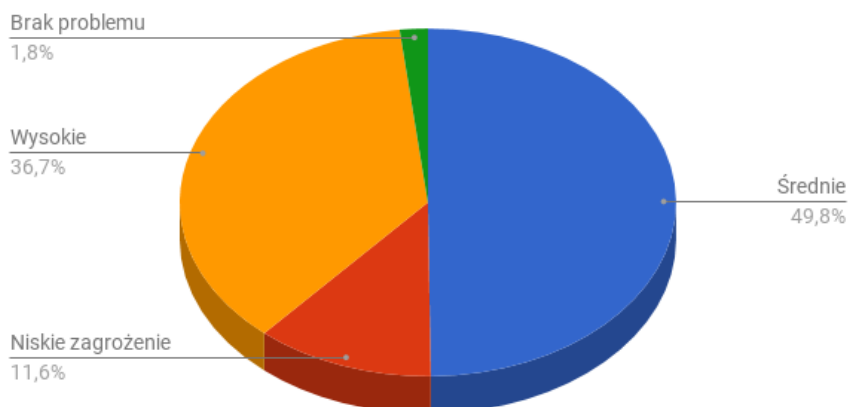
Wykres 10. Niski poziom integracji społecznej

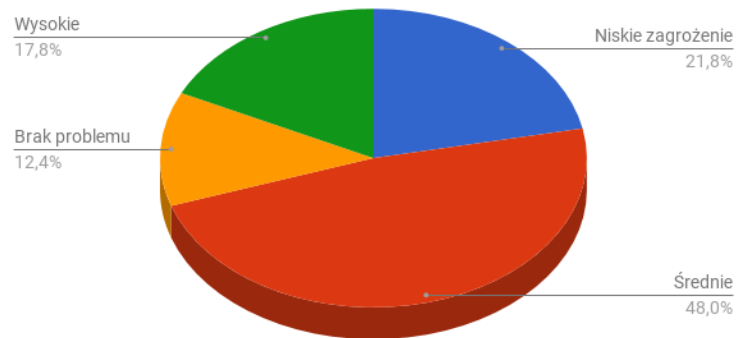
Wykres 11. Duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej

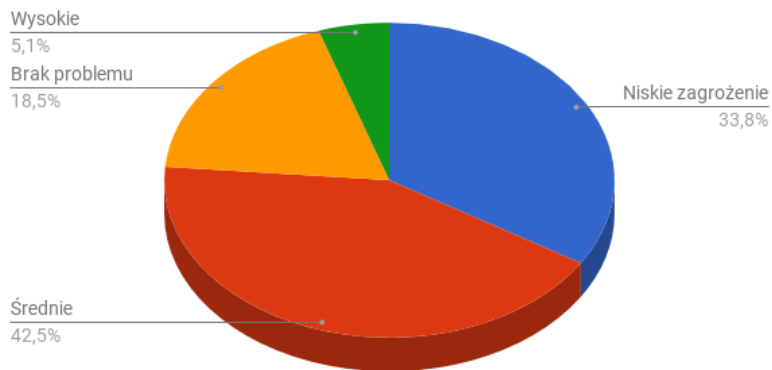
Wykres 12. Starzenie się społeczeństwa

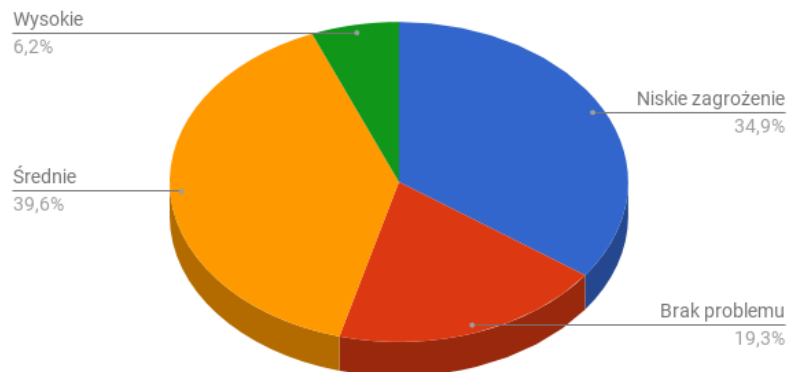
Wykres 13. Wykluczenie społeczne osób starszych

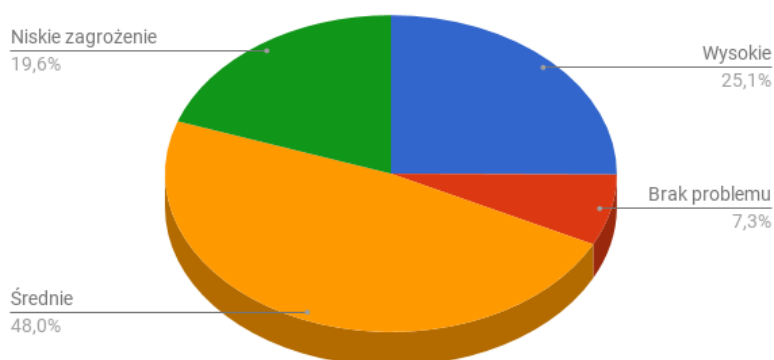
Wykres 14. Duży odsetek osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami

Wykres 15. Niskie poczucie bezpieczeństwa (np. kradzieże, rozboje, wypadki)

Wykres 16. Niski poziom przedsiębiorczości (prowadzenie własnej działalności gospodarczej)

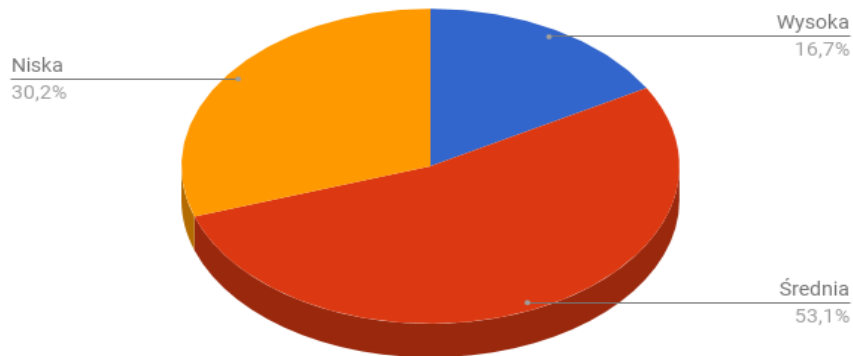

Kolejne pytanie zawarte w ankiecie dotyczyło oceny w zakresie różnych czynników wpływających na jakość życia na terenie rekomendowanym przez respondentów do rewitalizacji. Analizie poddano takie czynniki, jak:

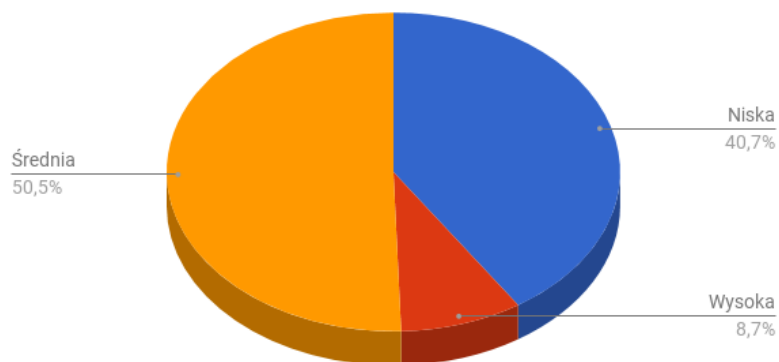
1. Dostępność do infrastruktury komunalnej: np. wodociągi, kanalizacja, sieć gazowa
2. Jakość infrastruktury komunikacyjnej (drogi, chodniki)
3. Jakość i dostępność do środków transportu publicznego
4. Stan techniczny obiektów budowlanych (publicznych i prywatnych)
5. Stan techniczny i wykorzystanie obiektów zabytkowych
6. Stan i dostępność do infrastruktury społecznej (świetlice wiejskie, dom kultury, itp.)
7. Stan i dostępność do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej (boiska, place zabaw, ścieżki rowerowe, itp.)
8. Dostępność i stan terenów zielonych do wypoczynku i rekreacji
9. Jakość i dostępność do oferty edukacyjnej i wychowania przedszkolnego
10. Estetyka otoczenia
11. Stan środowiska naturalnego (np. hałas, zła jakość powietrza, zanieczyszczenia)
12. Aktywność gospodarcza obszaru.

W przeważającej mierze ankietowani ocenili analizowane czynniki na poziomie średnim lub niskim. Najgorzej został oceniony poziom infrastruktury społecznej (62,2% - niski), infrastruktury sportowej i rekreacyjnej (58,5% - niski), transport publiczny (51,3% - niski). Jedynie w dwóch przypadkach relatywnie wysoko oceniono (ocena powyżej 10%) stan środowiska naturalnego oraz ofertę edukacyjną. Poniżej zaprezentowano wyniki ocen we wszystkich poddanych badaniu czynnikach wpływających na jakość życia na terenach rekomendowanych do rewitalizacji.

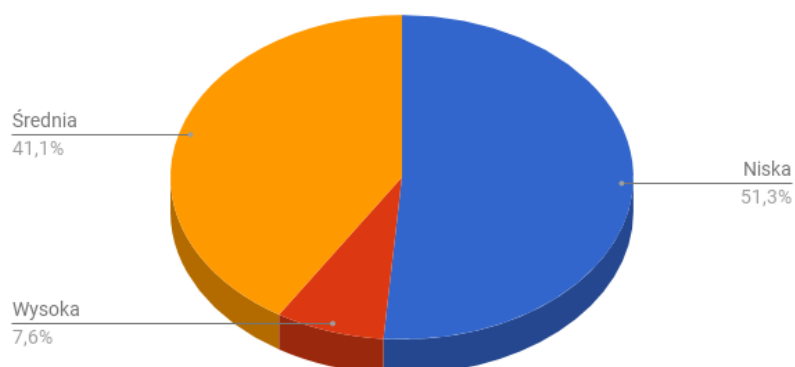
Wykres 17. Ocena dostępności do infrastruktury komunalnej: np. wodociągi, kanalizacja, sieć gazowa

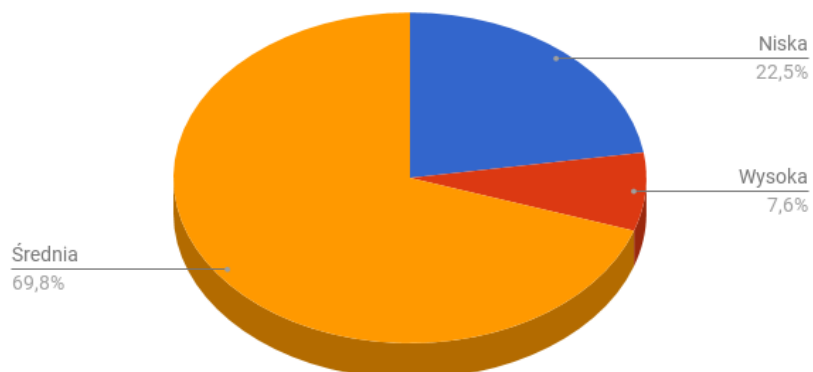
Wykres 18. Ocena jakości infrastruktury komunikacyjnej (drogi, chodniki)

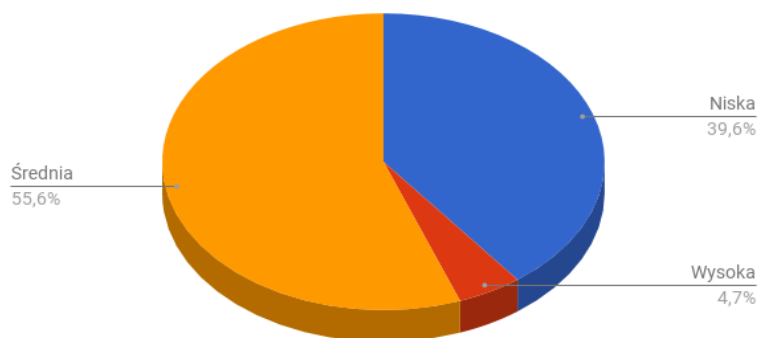
Wykres 19. Jakość i dostępność do środków transportu publicznego

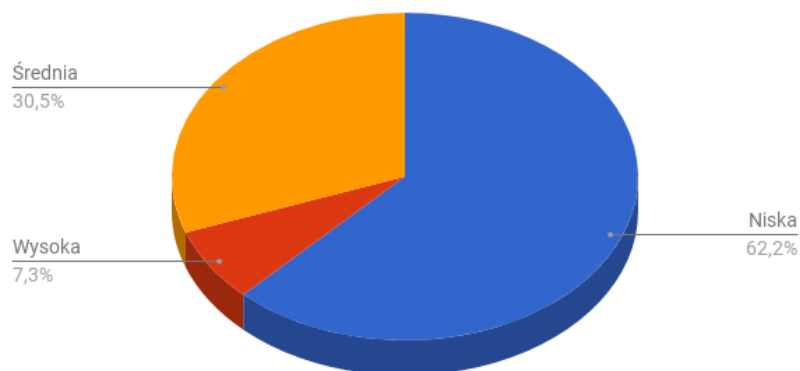
Wykres 20. Stan techniczny obiektów budowlanych (publicznych i prywatnych)

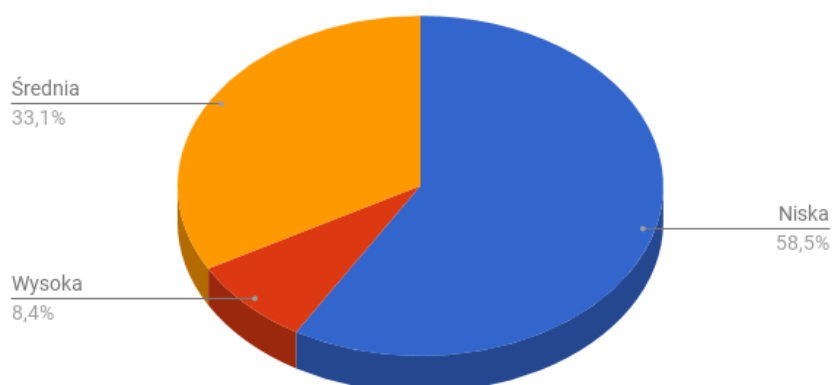
Wykres 21. Stan techniczny i wykorzystanie obiektów zabytkowych

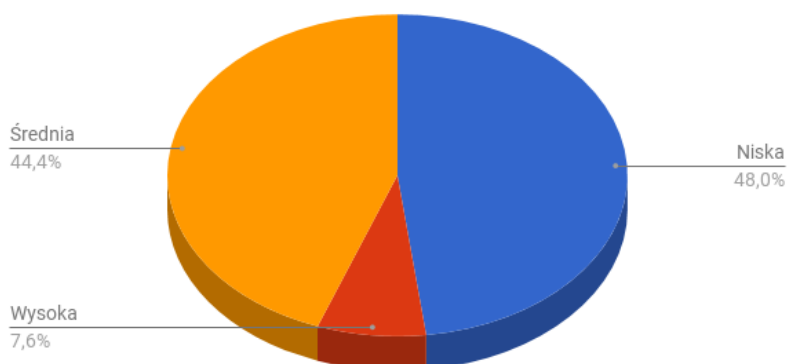
Wykres 22. Stan i dostępność do infrastruktury społecznej (światlice wiejskie, dom kultury, itp.)

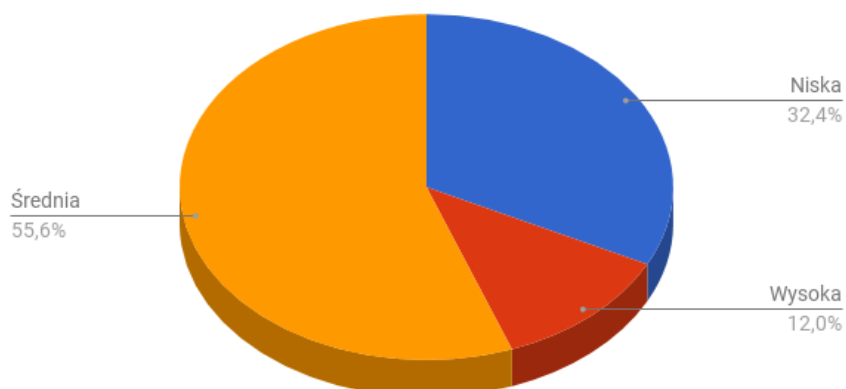
Wykres 23. Stan i dostępność do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej

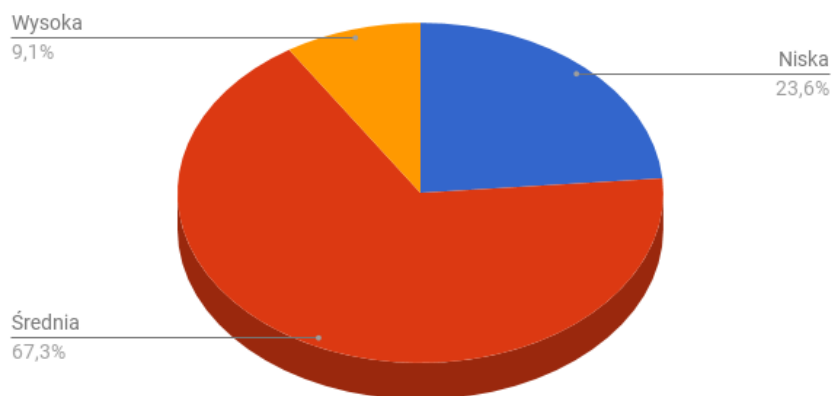
Wykres 24. Dostępność i stan terenów zielonych do wypoczynku i rekreacji

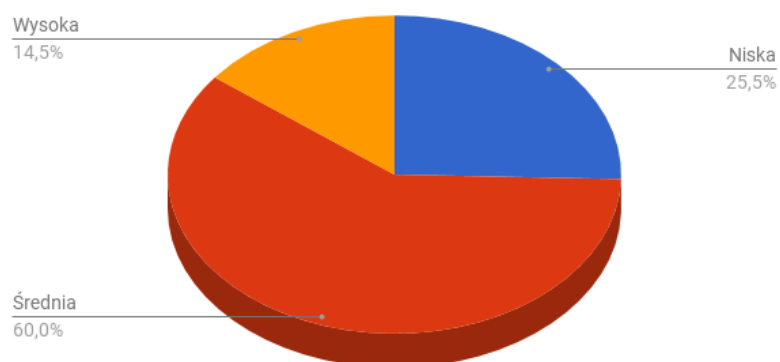
Wykres 25. Jakość i dostępność do oferty edukacyjnej i wychowania przedszkolnego

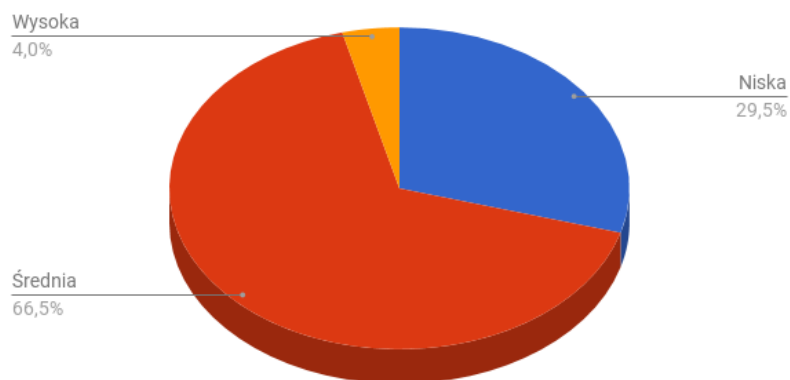
Wykres 26. Estetyka otoczenia

Wykres 27. Stan środowiska naturalnego (np. hałas, zła jakość powietrza, zanieczyszczenia)

Wykres 28. Aktywność gospodarcza

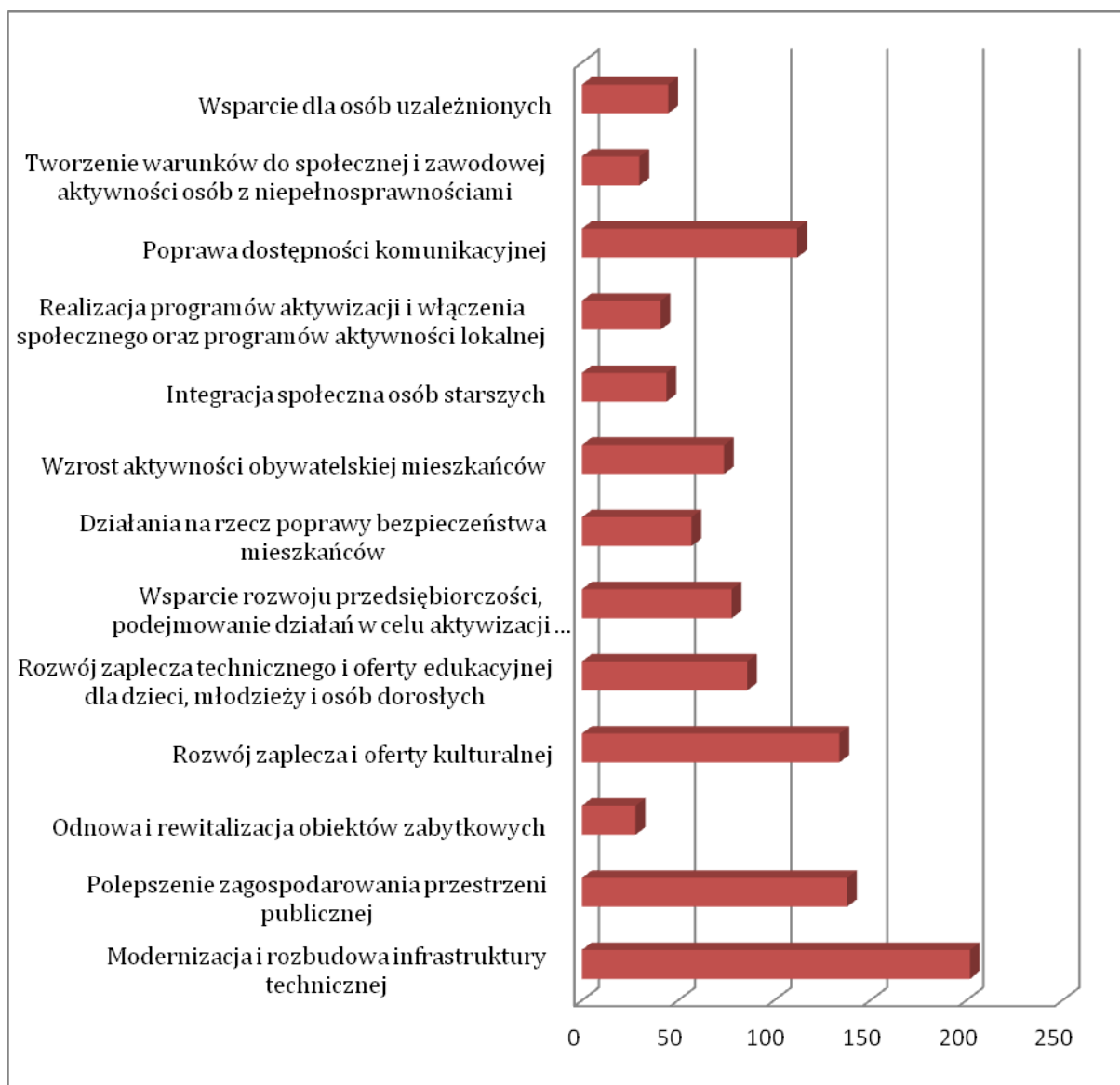
Ankietowani mieli także możliwość wskazania innych problemów obszaru w kolejnym pytaniu otwartym. Wśród najczęściej wymienianych problemów znalazły się:

- brak chodników, brak ścieżek rowerowych, kanalizacji, brak świetlicy, placu zabaw dla dzieci, boiska dla starszych;
- okresowe braki wody i zła jakość wody
- brak bezpieczeństwa na drogach
- brak dostępu do żłobków dla maluchów
- istnienie dzikich wysypisk śmieci
- ograniczona do minimum dostępność do środków transportu publicznego w sobotę i niedzielę oraz w okresie wakacyjnym (problem dotyczy osób starszych),
- uciążliwości związane ze zbyt bliskim sąsiedztwem farmy wiatraków
- zagospodarowanie stawiska jako miejsca rekreacyjnego, ochrona zieleni, szczególnie drzew, umiejscowienie amfiteatru co pozwoli na organizację imprez kulturalnych i festynów
- bezpańskie psy
- słaby dostęp do lekarzy specjalistów
- brak zagospodarowania budynku po byłej szkole w Wypnisze.

W końcowej merytorycznej części ankiety mieszkańcy mieli za zadanie udzielić odpowiedzi na pytanie: Jakie efekty powinny zostać osiągnięte dzięki przeprowadzeniu rewitalizacji w Gminie Michów? Ankietowani mogli wybrać maksymalnie cztery najważniejsze dla nich obszary. W opinii mieszkańców kluczowe znacznie dla poprawy jakości i warunków życia ma rozwój infrastruktury technicznej, polepszenie zagospodarowania przestrzeni publicznej, rozwój zaplecza i oferty kulturalnej oraz poprawa dostępności komunikacyjnej. Poniżej przedstawiono zbiorcze dane dotyczące udzielonych odpowiedzi.

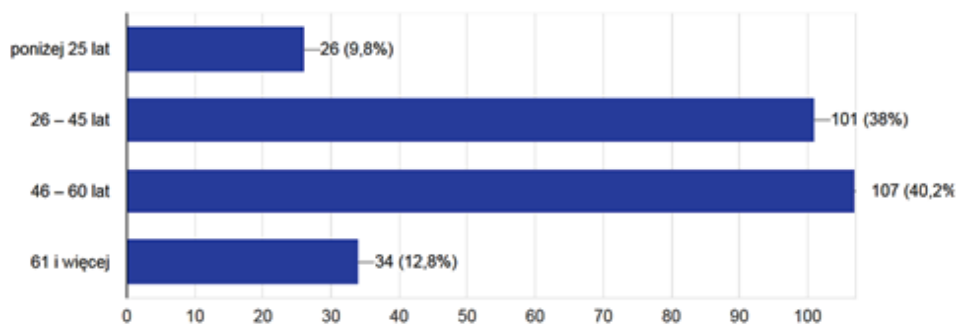
Wykres 29. Oczekiwania mieszkańców gminy Michów w zakresie realizacji procesu rewitalizacji.

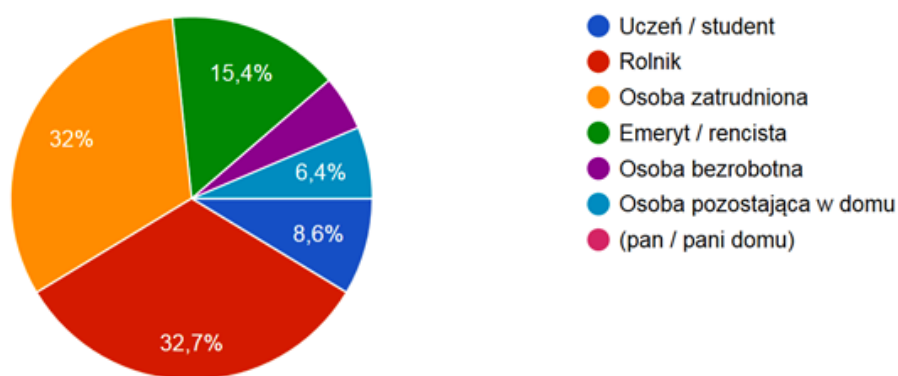
Oprócz wyżej wymienionych czynników ankietowani przedstawili inne oczekiwane efekty działań rewitalizacyjnych:

- budowa kanalizacji, dróg i ścieżek rowerowych
- rozwój atrakcji dla dzieci i młodzieży w okresie ferii i wakacji
- stworzenie domu kultury
- wzrost integracji społecznej
- zwiększenie liczby inwestorów w gminie
- zmniejszenie się poziomu uzależnień i patologii społecznych na terenie gminy.

W badaniu w większości wzięły udział kobiety (59,7%). Respondenci byli zróżnicowani wiekowo. Poniżej przedstawiono strukturę wiekową badanych osób.

Zdecydowaną większość uczestników badania stanowili rolnicy oraz osoby zatrudnione. Status zawodowy osób biorących udział w badaniu prezentuje poniższy wykres.

ANKIETA

**Opracowanie Programu Rewitalizacji Gminy Michów
na lata 2017-2023**

W związku z podjęciem prac nad opracowaniem Programu Rewitalizacji Gminy Michów na lata 2017-2023 prosimy o wypełnienie poniższej ankiety.

Celem badania jest poznanie Państwa opinii na temat problemów i potrzeb związanych z przeprowadzeniem rewitalizacji obszarów, na których występują niekorzystne zjawiska społeczne, gospodarcze, przestrzenne, techniczne i środowiskowe.

Jednocześnie zapewniamy, że ankieta ma charakter dobrowolny i anonimowy, a jej wyniki będą prezentowane w formie zbiorczej i posłużą do opracowania lokalnego programu rewitalizacji.

1. **Czy dostrzega Pan / Pani potrzebę przeprowadzenia działań rewitalizacyjnych na terenie Gminy Michów? Proszę zaznaczyć znakiem „X”**

TAK

NIE

2. **Który z niżej wymienionych obszarów, znajdujących się na terenie Gminy Michów, charakteryzuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk społecznych oraz gospodarczych, przestrzennych, technicznych oraz środowiskowych i powinien on być poddany rewitalizacji? Proszę zaznaczyć znakiem „X”.**

Nazwa sołectwa	Zaznacz X
Aleksandrówka	
Anielówka	
Budki	
Chudowola	
Elżbietów	
Gołąb	
Gołąb Kolonia	
Giżyce	

Gawłówka	
Katarzyn I	
Katarzyn II	
Krupy	
Michów	
Mejznerzyn	
Meszno	
Miastkówek	
Młyniska	
Natalin	
Ostrów	
Podlodówek	
Rawa	
Rudno	
Rudzienko I	
Rudzienko II	
Rudzienko Kolonia	
Trzciniec	
Wypnicha	
Węgielce	
Zofianówka	

3. **Które z negatywnych zjawisk i jakie problemy społeczno-gospodarcze występują na wybranym powyżej obszarze, który powinien być poddany rewitalizacji? Proszę zaznaczyć znakiem „X”.**

Rodzaj problemu	Brak problemu	Niskie zagrożenie problemem	Średnie zagrożenie problemem	Wysokie zagrożenie problemem
Bezrobocie				
Ubóstwo (duży odsetek ludzi biednych)				
Przestępczość				
Alkoholizm i inne patologie społeczne, (np. narkomania, przemoc w rodzinie)				
Niski poziom wykształcenia ludności				
Niski poziom uczestnictwa społeczności w życiu kulturalnym				

Mała aktywność obywatelska (np. brak organizacji pozarządowych)				
Niski poziom integracji społecznej				
Duży odsetek osób korzystających z pomocy społecznej				
Starzenie się społeczeństwa				
Wykluczenie społeczne osób starszych				
Duży odsetek osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami				
Niskie poczucie bezpieczeństwa (np. kradzieże, rozboje, wypadki)				
Niski poziom przedsiębiorczości (prowadzenie własnej działalności gospodarczej)				

4. **Proszę ocenić wymienione poniżej elementy związane z jakością życia, występujące na wybranym obszarze, który kwalifikuje się do rewitalizacji. Proszę zaznaczyć znakiem „X”.**

Stan / jakość	Niska	Średnia	Wysoka
Dostępność do infrastruktury komunalnej: np. wodociągi, kanalizacja, sieć gazowa			
Jakość infrastruktury komunikacyjnej (drogi, chodniki)			
Jakość i dostępność do środków transportu publicznego			
Stan techniczny obiektów budowlanych (publicznych i prywatnych)			
Stan techniczny i wykorzystanie obiektów zabytkowych			
Stan i dostępność do infrastruktury społecznej (świetlice wiejskie, dom kultury, itp.)			
Stan i dostępność do infrastruktury sportowej i rekreacyjnej (boiska, place zabaw, ścieżki rowerowe, itp.)			
Dostępność i stan terenów zielonych do			

wypoczynku i rekreacji			
Jakość i dostępność do oferty edukacyjnej i wychowania przedszkolnego			
Estetyka otoczenia			
Stan środowiska naturalnego (np. hałas, zła jakość powietrza, zanieczyszczenia)			
Aktywność gospodarcza obszaru			

5. **Czy poza wymienionymi problemami występują jeszcze jakieś inne, negatywne zjawiska, które powinny zostać rozwiązane w ramach rewitalizacji? Co to za problemy i kogo one dotyczą?**

.....

.....

.....

.....

6. **Jakie efekty powinny zostać osiągnięte dzięki przeprowadzeniu rewitalizacji w Gminie Michów? Proszę zaznaczyć znakiem „X” przy 4 najważniejszych działaniach.**

Działania / efekty	Zaznacz X przy 4 pozycjach
Modernizacja i rozbudowa infrastruktury technicznej (np. drogowa, wodno kanalizacyjna, chodniki, oświetlenie uliczne, ścieżki rowerowe)	
Polepszenie zagospodarowania przestrzeni publicznej (np. place zabaw, skwery)	
Odnowa i rewitalizacja obiektów zabytkowych (np. zabudowania dworskie, parki, kapliczki, pomniki)	
Rozwój zaplecza i oferty kulturalnej (np. remonty i doposażenie ośrodków kultury, świetlic wiejskich, organizacja imprez kulturalnych)	
Rozwój zaplecza technicznego i oferty edukacyjnej dla dzieci, młodzieży, i osób dorosłych	
Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, podejmowanie działań w celu aktywizacji gospodarczej obszaru	
Działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa mieszkańców	

Wzrost aktywności obywatelskiej mieszkańców	
Integracja społeczna osób starszych	
Realizacja programów aktywizacji i włączenia społecznego oraz programów aktywności lokalnej	
Poprawa dostępności komunikacyjnej	
Tworzenie warunków do społecznej i zawodowej aktywności osób z niepełnosprawnościami	

7. Jakie inne efekty są oczekiwane / jakie inne działania powinny być podjęte poza wyżej wymienionymi?

.....

.....

.....

.....

METRYCZKA

Proszę zaznaczyć znakiem „X”

Płeć	Zaznacz X
Kobieta	
Mężczyzna	

Wiek	Zaznacz X
poniżej 25 lat	
26 – 45 lat	
46 – 60 lat	
61 i więcej	

Miejscowość zamieszkania	Zaznacz X
Aleksandrówka	
Anielówka	
Budki	
Chudowola	
Elżbietów	
Gołąb	
Gołąb Kolonia	
Giżyce	
Gawłówka	
Katarzyn I	
Katarzyn II	
Krupy	
Michów	
Mejznerzyn	
Meszno	
Miastkówek	
Młyniska	
Natalin	
Ostrów	
Podlodówek	
Rawa	
Rudno	
Rudzienko I	
Rudzienko II	
Rudzienko Kolonia	
Trzciniec	
Wypnicha	
Węgielce	
Zofianówka	

Status zawodowy	Zaznacz X
Uczeń / student	
Rolnik	
Osoba zatrudniona	
Emeryt / rencista	
Osoba bezrobotna	
Osoba pozostająca w domu (pan / pani domu)	

Poziom wykształcenia	Zaznacz X
Podstawowe	
Gimnazjalne	
Zawodowe	
Średnie	
Wyższe	